

ČSO · Společně pro ptáky
a pro lidi. **Už 100 let.**

ČSO

BirdLife INTERNATIONAL
PARTNER

ptačí svět

časopis České společnosti ornitologické

4 | 2026

19. 11. | Přednáškový večer Pohledy do ptačího světa; *birdlife.cz/100-let*
21. 11. | Členská schůze Západočeské pobočky; *zcpcso.cz*
28. 11. | Podzimní schůze Jihomoravské pobočky; *jmpcso.cz*
28. 11. | Podzimní schůze Slezské ornitologické společnosti; *sos-cso.cz*
8.–10. 1. | Devátý ročník sčítání ptáků na krmítkách; *ptacihodinka.cz*
30. 1. | Schůze SOVDS ČSO; *sovds.info*
leden a únor | Vycházky ke Světovému dni mokřadů na mnoha místech republiky; *birdlife.cz*

Ibisové posvátní při západu slunce nad Marokem | Foto: Marek Opluštil

Cestujte za ptáky s ČSO

Šrí Lanka | *15.–27. 1. 2027* | letecky
Maroko | *březen 2027* | letecky
Indie – Ásám a Himálaj | *14. 4. – 1. 5. 2027* | letecky
Španělsko – Doñana a Extremadura | *17.–24. 4. 2027* | letecky
Helgoland a Wattové moře | *27. 4. – 2. 5. 2027* | autobusem
Vysočina – Pelhřimovsko | *14.–16. 5. 2027* | autobusem
Mongolsko | *červen 2027* | letecky
Rakouské Alpy a návštěva firmy Swarovski Optik | *9.–13. 6. 2027* | autobusem
Maďarsko – NP Hortobágy | *30. 9. – 3. 10. 2027* | autobusem
Nabídka ještě není kompletní; exkurze budeme doplňovat.

birdlife.cz/exkurze

Vánoční dárky pro vaše blízké i pro přírodu

Nákupem přispíváte na ochranu ptáků

Ptačí duo – postřehová hra pro všechny generace

Nová trička s motivy Jana Hoška

Puzzle Ptáci na zahradě s ilustrací Pavla Procházky, 500 dílků

Plstění ptáčci

Tričko s vlhami od Jana Hoška

obchod.cso.cz

Hledáte smysluplný dárek pro milovníky ptáků a přírody?

Darujte členství v České společnosti ornitologické! Potěšíte jím nejen obdarovaného, ale zároveň podpoříte ochranu ptáků a jejich prostředí.

Členství přináší spoustu radostí i výhod – časopis *Ptačí svět*, možnost účastnit se ornitologických exkurzí, vycházek a seminářů, slevy v Obchodě ČSO a především členství v komunitě lidí, kterým na přírodě záleží.

Na přání vám rádi vystavíme dárkový certifikát.

Benefiční kalendář ČSO a Toy_Box

I ty jsi příroda 2027

Limitovaná edice

12 olejomaleb výtvarnice Toy_Box, exkluzivně pro ČSO • Formát: A2 na výšku – 42 × 59,4 cm
Sazba: Filip Blažek / Designiq – studio grafického designu

Celý výtěžek použijeme na ochranu ptáků!

Ptačí svět – časopis ČSO | **Ročník XXXIII, číslo 4/2026**

Vydává Česká společnost ornitologická (ČSO), Na Bělidle 252/34, 150 00 Praha 5 – Smíchov, tel.: 777 330 355, www.birdlife.cz, e-mail: cso@birdlife.cz.

Redakční rada: Alena Klvaňová, *šéfredaktorka*, e-mail: klvanova@birdlife.cz; Jaroslav Cepák, Gabriela Dobruská, Lucie Hošková, Barbora Kaminiecká, Jiří Sládeček, Věra Sychrová, Zdeněk Vermouzek, Lukáš Viktora. **Grafický návrh a sazba:** Jiří Kaláček (www.kalacek.cz). **Jazyková korektura:** Milan Bronclík. **Tisk:** dhMedia, spol. s r. o., Praha.

Na obálce: Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*) na snímku Jana Pokludy.

Toto číslo vyšlo 16. 11. 2026. Uzávěrka příštího čísla je 4. 1. 2027. Vyjde v únoru.

Inzerce a pokyny pro autory na adrese šéfredaktorky.

Zaregistrováno u MK ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525. Vychází čtyřikrát ročně. **Pro členy ČSO zdarma**, roční **předplatné 400 Kč** objednávejte na eshop.birdlife.cz. Ke stažení v pdf na **birdlife.cz/ptaci-svet**.

Na vydávání časopisu přispívají členové ČSO, předplatitelé a inzerenti. Příspěvky ani fotografie nejsou honorovány.

Redakce děkuje všem autorům textů i fotografií.

FSC www.fsc.org MIX Papír | Podporujeme zodpovědné lesnictví FSC® C109471

Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolný zájmový spolek zabývající se výzkumem a ochranou ptáků. Má více než 8500 členů. Pracuje na vlastních i mezinárodních projektech, popularizuje a propaguje ochranu ptáků a jejich prostředí. V Česku zastupuje mezinárodní organizaci BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech. Jeho cílem je snížit počet ohrožených druhů ptáků a chránit jejich území a tím přispět k zachování biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Charakterizuje jej motto „Společně pro ptáky a pro lidi" (Together for birds and people).

Vážení čtenáři, milí přátelé ptáků a milovníci přírody,

je naší milou povinností oslovit vás na tomto výsostném místě, čehož si velmi vážíme.

V nedávné době se nám dostal do rukou dokument organizace BirdLife International s všeobjímajícím názvem *Stav ptáků světa* a podtitulem „Zaostřeno na tažné ptáky a jejich migrační trasy“. Dokument je dokonale zpracovaný s vynikajícími fotografiemi a srozumitelně podanými daty. A přesto je, mírně řečeno, děsivý. Děsivý svým obsahem, alarmující svými daty. Bez skrupulí vyčísluje počty ohrožených druhů ptáků a vyjmenovává typy hrozeb, z nichž na všech se bezkonkurenční měrou podílí člověk.

A přesto je *Stav ptáků světa* zároveň nadějný. Nadějný vědeckým přístupem, kterým rozpoznává hrozby, a odhodlaností, se kterou chce tyto hrozby odstraňovat. Nadějný dovedností, s jakou hledá řešení problémů, nadějný precizností, s jakou vyjmenovává konkrétní kroky, které můžeme jako lidstvo činit k ochraně ptáků a veškeré přírody. Nadějný důvěrou, jakou vkládá v nás, lidi, kterým není osud naší planety lhostejný.

Jako milovníci a ochránci přírody tuto důvěru nechceme nikdy zklamat.

ČSO se před dvěma dekádami odhodlala k zásadnímu kroku a posunu v ochraně ptáků a jejich životního prostředí: založila první ptačí park. Oázu ryzí přírody v prostředí měnícím se obrovskou rychlostí hlavně činností člověka. Vznik podobných oblastí, kde může být příroda sama sebou, je nesmírně důležitým krokem k její záchraně. Krokem k naplnění důvěry ve schopnost lidí řešit problémy zhoršujícího se životního prostředí.

A protože vidíme, jak se i v naší malé zemi stále dále staví a buduje a jak často dáváme přednost zabírání volné krajiny pro další a další „veřejně prospěšné stavby“, chceme si být jisti, že naše ostrůvky přírody tomuto trendu nikdy nepodlehnou. Proto jsme se rozhodli podniknout další zásadní krok, kterým bychom rádi naplňovali důvěru všech, kdo se cítí povinni bránit přírodu před dalším znehodnocováním: uchýlit se při ochraně pozemků ptačích parků do pečlivě strukturovaného zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který zajišťuje pozemkům v majetku nadace maximální ochranu a zachovává je jejich původnímu určení.

Založením Nadace ČSO pro ochranu ptactva, která od ČSO převezme pozemky ptačích parků, bude zajištěna nevyšší možná právní ochrana v rámci našeho legislativního systému. Nebude je možné vyvlastnit. Nebude je možné zneužít k jinému účelu. Budou tvořit naše klidné ostrůvky života ve vlnách nejisté doby, ve větru rychlých politických změn. Budou stále místy, kde se můžeme vzdělávat a s úžasem hledět na dokonalost přírody. Kde se budou cítit bezpečně ptáci při hnízdění, při odpočinku během migrace, při získávání potravy v zimě. Budou stále místy, kam se můžeme i my uchýlit a nechat se hýčkat klidem téměř nedotčené přírody. A budou tak potravou pro naše těla, mysli i srdce.

Že je to krok správným směrem, jsme se přesvědčili na právě proběhlé konferenci ke 100 letům ČSO v Brně. Množství kladných ohlasů na založení nadace nás nejenom překvapilo, ale hlavně potěšilo. Zároveň je to pro nás velký závazek do příštích let.

Jana a Tomáš Bělkovi,
zakladatelé Nadace ČSO pro ochranu ptactva

Foto: Tereza Valchářová

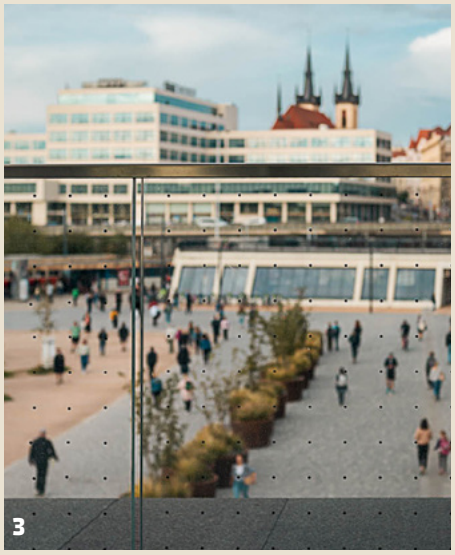

Foto nahoře: PPNEA, Lukáš Kadava; dole: Tereza Valchářová, Vladimír Gahura, Jan Pokluda

Úvodník

1 | Vážení čtenáři, milí přátelé ptáků a milovníci přírody / *Jana a Tomáš Bělkovi*

Z terénu i z kanceláře

3 | Novinky ze světa ptáků a lidí kolem nich / *Tereza Valchářová*

Co přinesl poštovní holub

4 | Exotický uprchlík mezi vrabci / *Jan Lhotský*

4 | Ptačí hotel v Bulharsku / *David Horal*

4 | Fotosoutěž Moje zážitky s ptáky zná vítěze / *Hynek Pečinka*

Ze života ČSO

5 | Nová nadace zajistí, aby ptačí parky žily i za sto let / *Lucie Hošková*

Z ptačích parků

6–7 | Podzimní novinky v ptačích parcích / *Tereza Valchářová a Martin Bacílek*

Letem ptačím světem Báry Kaminiecké

8 | Skotské úřady poprvé v historii zakázaly lov terejích mláďat

8 | Rekordní sezona kakapa sovího

9 | Přestanou rybáři používat olovo?

Z domova

10–11 | Zajímavá pozorování od června do září / *Jan Studecký a Jan Grünwald*

Zajímavosti z ptačí říše

12–13 | Ptáků v Česku ubývá, ale naděje existuje / *Alena Klvaňová*

14–15 | Na nocovištích luňáků červených / *David Horal*

16 | Stěhovaví poslové změn / *Alena Klvaňová*

Objektivem

17–19 | Vzácný novoroční host. Objektivem Jana Pokludy

Zajímavosti z ptačí říše

20–21 | Slavíku modráčkovi se v ptačí oblasti Rožďalovické rybníky daří / *Lukáš Kadava*

22 | Jak se daří ptákům v Brně? / *Kryštof Horák a Jan Sychra*

Poznáte…?

23–25 | Poznáte nové druhy naší přírody? 2. díl / *Jan Studecký a Jan Hošek*

Mladým ornitologům

26 | Krutihlavovy hlavolamy / *Vlaďka Sládečková*

26 | Poleť se mnou do přírody / *Gabriela Dobruská*

Ptačí svět v říši umění

27 | Červenka – posel naděje a radosti z vánočních pohlednic / *Daniel Razím*

Rozhovor

28–31 | Vztah k přírodě mě provází od dětství. Rozhovor s Václavem Hlaváčem / *Alena Klvaňová*

Rady, tipy, návody

33 | Sčítáme ptáky v hejnech / *Jakub Hlaváček*

34–35 | Vlaštovčí dům v Havlíčkově Brodě: od nápadu k prvním zkušenostem / *Václav Hlaváč*

V ohrožení

36–37 | Kolik je v Česku kormoránů velkých? / *Petr Musil*

38 | Nezvaný host z pevniny / *Zdeněk Valeš*

39–41 | Divoká příroda Albánie: od přehrad přes letiště po plameňákovou revoluci / *Viktor Bečvář*

Ze života ČSO

43 | Láska k ptákům, která přetrvá: dobročinné odkazy uchovávají přírodu pro budoucí generace / *Lucie Hošková a Tereza Herdová*

Za ptáky do světa

44–47 | Jáva… na začátku konce? / *Lukáš Brezniak*

Novinky ze světa ptáků a lidí kolem nich

↖ V sobotu 17. 10. se uskutečnil slavnostní program konference Ptáci a lidé v čase v Besedním domě v Brně, jímž nás originálně provedli herci Dalibor Buš a Kristýna Kučerová | Foto: Tereza Valchářová

↑ Jakub Hrouda a Ludmila Korešová s Cenou posluchačů na festivalu Prix Bohemia Radio za podcast *Ptačí řeči* | Foto: Český rozhlas

← Nedostatek potravy vlivem extrémního sucha letos ztížil hnízdění kriticky ohroženého sýčka obecného | Foto: Tomáš Hovorka

• **Dne 28. září 2026 vznikla Nadace ČSO pro ochranu ptactva**, která bude dlouhodobě podporovat ČSO, chránit pozemky v ptačích parcích a vytvářet finanční zázemí pro ochranu a výzkum ptáků. Do nadace již bezprostředně po založení začaly chodit finanční dary.

• **Vydali jsme zprávu *Stav ptactva v Česku 2026*.** Publikace přináší přehled o stavu našich ptačích populací, shrnuje hlavní problémy i možnosti jejich řešení. Zpráva je dostupná na birdlife.cz.

• **Sýčkům obecným se letos nedařilo.** V jádrové oblasti na severozápadě Čech vyvedli pouhých 48 mláďat, loni to bylo 75. Za špatnou hnízdní sezonou stojí především nedostatek potravy. Sýčci se letos potýkali jak s nedostatkem hrabošů, tak vlivem sucha i s nedostatkem hmyzu a žížal.

• **I letos jsme pozorovali nárůst populace orlů královských.** Počet teritoriálních párů poprvé překročil 40; objevil se i druhý pár v regionu jižních Čech. Naopak hnízdní úspěšnost byla nižší než v předchozích letech, pravděpodobně kvůli jarnímu ochlazení.

• **Nádraží Praha-Bubny je nyní bezpečné pro ptáky.** Po jednání s autory projektu a Správou železnic se podařilo polepem zabezpečit prosklená riziková místa, kde ptákům hrozily kolize.

• **16.–18. října proběhla v Brně konference Ptáci a lidé v čase.** Na česko-slovenské konferenci s účastí přes 400 lidí jsme slavnostně zakončili oslavy 100 let od založení ČSO. Součástí nabitého programu byly terénní exkurze, plenární přednášky, nové filmy, přehlídka posterů a diskusní panely. Během neděle zaznělo 50 odborných přednášek v devíti tematických blocích. Sborník abstraktů najdete zde: birdlife.cz/konference-2026-sbornik.pdf.

• **Členská schůze 17. října v Brně udělila čestné členství in memoriam** klíčové osobnosti poválečné československé ornitologie, předsedovi tehdejší ČsOS v letech 1955–1975 Waltru Černému. Cenu ČSO si odnesli Tereza a Gašpar Čamlíkovi za zajištění vynikajícího fungování Jihomoravské pobočky ČSO.

• **V roce 100. výročí ČSO jsme se s organizací BirdLife Cyprus dohodli na finanční podpoře jejích aktivit proti nelegálnímu lovu tažných ptáků.** Pěnice černohlavá, která je součástí loga ČSO, patří mezi pravidelné a časté oběti pytláků.

• **Evropská rada pro sčítání ptáků spustila novou verzi prohlížeče EuroBirdPortal – eurobirdportal.org.** Poprvé je možné sledovat výskyt téměř 600 ptačích druhů v Evropě v reálném čase. Unikátní projekt vznikl díky spolupráci 52 organizací ze 41 zemí a údajům více než 200 000 dobrovolníků. Do projektu přispívají svými pozorováními i uživatelé databáze Avif.

• **Na Josefovských loukách byla poprvé po 125 letech v Čechách nalezena termovka *Weissia rostellata*, evropský endemit zařazený na Červený seznam mechorostů ČR.** Vzácnému mechu prospívá management tůní, který přispěl k vytvoření vhodných podmínek pro jeho vyklíčení.

• **Ptačí park Kosteliska je první lokalitou v Česku, kde byla nalezena vzácná snovačka *Crustulina sticta*.** Tento pavouk žije roztrouseně po Evropě a jeho výskyt je spojen s mokřady a rašeliništi.

• **Vydali jsme kalendář *I ty jsi příroda* na rok 2027 s obrazy umělkyně Toy_Box.** Dne 14. října jsme také vydali 2. emisi poštovních známek ke 100. výročí ČSO. Obojí zakoupíte na obchod.cso.cz. Celý výtěžek z prodeje putuje na ochranu a výzkum ptáků.

• **Podcast ČSO *Ptačí řeči* získal Cenu posluchačů na mezinárodním festivalu rozhlasové tvorby Prix Bohemia Radio.** Ve finále uspěl v konkurenci dalších devíti podcastů. Srdečně děkujeme všem, kdo podcast podpořili svým hlasem.

Foto: Jan Lhotský

Exotický uprchlík mezi vrabci

Jednoho letního podvečera jsem se šel, tak jako docela často, projít s dalekohledem okolo domu, lesem a mezi poli. Zadíval jsem se na strom u cesty, ze kterého se na přilehlé lány plné prosa snášeli vrabci „polňáci“. Desítky vrabců. Pak další desítky. Pak už to musela být nejméně stovka. Pozastavil jsem se nad tím, jak ve stromě krytém listím vůbec nebyli vidět. A pro kolik ptáků ten strom vlastně představuje bezpečný úkryt. Poté jsem pozoroval, jak hromadně přelétají z jedné části pole na druhou. Vždycky se vznesli a pak všichni zmizeli na jiném místě, jako by celé hejno bylo jedním živým organismem.

A vtom jsem mezi nimi zahlédl výraznou šmouhu. V první chvíli jsem si říkal, že mě musí šálit zrak. Mezi hejny vrabců létal pták trochu větší a velmi výrazně žlutozeleně zbarvený. Pozoroval jsem jej a překvapovalo mě, že se při krmení choval úplně stejně jako oni – jako by byl přirozenou součástí hejna.

Když jsem přišel blíž a vrabci si mě všimli, schovali se zpátky na strom, ale exotický ptáček přelétl na nižší větev a nechal mě přijít docela blízko, abych si ho mohl vyfotit. Byl to sameček andulky vlnkované s modrým ozobím. Vypadal trochu načepýřeně, ale působil zdravě.

V první chvíli jsem měl radost. Říkal jsem si: To je hezké, že se vydal na svobodu a našel si nové kamarády. A jak pěkně jej přijali. Vypadá to, že mu vlastně nic moc neschází. Ale pak jsem začal zjišťovat, jaké má šance, a přestože v létě by to mohl zvládnout, zima by pro něj byla velmi náročná. Řekl jsem si tedy, že ještě ten večer dám zprávu do facebookové skupiny blízké obce a skupin, které řeší uniklé papoušky. Ke stručné zprávě jsem připojil i fotku uprchlíka.

Druhý den odpoledne jsem zjistil, že se mě majitelka snaží kontaktovat již od včerejšího večera. Uprchlík se jmenuje Čiko. Prý jí ulétl před týdnem a od té doby se po něm shání. Setkali jsme se a já jí ukázal, kde včera s vrabci létal. Ten večer jsme jej neviděli, ale paní tam dorazila i další den, a zrovna když jsem se vracel domů, volala mi, že jej našli. Na proso ho prý přilákali až do klece.

Tak jsem dobrodruha pozdravil, rozloučil se a šel domů. Moc se mi líbilo, jak si poradil – našel si nové přátele a krásné pole plné jídla necelých pět kilometrů od svého původního domova. Rozum mi říká, že se teď bude mít mezi lidmi, kterým tolik scházel, určitě dobře. Ale někde uvnitř si představuji, jak si dál spokojeně létá po poli. Snad se mu nebude po nových kamarádech moc stýskat.

Jan Lhotský

Foto: David Horal

Ptačí hotel v Bulharsku

V posledních letech si u nás získaly značnou popularitu tzv. hmyzí hotely, poskytující úkryt a místo pro rozmnožování různých druhů blanokřídlého i jiného hmyzu. Ptačí hotel, o kterém chci psát, je však něco mnohem velkorysejšího a velkolepějšího. Příjemné patnáctitisícové město Karnobat ve středovýchodním Bulharsku na okraji Thrácké nížiny je známé především okolními vinicemi a likérkou, produkující vyhlášenou rakiji a různé další lihoviny (mastika, brandy, mentolka). V jeho centru stojí (otázkou je, jak dlouho ještě) osmipatrový hotel Karnobat, který už má svá nejlepší léta zjevně za sebou a který dnes už neobývají lidé, ale ptáci. Pouze v prvních dvou patrech je pár lékařských ordinací, jinak v budově sídlí velká kolonie rorýsů (patrně rorýsů šedohnědých), na střeše se večer shromažďují stovky vran šedých, které zde pravděpodobně i nocují, jsou tam městští holubi a v okolních stromech nocují vyšší stovky nebo spíše pár tisíc kavek a také velké množství hrdliček zahradních. Kupodivu jsem na budově nenašel hnízdící jiřičky ani vlaštovky. Pro dokreslení koloritu v parku přes silnici houká výreček a okolní činžáky hostí menší kolonii rorýsů velkých.

David Horal

Foto: Martin Vondra

Fotosoutěž Moje zážitky s ptáky zná vítěze

První cenu ve druhém ročníku členské fotosoutěže Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky ČSO získala fotografie potápky malé od Martina Vondry s názvem Utíkej, Káčo, utíkej. Fotogalerii soutěžních snímků najdete na mos-cso.cz.

Hynek Pečinka

Nová nadace zajistí, aby ptačí parky žily i za sto let

Před dvaceti lety začala ČSO budovat první ptačí park na Josefovských loukách. Dnes máme osm ptačích parků v osmi krajích a vlastníme v nich přes 400 hektarů. S jejich rostoucí rozlohou si stále více uvědomujeme odpovědnost – vždyť je vykupujeme díky tisícům dárců. Chceme mít jistotu, že území, která společně vracíme přírodě, jí budou sloužit i za desítky či stovky let, bez ohledu na ekonomické, politické nebo společenské změny. Právě proto vznikla Nadace ČSO pro ochranu ptactva.

Zakladatelé Nadace ČSO pro ochranu ptactva (zleva) manželé Jana a Tomáš Bělkovi a Jana a Karel Matonovi při podpisu nadační listiny dne 22. září 2026 | Foto Tereza Valchářová

Nadace je pro tento úkol jako stvořená. Se svým majetkem může nakládat jen v souladu s účelem, pro který vznikla – v našem případě je to ochrana a výzkum ptactva a podpora ČSO. Pozemky v ptačích parcích proto budeme postupně převádět do jejího ochranného fondu, kde budou trvale chráněny před možným prodejem, zastavením nebo jiným využitím. Nadace bude také budovat nadační jmění, z jehož výnosů chce financovat péči o ptačí parky i další ochranu a výzkum ptáků.

Za vznikem nadace stojí lidé, kteří ČSO dobře znají. Založili ji čtyři dlouholetí členové a podporovatelé – bývalý předseda a čestný člen Tomáš Bělka s manželkou Janou a manželé Jana a Karel Matonovi. Společně do ní vložili základní kapitál 500 000 Kč.

Propojení s ČSO najdeme i ve správní a dozorčí radě, jmenované zakladateli. Působí v nich zástupkyně ředitele ČSO, členové výboru a lidé z poboček, vedle odborníků na ochranu a výzkum ptáků také odborníci na právo, finance a správu majetku. Část členů budoucích správních rad bude vždy nominovat ČSO. Konkrétní složení orgánů nadace najdete na jejích stránkách nadace.cso.cz.

„Ptáci mě provázejí celý život a vždycky pro mě bylo důležité nejen je chránit, ale také je zkoumat a rozumět tomu, co se s nimi a jejich životním prostředím děje. ČSO dokáže propojovat výzkum, ochranu ohrožených druhů i praktickou péči o přírodu. V době, kdy se svět rychle mění, považuji za důležité, aby pozemky i peníze určené na ochranu ptáků byly co nejlépe chráněné a skutečně tomuto účelu sloužily i v budoucnu. A právě proto jsme se rozhodli založit nadaci."

Tomáš Bělka, spoluzakladatel nadace, bývalý předseda a čestný člen ČSO

A co to znamená pro samotné ptačí parky? Ty zůstávají programem ČSO, která bude dál vybírat vhodná území a obnovovat v nich přírodu, aby se v nich dařilo ptákům i dalším obyvatelům. Nadace bude pozemky chránit a pomáhat zajistit peníze na péči. Každá organizace, ČSO (spolek) i nadace, tak bude dělat to, k čemu je určena a co umí nejlépe – společně pro ptačí parky, které tu mají zůstat natrvalo.

ČSO letos slaví sto let. Díky generacím členů, dobrovolníků a dárců se podařilo mnohé – chránit a obnovovat přírodu, vracet do ní vzácné druhy a vytvářet místa, kde je dobře ptákům, dalším živočichům i lidem. Nadace vzniká proto, aby to, co dnes společně budujeme, zůstalo i těm, kdo přijdou po nás.

Lucie Hošková,
předsedkyně správní rady nadace a zástupkyně ředitele ČSO

nadace.cso.cz

Nadace ČSO
pro ochranu ptactva

Podzimní novinky v ptačích parcích

Po skončení hnízdní sezony jsme v ptačích parcích pokračovali v pravidelné údržbě i přípravě nových stanovišť pro ptáky a další živočichy. S tím vším nám pomáhalo množství dobrovolníků, kteří péči o ptačí parky věnovali svůj čas a energii.

†† Na Josefovských loukách byl letos několikrát pozorován orlovec říční | Foto: Jaroslav Kafíčko Petráň

† Terénní sníženiny nelákají pouze bahňáky, na Zbudovských blatech letos vyhnízdila i kachna divoká | Foto: fotopast

Dobrovolníci, nová pozorování i podzimní hosté

Po letním dobrovolnickém táboře dorazily na Josefovské louky na celý zářijový víkend také skautky ze Semil. Upravily příchod k nové kompostovatelné toaletě, vyčistily tůňku na návštěvnické trase od řasy žabího vlasu a nepůvodního plevele ježatky kuří nohy a nezalekly se ani koňských koblížků, které již blokovaly přístup do přístřešku pro koně a osla. Nejnáročnější práce pak čekala dobrovolníky z firmy T-Mobile. Posunuli části pevných ohrad, které byly dočasně postaveny tak, aby nebránily stavbě pozorovatelen.

Konec sezony přinesl i několik zajímavých zoologických pozorování. Na Festivalu ptactva se nám podařilo potvrdit nový druh bahňáka pro park – hejno osmi kulíků bledých. Během Noci netopýrů na konci srpna jsme poprvé odchytili i netopýra velkého, a to nad stezkou kolem Staré Metuje. V parku po celou sezonu probíhal průzkum hmyzu, zaměřený především na brouky. Jeho výsledky, které slibují řadu cenných nálezů, zveřejníme ke konci roku.

Občasné podzimní deště stačily na zlepšení průtoků v Metuji a je tak dostatek vody i pro zavlažovací systém, který napouští tůně ptačníků. Ty během října přilákaly lžičáky, hvízdáky, kopřivky, čírky, ostralky, a dokonce i dva poláky malé. Několikrát jsme zahlédli také orlovce říčního.

Zotavení po otravě a další úpravy mokřadů

Ptačí park Rzy se postupně zotavuje po otravě botulotoxinem (jed produkovaný bakteriemi *Clostridium botulinum* v bezkyslíkatém prostředí), která na přelomu srpna a září zasáhla mokřad v důsledku vysokých teplot a nedostatku srážek. Čírky obecné, jež patřily k hlavním obětem otravy, už můžeme opět pozorovat na hladině Rzováku, a to v nižších stovkách jedinců. V severní části mokřadu chystáme úpravy, které mají zlepšit podmínky pro hnízdění bahňáků. Během zimy zde sklidíme rákos a vyhloubíme pět mělkých tůní. Upravená plocha tak nabídne vhodné prostředí pro čejky chocholaté a vodouše rudonohé, podobně jako již upravené stanoviště v jižní části Rzováku. Hnízda navíc bude chránit elektrický ohradník, který má omezit přístup lišek.

Pracovní léto na loukách

Konec léta na Mnišských loukách jsme věnovali péči o mokřady. Společně s dobrovolníky jsme posekali vybrané mokřadní plochy, zejména v okolí tůní pro kuňku obecnou. Brigádníci se zapojili také do údržby parku, natírali naučné cedule a uklidili pokosenou biomasu. Práci v parku v budoucnu usnadní solární systém instalovaný na terénní stanici. Umožní nabíjet akumulátorové nářadí a zároveň zajistí napájení elektrických ohradníků na pastvinách ve východní části parku.

Na pastvinách se mezitím zabydlel nový obyvatel. Stádo šesti klisen exmoorských koní rozšířil během července hřebec Hamlet. Koně společně se skotem pomáhají obnovovat pestrou mozaiku nivních luk na devíti hektarech pastvin ve východní části parku a postupně tak vytvářejí vhodné podmínky pro některé z cílových druhů, například čejku chocholatou nebo bekasinu otavní.

Významným krokem v obnově přírody bylo vytvoření mělkých sníženin a obnažených ploch o celkové rozloze přes 3 000 m². Na pastvině koní tak vznikají nová stanoviště, která by už příští rok mohla nabídnout vhodné podmínky bahňákům a dalším mokřadním druhům. Postupné ořezávání vrb v okolí mokřadů navíc přispívá k otevírání území a vytváří prostor pro hnízdění i úkryt dalším živočichům.

Kosení i nové mokřady

V červenci a září jsme se na Zbudovských blatech s pomocí dobrovolníků pustili do péče o nejcennější mokřadní plochy. Společnými silami jsme ručně pokosili a shrabali celkem 2,7 ha podmáčených luk. Pravidelná údržba pomáhá udržovat mokřady v dobrém stavu a brání jejich zarůstání. Tím pomáháme udržovat otevřená stanoviště, která potřebují čejky, bekasiny, vodouši a další luční bahňáci.

†† Na Josefovských loukách se letos podařilo vyhnízdit ostřížům lesním | Foto: Jaroslav Kafíčko Petráň

† Dobrovolníci letos na Zbudovských blatech pokosili a shrabali luční porosty na nejcennějších mokřadních plochách | Foto: Tereza Valchářová

Během letního kosení se nám podařilo zahlédnout vzácnou návštěvu – orlovce říčního. Podle kroužku se ukázalo, že jde o stejného jedince, kterého jsme na Zbudovských blatech pozorovali už loni v červnu.

Zahájili jsme také další rozšiřování lučních rozlivů. Přečerpáváním vody ze sousedního rybníka nově zavodníme plochu o rozloze 0,6 ha a vytvoříme tak další potravní stanoviště pro luční bahňáky. O plochu se budeme starat šetrnou, ruční sečí a do budoucna zde plánujeme také pastvu odolných plemen kopytníků. Věříme, že už v příští hnízdní sezoně bude nová mokřadní plocha lákat k hnízdění čejky chocholaté, vodouše rudonohé a snad i břehouše černoocasé.

Letní sucho přineslo nové příležitosti

Výrazné letní sucho na Kosteliskách vedlo k vyschnutí tůní a mokřadů. Periodické vysychání je přirozenou součástí dynamiky mokřadů, díky kterému dochází k rozvoji společenstev obnažených den. Letos se zde výrazně rozšířily například kamyšníky nebo šáchor hnědý.

Vyschnutí mokřadů zároveň nabídlo neobvyklou příležitost k péči o lokalitu, kterou jsme využili během dobrovolnického tábora. Spolu s 58 dobrovolníky jsme pokosili a pohrabali největší mokřad Ptačí pole a připravili tak vhodné podmínky pro hnízdění bahňáků v příští sezoně. Brigádníci nachystali také hnízdní ostrůvky pro pisily, vybudovali zábrany omezující pronikání velkých ryb do rozlivu, opravili můstek, obnovili přístupovou cestu a připravili ohradu pro pastvu.

Ve druhé polovině letních prázdnin jsme uspořádali první ročník dětského tábora, kterého se zúčastnilo 18 dětí z ornitologických kroužků z Brna a Břeclavi. Během intenzivního týdne se věnovaly různorodým aktivitám zaměřeným na poznávání přírody. Podařilo se jim mimo jiné zaznamenat 218. ptačí druh ptačího parku – lelka lesního.

V ptačím parku proběhl také průzkum rovnokřídlého hmyzu, který odhalil celkem 36 druhů. K nejvýznamnějším nálezům patří vzácná saranče písečná (*Dociostaurus brevicollis*) a saranče zelenokřídlá (*Oedaleus decorus*). Oba druhy jsou vázané na písčiny, jejichž obnově a ochraně se v parku věnujeme.

Nová šance pro obojživelníky

Během léta jsme na Střimické výsypce pokračovali v její pravidelné údržbě. Zaměřili jsme se především na odstraňování nových výmladků nepůvodní hlošiny úzkolisté. Součástí péče byl i pravidelný monitoring, díky němuž dlouhodobě sledujeme stav prostředí a vývoj místních populací ptáků, dalších živočichů i rostlin.

Nyní nás čekají další velké úpravy. Letos na podzim vzniklo šest nových soustav tůněk, jejichž vybudování podpořil Nadační fond rodiny Malých. Na poměrně suché výsypkové lokalitě tak přibudou cenná vodní stanoviště, která v budoucnu nabídnou vhodné podmínky obojživelníkům i dalším vodním organismům.

Pilně se zabýváme také přípravou nového projektu, který v ptačím parku brzy naváže na dosavadní péči o krajinu. Vedle pokračujícího obnovního managementu počítá především se zavedením pastvy velkých kopytníků na ploše přibližně 100 hektarů. Pastva pomůže udržovat otevřenou krajinu a vytvářet nová hodnotná přírodní stanoviště.

Pískové stěny jsou opět připraveny

Po úspěšné hnízdní sezoně jsme se společně s dobrovolníky a Moravským ornitologickým spolkem pustili do údržby hnízdních stěn na Malé Lipové. Prostor před stěnou, kde hnízdí vlhy pestré a břehule říční, jsme vyčistili od vzrostlé vegetace. S pomocí horolezeckého vybavení jsme se pustili také do čištění samotné hnízdní stěny. Díky tomu bude opět připravena na přílet ptáků v příští hnízdní sezoně.

První kroky k obnově přírody

Nezaháleli jsme ani v novém ptačím parku Jihlávka na Vysočině, kde jsme díky podpoře Nadace Tipsport zahájili poměrně rozsáhlý iniciační management na našich nových pozemcích, který pomůže obnovit cenná přírodní stanoviště. Na rašelinných a mokřadních loukách jsme začali s kosením mnoho desítek let staré stařiny a odstraňování náletových dřevin. Místy se tak odkrylo původní koryto Hamerského potoka, lemované sníženými místy, možná dřívějšími tůněmi. V parku se také konal první Festival ptactva, na který přišlo 40 návštěvníků.

Tereza Valchářová a Martin Bacílek

Srdečně děkujeme všem individuálním, nadačním i firemním dárcům, kteří na vznik a provoz ptačích parků přispívají.

Skotské úřady poprvé v historii zakázaly lov terejích mláďat

Tradice mívají silné kořeny. Provázejí lidská společenství po mnoho generací a dávají nám pocit sounáležitosti s našimi dávnými předky. Řada z nich se týká lovu a zacházení se zvířaty. A právě na tyto tradice nemůžeme být často zrovna pyšní. Lovecké zvyklosti totiž bývají kruté a z dnešního pohledu nesmyslné. Jednou takovou je i 400 let stará tradice lovu terejích mláďat na malinkém, neobydleném ostrově Sula Sgeir nacházejícím se ve skotském souostroví Hebrid 65 km severně od hlavního ostrova Lewis a Harris. Už samotný název ostrůvku, který má jen okolo 900 m na délku a 100 m na šířku, upomíná na výskyt terejů bílých, kterých tu hnízdí okolo 5 000 párů. Tradiční lov nese název „guga“ a spočívá

Tereji bílí se vracejí na tradiční hnízdiště, kde opakovaně obsazují stejné hnízdo a vytvářejí dlouhodobé páry. O jediné mláděti, které se od bílých dospělců nápadně liší tmavě skvrnitým peřím, pečují rodiče tři měsíce, než je schopné opustit kolonii.
Foto: Mike Pennington (CC-BY-SA-2.0)

v tom, že skupina mužů, kteří si říkají „Men of Ness“, připluje na ostrov a během deseti dnů v přírodní rezervaci loví – nebo spíše sbírá – letu neschopná mláďata terejů. Mláďata jsou z hnízd vytahována pomocí smyčky na dlouhé tyči a následně usmrcena úderem do hlavy. Každoročně je jich takto zabito okolo 2 000 a přímo na ostrově jsou pak vykuchána a nasolena. Údajně jde o delikatesu, přestože je chuť jejich masa popisována jako „naprosto odporná“, připomínající „směs shnilé kůže a hovězího načichlého rybinou“. Tato tradice se podle některých názorů udržuje už od dob Vikingů, kdy byli ptáci loveni jako zdroj potravy. Organizace na ochranu přírody a práv zvířat dlouhodobě protestovaly proti tomu, že byl lov státními úřady každoročně povolován. Účastníci protestů občas využívali i nevybíravé metody, nicméně petice proti lovu už podepsalo 350 000 lidí. NatureScot (skotská vládní agentura pro ochranu přírody a krajiny) tak letos poprvé licenci k lovu nevydala. Odůvodnila to tím, že by lov „guga“ podle nejnovějších studií mohl mít nepříznivý vliv na populaci terejů, a to jak při počtu 2 000 mladých terejů požadovaném lovci, tak i při možném snížení limitu na 500 mláďat. Jedna z organizátorek kampaní vyzývajících k zákazu lovu považuje rozhodnutí skotského úřadu za „vítězství soucitu, vědy a zdravého rozumu“. Není tradice jako tradice. Lov je nepochybně tradiční způsob získávání obživy. Ale od dob Vikingů jsme se přece jen jako lidstvo někam posunuli a dnes mnoho živočišných druhů včetně ptáků na rozdíl od nás bojuje o přežití ve světě, kde pro ně kvůli lidské činnosti přestává být místo. Postupné upouštění od dříve tradičních aktivit, jako jsou lov ptáků na lep, pojídání zpěvného ptactva na Kypru, kruté vykrmování strnadů ve Francii nebo právě zabíjení terejích mláďat ve Skotsku, je opravdu „vítězstvím soucitu a zdravého rozumu“.

Podle theguardian.com

Rekordní sezona kakapa sovího

Další dobré zprávy přišly z Nového Zélandu. Populace nejtěžšího, nelétavého, kriticky ohroženého papouška kakapa sovího se letos rozrostla o 90 mláďat, což je rekordní počet od začátku

Kakapo soví hnízdí jen jednou za 2 až 4 roky při bohaté úrodě plodů borovic rimu, a přestože samice snáší až pět vajec, obvykle vyvede jediné mládě
Foto: Jake Osborne, Department of Conservation, New Zealand

záchranného projektu. Dosáhla tak celkového počtu 325 jedinců, což je považováno za obrovský úspěch, protože naposledy čítala více než 300 jedinců zhruba před 75 lety. Kakapo stejně jako mnoho dalších novozélandských druhů doplatil na zavlečení nepůvodních predátorů, hlavně potkanů, koček, lasic a psů, pro které byla zejména mláďata a vejce kakapů snadnou kořistí.

Znečištění prostředí olovem ohrožuje nejméně 92 druhů ptáků a každoročně způsobuje úhyn přibližně jednoho milionu jedinců. K druhům, které mají ze zákazu jeho používání těžit, patří mimo jiné labuť velká (na snímku), kachna divoká, orel mořský nebo koroptev polní. | Foto: Ján Svetlík

Teprve cílená ochrana, která zahrnovala přesun zbývajících kakapů na ostrovy zbavené predátorů, důkladný monitoring včetně telemetrického sledování, přikrmování rozmnožujících se jedinců a zahřívání hnízd, odvrátila hrozbu úplného vyhubení ikonického druhu. Záchrana kakapů je považována za nejdražší akci v historii cílené ochrany ptačího druhu. Ale i ochranáři se potýkali s různými výzvami. V určitém období se z vajec líhli pouze samci, jenže pro záchranu druhu byly podstatné právě samice, na kterých leží veškerá tíha péče o mláďata. Teprve výzkum ukázal, že pokud mají kakapové dostatek potravy, líhnou se hlavně samci, kteří musí být silní a zdatní, aby uspěli v konkurenčním boji o samice. Kakapové totiž nežijí v páru ani v hejnu jako většina papoušků, ale samci pořádají hromadný tok, kde spolu soupeří a samice si vybírají toho nejlepšího. Nezřídka je pak otcem většiny mláďat jediný samec, který se ovšem o své potomstvo nijak nestará. A tak díky hojnosti podávané potravy odchovávaly samice samé kluky. Teprve když jim vědci naordinovali přísnou dietu, začaly se opět líhnout samice, protože i slabší samice se rozmnoží spíš než neduživý samec. Program záchrany kakapa sovího započal v roce 1995 a tehdy v něm bylo 51 jedinců, z toho pouze 20 samic. Od té doby se podařilo 13 chovných sezon a populace narostla na současných 325 jedinců. O záchraně druhu však budeme moci mluvit teprve tehdy, až se kakapové zvládnou rozmnožovat zcela bez podpory člověka. Zásadní úlohou ochranářů je vytipovat další vhodná území bez predátorů, kde bude moci populace přirozeně fungovat. Dnes žijí kakapové pouze na třech malých, trvale neobydlených ostrovech zcela zbavených savčích predátorů – maorsky se jmenují Puke Nui, Hauturu a Whenua Hou.

Podle nznaturefund.org

Přestanou rybáři používat olovo?

Zákaz používání olověných broků při lovu v mokřadech a jejich bezprostředním okolí platí v EU od poloviny února 2023. Letos v červenci podpořil Evropský parlament další návrh zpřísňující používání olova. Tentokrát se týká rybářů, kteří olovo používají k zatížení vlasců a rybářských sítí při rybolovu. Proti návrhu zákazu se vyslovili Patrioti pro Evropu, pravicově populistické politické uskupení v Evropském parlamentu, jehož spoluzakladatelem je i český premiér Andrej Babiš. Jejich tvrzení, že zatím neexistují dostupné alternativy a že pro zákaz používání olova nejsou dostatečně vědecky podložené důkazy, naštěstí Evropský parlament odmítl. Bylo prokázáno, že používáním olova jako zátěže při rybolovu se do okolního prostředí ročně dostane 4 800 tun olova. Přitom olovo je pro vodní organismy, ptáky nevyjímaje, extrémně toxické a nebezpečné je i pro člověka. Podle odhadů je olovem ročně v Evropě otráveno přes milion ptáků. Nejvíce bývají postiženi právě vodní ptáci a dravci. Zákaz používání by se měl týkat veškerých olověných závaží o hmotnosti menší než 1 kg. Přechodné období pro používání by se v závislosti na typu a určení použití produktu pohybovalo od 6 měsíců do 5 let. Určitou slabinou návrhu je, že se nevztahuje na používání olova při rekreačním rybolovu, který je nejen u nás nesmírně populární a představuje velký zdroj znečištění tímto kovem. Evropští zákonodárci spoléhají na to, že si jednotlivé státy přijatou úpravu zpřísní nad rámec tohoto opatření a rozšíří zákaz používání olova i na rekreační rybolov. Prosadit takový zákaz však může být v mnoha zemích včetně České republiky poměrně obtížné.

Podle birdlife.org

Zajímavá pozorování od června do září

Léto se proměnilo v podzim a my jsme tu opět s novým příspěvkem do rubriky zabývající se vybranými faunisticky význačnými záznamy za uplynulé období.

Rekordně velké hejno rybáka severního

Rybák severní (*Thalasseus sandvicensis*) je poměrně široce rozšířeným druhem rybáka, který se od podobného rybáka černozobého odlišuje mimo jiné delším a štíhlejším zobákem se žlutou špičkou. Rybáci severní preferují pro svůj výskyt mořská pobřeží a do vnitrozemí evropského kontinentu zaletují spíše vzácně. Není proto divu, že v Česku jde spíše o ojediněle se vyskytující raritu – do roku 2025 byl u nás tento druh podle Faunistické komise ČSO (FK) zaznamenán pouze ve 24 případech. Obvykle se u nás objevují jednotlivci, někdy menší skupinky do pěti jedinců.

V letošním roce se rybáci severní na našem území objevili již na čtyřech lokalitách, přičemž na vodní nádrži Rozkoš v okrese Náchod hned dvakrát (12. dubna a 11. srpna), kde šlo zjevně o různé jedince. Naproti tomu na Jaroslavickém rybníku v okrese Znojmo se objevili v rozestupu jednoho týdne (7. a 14. června) tři, respektive čtyři jedinci tohoto druhu. Další jedinec se objevil na rybníku Bezdrev v okrese České Budějovice 28. července. Bezprecedentně velké hejnko se objevilo 25. července na Skašovském jezeře u Tovačova (okres Přerov). Šlo o 14 jedinců, což je podle dat FK rekordní počet, dalece převyšující předchozí nejvyšší počet osmi jedinců z rybníka Řežabinec v okrese Písek, kteří tam byli zaznamenáni 29. července 2024.

Dvanáctá vlaštovka skalní pro Českou republiku

V druhovému komplexu, kterému se česky říká vlaštovka skalní, došlo v nedávné době k rozdělení na tři druhy: *Cecropis daurica*, žijící v Asii, *C. melanocrissus*, hnízdící v pásu savan tropické Afriky, a *C. rufula*, která hnízdí v Evropě a zimuje v podobných oblastech jako *C. melanocrissus*. Druh *C. rufula* zaletující vzácně do Česka se tedy již nejmenuje vlaštovka skalní (to zůstává druhu *C. daurica*), české internetové databáze však zatím rozdělení druhu nezohlednily. Jedinou výjimkou je databáze eBird, kde byl druhu přidělen český název vlaštovka červenavá. V Česku je tento druh vlaštovky velmi vzácný. FK eviduje jedenáct záznamů, naposledy z roku 2021, kdy byla objevena hned třikrát, a to v Plzni (27. dubna), na nádrži Rozkoš (5. května) a v Měrovicích na Hané (25. května). Letos tak byla pozorována po více než pěti letech, a to 25. srpna u Horního Bartošovického rybníka v okrese Nový Jičín. Podařilo se ji zaznamenat náhodně při fotografování bahňáků, kdy pozorovatelce vletěla do záběru. Následně byla ještě několikrát dohledána. Není bez zajímavosti, že v případě akceptování tohoto pozorování FK půjde o první záznam tohoto druhu mimo měsíce duben a květen.

Kulíci hnědí a jejich věrnost tahové lokalitě na Plzeňsku

Se zlepšujícími se znalostmi českých ptáčkařů v otázce hlasových projevů kulíka hnědého (*Eudromias morinellus*) během migrace přibývá každoročně několik záznamů. Nejlepším obdobím pro jejich zastižení je konec srpna a začátek září, méně často je pak známe z jarní migrace. Obvykle se jedná o záznamy ptáků na přeletu zemědělské krajiny, případně jednotlivců či menších skupin sedících na poli, kteří ale zpravidla rychle pokračují v tahu. V některých případech se kulíci hnědí na tahové lokalitě zdrží i déle než týden, někdy se tam však chovají velmi nenápadně a často přeletují v rámci oblasti i na větší vzdálenosti, což snižuje pravděpodobnost jejich opakované detekce. Některé oblasti se navíc zdají být pro výskyt těchto kulíků vhodnější než jiné, soudě podle toho, že se zde objevují opakovaně v různých letech.

Jedním z těchto míst jsou pole u obce Přehýšov v okrese Plzeň-sever. Jedná se o zvlněnou polní krajinu bez velkých lesních celků s nejvyššími body okolo 400 m n. m. Jednotlivci nebo hejnka kulíků hnědých se v oblasti vyskytovali v letech 2022–2025 a nejinak tomu bylo i v letošním roce. Poprvé byli kulíci letos v oblasti zaznamenáni 29. srpna, kdy šlo jen o samostatného jedince. Postupně počty kulíků vzrostly až na 19 jedinců pozorovaných 5. září a pak rychle klesly k poslednímu jedinci zaznamenanému 12. září. Podrobné informace o výskytu tohoto druhu v oblasti jsou k dispozici díky četným kontrolám místních pozorovatelů ptáků.

Sezona bohatá na jespáky rezavé

Jespák rezavý (*Calidris canutus*) se v naší krajině objevuje v drtivé většině na podzimním tahu. Jedná se pak zejména o juvenilní jedince a velice vzácně i dospělé ptáky včetně svatebního šatu. V letošním roce byl tento druh zaznamenán hned na deseti různých lokalitách, přičemž je pravděpodobné, že na mnohých z nich se vystřídalo několik různých ptáků. Tento druh bahňáka hnízdí

↖ Hejnko rybáků severních, Skašovské jezero – výpěrkoviště, Tovačov, 25. července | Foto: Petr Jašek, Avif

← Kulík hnědý, vyhlídka Na Cihelně a okolní pole, Plzeňsko, 29. srpna | Foto: Petr Kašpar

↑ Jespáci rezaví, dolní nádrž vodního díla Nové Mlýny, Strachotín, 24. srpna | Foto: Martin Doležel, Avif

→ Orel volavý, Olomoucko, 30. srpna | Foto: Martin Vondra

v arktické tundře a na tahu vyhledává hlavně mořská pobřeží, kde lze na vhodných lokalitách potkat i tisícová hejna. Ve vnitrozemí je vzácný a přitahují ho často břehy velkých nádrží připomínající právě mořské pobřeží. Naše letošní rekordní hejno čítalo šest jedinců a bylo vyfotografováno 24. srpna nedaleko Strachotína na břehu dolní nádrže vodního díla Nové Mlýny. Tahové zastávky ptáků mořského pobřeží jsou pro tuto lokalitu už dlouhodobě typické a nabízejí tak jednu z mála výhod tohoto jinak hrozivě zdevastovaného přírodního prostředí. Neméně zajímavým údajem je pak dospělý pták ve svatebním šatu zjištěný 27. září na největším českém rybníku Rožmberku.

Skrytě táhnoucí orli volaví

Málokoho by napadlo, že i tak velký pták, jako je orel, může unikat pozornosti. „Vysílačky" jsou u velkých dravců velmi užitečnými prostředky k ochraně zranitelných jedinců ve světě otrav, střelných zbraní a drátů elektrického vedení a o poloze konkrétního ptáka přinesou velmi detailní informace. Z takto sledovaných jedinců je ale jen výjimečně některý z našeho území i pozorován bez předchozího udání polohy. Poměrně malá západní populace orla volavého (*Clanga clanga*) hnízdí již v severovýchodním Polsku, v Bělorusku nebo v Pobaltí, a i když by se zdálo, že to k nám nemá daleko, většina ptáků táhne východní cestou přes Ukrajinu nebo východní Slovensko. Jen menšina letí zimovat do západní Evropy a o to cennější je každý spontánní záznam o pozorování bez polohy z vysílačky. Jeden takový orel volavý se letos objevil na Přerovsku v katastru Měrovic nad Hanou a díky kvalitní fotodokumentaci byl určen jako dospělý jedinec tohoto druhu.

Jan Studecký a Jan Grünwald

Většinu zde uvedených pozorování posuzuje Faunistická komise (FK) ČSO. Na **fkcso.cz** lze najít seznam ptáků ČR s vyznačením posuzovaných druhů, formulář k hlášení pozorování i průběžné výsledky posuzování. Přehled za každý rok komise zveřejňuje v časopise *Sylvia*.

Ptáků v Česku ubývá, ale naděje existuje

Nová zpráva *Stav ptactva v Česku 2026*[1] přináší souhrnný pohled na proměny našich ptačích populací, jejich příčiny i možnosti ochrany. Ukazuje, že největší ztráty postihují zemědělskou krajinu, ale také to, že cílená ochrana dokáže nepříznivé trendy zvrátit.

Kolik u nás žije ptáků? Kterým druhům se daří a které naopak mizí? Co stojí za pozorovanými změnami a můžeme jejich vývoj ovlivnit? Na tyto otázky se snaží odpovědět stostránková zpráva, kterou Česká společnost ornitologická vydává v jubilejním roce svého založení, kdy slaví sto let existence. Navazujeme v ní na první souhrnnou zprávu z roku 2009[2]. Za uplynulých sedmnáct let se výrazně rozšířily naše znalosti, přibyly nové datové zdroje a zdokonalily se možnosti jejich vyhodnocování. Cílem proto nebylo jen aktualizovat tehdejší přehled, ale propojit poznatky o početnosti a rozšíření ptáků s informacemi o proměnách jejich prostředí, hlavních ohrožujících faktorech a účinnosti ochranářských opatření.

Bez dobrovolníků by to nešlo

Ptáci jsou celosvětově nejlépe prozkoumanou skupinou a platí to i u nás. Vedle akademických pracovišť a státní ochrany přírody se na shromažďování údajů o nich už od roku 1926 prostřednictvím svých členů podílí také ČSO. I nová zpráva je proto založena především na výsledcích dlouhodobého monitoringu běžných druhů, atlasového mapování, programů občanské vědy, Faunistické komise ČSO či milionech pozorování v databázi Avif. Podstatná část těchto informací vzniká díky dobrovolníkům. Bez tisíců lidí, kteří pravidelně sčítají ptáky, mapují jejich hnízdiště nebo zaznamenávají pozorování při běžných vycházkách, bychom takto podrobný obraz o stavu naší avifauny neměli. Česká republika má díky dlouhodobému systematickému monitoringu dokonce pátou nejdelší časovou řadu údajů o běžných ptácích v Evropě.

Orli mořští v Česku kvůli pronásledování a používání pesticidů v polovině minulého století vyhynuli, díky ochraně se však dnes jejich populace znovu obnovují
Foto: Jiří Vondráček

A co nám údaje říkají? Od roku 1880 bylo na našem území zaznamenáno 405 druhů ptáků. V letech 2009–2025 u nás prokazatelně hnízdilo nejméně 216 druhů. Deset z nich (včetně čtyř nepůvodních) přitom v tomto období zahnízdilo vůbec poprvé. Celkovou průměrnou hnízdní populaci v Česku odhadujeme přibližně na 44,6 milionu párů, přičemž nejpočetnějším druhem je zatím stále pěnkava obecná s odhadovanými 5,7 milionu párů. Přesto ale i tento běžný pěvec ubývá a jeho dlouhodobý i krátkodobý trend početnosti je již hodnocen jako klesající. Mezi nepěvci je nejpočetnější strakapoud velký s přibližně 465 000 páry, nepočítáme-li zdivočelého holuba domácího, jehož populace čítá 1,7 milionu párů.

Největší ztráty na polích a loukách

Pohled na dlouhodobé trendy bohužel nepřináší příliš důvodů k optimismu. Indikátor běžných druhů ptáků, založený na datech o 42 druzích, ukazuje, že jejich početnost od roku 1982 poklesla o 13,4 %. V posledním desetiletí se úbytek navíc zrychlil a každoročně tak ztrácíme průměrně 1,6 % jedinců.

Nejdramatičtější vývoj sledujeme v zemědělské krajině. Početnost sledovaných polních a lučních ptáků je dnes téměř o 45 % nižší než na začátku časové řady před 44 lety. U některých druhů, jako je koroptev polní, přitom měly populace již tehdy jen zlomkovou početnost oproti první polovině 20. století. Každoročně jsme v letech 2016–2025 přicházeli v průměru o 3,1 % populace ptáků zemědělské krajiny. Vedle koroptve polní patří mezi nejvýraznější příklady i čejka chocholatá, konipas luční a chocholouš obecný. Skutečně alarmující je však skutečnost, že ubývají i druhy dříve hojné a široce rozšířené, jako je hrdlička divoká nebo strnad obecný, které byly ještě před několika desítkami let běžnou součástí venkova.

Výmluvným příkladem je skřivan polní. Jeho početnost klesla do roku 2025 na pouhých 45 % hodnoty z roku 1982. Jen mezi lety 2009 a 2025 ztratila česká populace přibližně pětinu jedinců. Skřivan potřebuje otevřenou krajinu s nízkou a řídkou vegetací, kde najde potravu i prostor k hnízdění. Rozsáhlé lány, husté porosty, časné zemědělské práce a nedostatek hmyzu způsobený mimo jiné intenzivním využíváním pesticidů mu podmínky výrazně zhoršují. Výzkumy přitom ukazují, že v krajině s menšími poli a větším podílem jejich okrajů, kde půda není ošetřována jedy, může být početnost i druhová rozmanitost polních ptáků přibližně dvojnásobná oproti rozsáhlým lánům. Řešením pro regeneraci populací ptáků zemědělské krajiny je proto obnova její mozaikovitosti a stepního charakteru – navrácení rumišť, ruderálních porostů, nízkostébelných trávníků, polních cest lemovaných původními druhy keřů či nízkými ovocnými stromy. Nepomůže však výsadba jednodruhových stromových alejí, které stíní, vnášejí do otevřené krajiny nežádoucí lesní prvek a poskytují posed a úkryt predátorům.

Proměňují se i lesy a mokřady

Nepříznivý vývoj se nevyhýbá ani lesům, kde je však situace složitější. Indikátor běžných lesních druhů klesal v posledním desetiletí průměrně o 2,1 % ročně; trendy početnosti jednotlivých lesních druhů se ale liší. Nejvíce ustupují specialisté,

1 Kvaňová A. & Tuháček F. (eds.) 2026: *Stav ptactva v Česku 2026*. Česká společnost ornitologická

2 Voříšek a kol. 2009: *Sylvia* 45

například ptáci vázaní na chladnější oblasti a jehličnaté porosty, jako je králíček obecný nebo sýkora uhelníček. Generalistů, jako je strakapoud velký nebo sýkora koňadra, naopak přibývá. Některým druhům, třeba strakapoudu prostřednímu nebo lejsku bělokrkému, také prospívá stárnutí lesů a větší množství mrtvého dřeva. Nejde tedy o jednoduchý příběh plošného úbytku, spíše sledujeme proměnu druhového složení lesních společenstev.

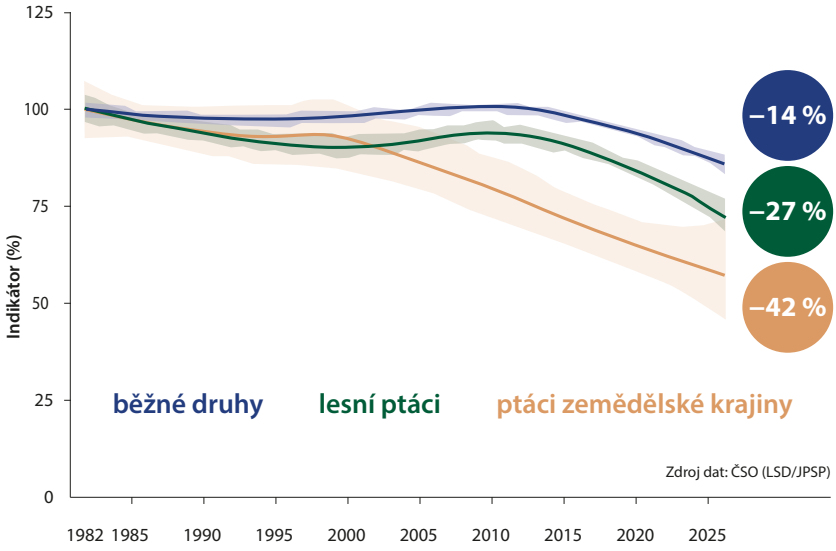
Ani stav mokřadních ptáků není jednotný. Zatímco přibývá například hus velkých, které dokážou najít potravu v okolní zemědělské krajině, nebo rybožravých druhů, jako jsou morčáci velcí, početnost poklesla například u dříve běžného poláka velkého i chocholačky nebo lysky černé. Ještě výmluvnější je příklad racka chechtavého: z někdejších desítek až stovek tisíc párů zůstávají dnes méně než tři tisíce. Příčiny tohoto vývoje nejsou zcela objasněné, souvisejí však zřejmě s proměnami rybničního hospodaření, dostupností potravy i ztrátou vhodných hnízdních lokalit.

Klima mění ptačí společenstva

Stále výrazněji se projevuje také klimatická změna. Teplomilné druhy, jako dudek chocholatý nebo vlha pestrá, se šíří, zatímco chladnomilné, jako kos horský, naopak ustupují. Mění se i načasování migrace: řada tažných druhů přilétá na jaře dříve než v minulosti. V posledních třiceti letech se posun příletů v průměru pohybuje kolem tří až čtyř dnů za dekádu. Mírnější zimy zároveň mění migrační chování některých druhů. Příkladem je jeřáb popelavý – počet zimujících jedinců u nás vzrostl ze zhruba stovky v zimě 2014/2015 na více než 430 na začátku roku 2026. Ve městech je ještě patrnější rostoucí počet přezimujících rehků domácích. Zatímco v 80. letech u nás podle atlasu zimního rozšíření zimovalo jen 5–10 jedinců, v současnosti rehci zimují prakticky na celém území, což víme i díky programu občanské vědy Rehci v zimě.

Ochrana funguje – když víme, co děláme

Ptáky ovšem neohrožují jen změny jejich přirozeného prostředí. Významnou roli hrají také kolize se skleněnými plochami a dopravou, elektrická vedení, predace kočkami, choroby nebo úmyslné

Indikátory běžných druhů ptáků (1982–2026). Podkres světlou barvou – 95% interval spolehlivosti. Hodnoty v kruhu – celková změna (%). | Zdroj dat: ČSO (LSD/JPSP)

Účinná podpora kdysi běžného, dnes však ubývajícího skřivana polního spočívá především v zachování otevřené a pestré zemědělské krajiny | Foto: Jiří Parůžek

pronásledování. V městském prostředí se například stále potýkáme se záměrným ničením hnízd jiřiček a s úhyny ptáků, jako jsou rorýsi obecní, při rekonstrukcích budov.

Zpráva ale nepřináší pouze varovná zjištění. Ukazuje také, že negativní trendy lze změnit. Od roku 2009 díky legislativní ochraně významně posílily například populace orla mořského, luňáka červeného, jeřába popelavého nebo motáka lužního. U rybáka obecného se díky dlouhodobé péči o hnízdní ostrovy na jižní Moravě podařilo zvýšit početnost populace více než pětinásobně. Takové příklady potvrzují, že cílená opatření, vhodné hospodaření a dlouhodobá spolupráce přinášejí výsledky.

Zásadní je přitom obnova pestré krajiny, zachování mokřadů, šetrnější zemědělství, rybníkářství a lesnictví i ochrana konkrétních hnízdišť. Stejně důležité jsou však legislativa, osvěta a systematický monitoring. Bez dat totiž nedokážeme spolehlivě rozpoznat, které druhy potřebují pomoc, ani vyhodnotit, zda zavedená opatření skutečně fungují.

Stav ptactva v Česku 2026 jsme zamýšleli nejen jako souhrn dosavadního poznání, ale také jako podklad pro rozhodování o budoucnosti naší krajiny. Ptáci jsou citlivými ukazateli jejího stavu a jejich úbytek vypovídá o problémech, které se týkají nás všech. Zároveň nám příklady úspěšné ochrany připomínají, že budoucnost není předem daná. Pokud dokážeme pojmenovat příčiny změn a promítnout poznatky do praxe, můžeme vývoj českého ptactva ovlivnit.

Zpráva je volně dostupná na birdlife.cz.

Alena Klvaňová | je editorkou a spoluautorkou publikace *Stav ptactva v Česku 2026*. V ČSO působí jako vedoucí monitoringu a výzkumu a manažerka Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků. Od roku 2006 je šéfredaktorkou časopisu *Ptačí svět*.

↖ Slet luňáků červených na hromadné nocoviště v Bernhardsthalu v Dolním Rakousku přímo u hranic s Českou republikou | Foto: Bedřich Landsfeld

↑ V oblasti Soutoku na jižní Moravě luňáci červení hromadně nocují pravidelně od roku 1994 | Foto: Vladimír Gahura

→ Luňáci červení na nocovišti na Soutoku | Foto Pavel Štěpánek

Na nocovištích luňáků červených

Luňák červený je druh, který je díky způsobu letu i lovu v krajině hodně vidět. Jeho hnízdní početnost u nás v posledních desetiletích roste a v současné době zřejmě přesahuje 300, možná i 400 párů. Kromě toho se stále častěji setkáváme i s jeho hromadnými nocovišti. Ta byla donedávna známa především z jižní Moravy, v posledních letech ale přibývá záznamů i z jiných oblastí Česka.

Motto: „Ve vzduchu král, na zemi ubohý žebrák, který loudí na ostatních zbytky jejich kořisti." (Miroslav Špaček, Karel Kovář: *Dravci v letu*. SZN, Praha 1967)

Oba naše druhy luňáků, luňák hnědý i červený, jsou ptáci do jisté míry společenští. Nejenže mohou hnízdit relativně blízko sebe (někdy i jen desítky metrů, a to jak páry stejného druhu, tak i hnědý v blízkosti červeného), ale také tvoří hromadná nocoviště. Ta se sice mohou vytvářet v kteroukoli roční dobu, u nás se ale typicky setkáme s nocovišti luňáků červených v mimohnízdním období, přibližně od srpna či září do února či března. Může se na nich sdružovat jen pár jedinců, ale i několik desítek a výjimečně i několik stovek ptáků. Nocoviště během doby hnízdění jsou podstatně vzácnější a bývá na nich menší počet ptáků.

Jednotlivě mezi luňáky červenými občas zastihneme, a to i v zimě, také luňáka hnědého, který byl donedávna považován za přísně tažný druh. Na konci léta a začátku podzimu, do doby, než drtivá většina našich luňáků hnědých odlétne na svá africká zimoviště a než je většina polí zorána, můžeme výjimečně narazit i na větší nocoviště luňáků hnědých. Luňáci hnědí zimující v Evropě jsou v současné době předmětem genetických studií, které zjišťují, nakolik se jedná o ptáky z přechodné zóny mezi naším, západním poddruhem *migrans* a východním *lineatus*. V dalším textu se ale budeme věnovat nocovištím luňáků červených.

Hromadná nocoviště už nejsou vzácností

Poprvé u nás zaznamenal hromadné zimování luňáků červených u Drnholce V. Mrlík v zimě 1987/88; v tehdejší mimořádně teplé zimě vzbudil pozornost i počet 5–7 ptáků, který by dnes většinu pozorovatelů nechal chladnými. V dalších zimách až do přelomu let 1992 a 1993 zde P. Horák a H. Matušík zjistili nocování až 18 jedinců. Od zimy 1993/94 zimovali jednotliví luňáci červení v oblasti Soutoku, tedy kolem soutoku řek Moravy a Dyje. Zároveň tu bylo v září 1994 pozorováno první skutečně velké nocoviště, přes 50 luňáků obou druhů. Od té doby se tu stala podzimní nocoviště pravidlem a od zimy 1999/2000 zde začaly desítky luňáků červených každoročně i zimovat. Na podzim 2000 jsme sečetli (tehdy) neuvěřitelných 132 ptáků, během hrabošího roku 2019 jich bylo kolem dvou stovek. Od roku 2002 začali luňáci nocovat i na rakouské a od roku 2006 na slovenské straně Dyje, resp. Moravy. Od roku 2013 se pak s nocovišti setkáváme i na dalších lokalitách jižní Moravy, a to postupně v okresech Břeclav, Brno-venkov, Znojmo, Hodonín, Uherské Hradiště i Vyškov. Luňáci tak dnes nocují necelých 20 km od Brna a jejich počty na jediné lokalitě se mohou výjimečně pohybovat i kolem 250 ptáků. Nejméně od zimy 2021/22 existují zprávy i o nocovištích v západních, severních, jižních a nakonec i středních Čechách, s počty až 60 či 70 ptáků.

Na jižní Moravě si luňáci k nocování volí nejčastěji vzrostlé lužní lesy s duby, jasany nebo topoly, bez zjevné preference některé dřeviny; mohou to být i břehové porosty s topoly a vrbami, spíš výjimečně mohou nocovat i ve větrolamech nebo v borových lesích. Častá, ale nikoli nezbytná je přítomnost vodních toků nebo ploch v okolí. V Čechách je většina známých nocovišť situována v blízkosti skládek tuhého komunálního odpadu. Podle výsledků telemetrických sledování i přímých pozorování se na nocoviště slétají ptáci ze vzdálenosti minimálně 15, někdy i více kilometrů. V krajině jsou luňáci rozptýlení: ač na nocovišti může být 100 nebo 200 ptáků, na lovištích v okolí jich přes den jen výjimečně spatříte více než deset pohromadě.

Jak se vlastně luňáci na nocovištích chovají?

Ranní rozlet probíhá obvykle velmi brzy, často ještě za šera, proto není příliš vhodný ke zjištění početnosti luňáků na lokalitě; v zimě se k tomu navíc přidávají i časté mlhy. Odpoledne se ptáci mohou shromažďovat v blízkosti finálního nocoviště, nebo dokonce přímo na něm, mohou ale také za soumraku přelétnout na vzdálenost stovek metrů, někdy i jednoho až dvou kilometrů. V případě dobré potravní nabídky, třeba v oněch zmíněných „hraboších letech“, můžeme vidět první ptáky třeba už po poledni; pro účely sčítání stačí být na lokalitě dvě hodiny před soumrakem, a když to nejde, tak aspoň hodinu. U ptáků přiletujících z lovišť bývá nápadné jejich plné vole.

Zatímco shromaždiště může být klidně na solitérním stromu nebo v korunách vysokých listnáčů, finální nocoviště obvykle bývá uvnitř zapojeného porostu a nocující ptáci většinou nebývají nápadní. Za bezvětří nebo naopak velmi silného větru je vzdušná aktivita luňáků malá. Čas od času nastane jev, kterému říkáme „rojení“: ptáci se bez zjevné příčiny (např. rušení člověkem či přeletu jiného dravce) náhle všichni zvednou a dlouze spolu krouží; někdy pár minut, jindy i desítky minut. Obvykle jich při tomto rojení napočítáme mnohem víc, než bylo předtím vidět v korunách stromů. Pak zase zapadnou a rojení se poté může i nemusí opakovat. Někdy luňáci krouží ve vzduchu ještě za úplné tmy, takže ani nelze lokalizovat přesnou polohu nocoviště.

Zajímavé bývají různé vzdušné interakce s jinými ptáky, ať už dravci (orel mořský nebo královský, káně, pilich, sokol, raroh), krkavcovitými, nebo volavkami. Nocoviště mohou být relativně blízko sebe, někdy se i kompaktní hejno až na závěr večera rozdělí na dvě. Na jižní Moravě známe v současné době nocoviště vzdálená od sebe necelé 2 km. Většina známých jihomoravských nocovišť je zároveň i hnízdištěm jednoho nebo obou druhů luňáků. Novějším jevem (posledních 20 let) jsou pak menší nocoviště (do 10 jedinců) nedospělých, nehnízdících (tedy 1–2 roky starých) ptáků během hnízdní doby (březen–červenec).

Zapojte se do sčítání nocovišť

Na jižní Moravě sčítáme luňáky červené od chvíle, kdy zde začali hromadně nocovat, tj. od roku 1994. V roce 2009 začali ornitologové ve Francii a ve Švýcarsku sčítat všechna nocoviště simultánně **první lednový víkend** a později postupně rozšiřovali svou síť spolupracovníků se záměrem pokrýt celou Evropu. S našimi údaji jsme se připojili v roce 2011. Od roku 2017 se k tomu přidalo ještě podzimní sčítání v **posledním listopadovém víkendu**, které probíhá v několika zemích (Švýcarsko, Rakousko, Slovensko, Česko). Během minulé zimy 2025/26 jsme v listopadu nasčítali 503 luňáků červených na 11 lokalitách (z toho na jižní Moravě 422 na 9 lokalitách); výsledky negativně ovlivnilo nepříznivé počasí s mlhami a bezvětřím. Zato výsledky lednového sčítání zcela předčily naše očekávání: 697 luňáků červených na 15 nocovištích (z toho na jižní Moravu připadlo 627 ptáků na 10 lokalitách).

Zatímco území jižní Moravy máme pokryté relativně dobře, údaje z jiných regionů (tj. prakticky z celých Čech, z Vysočiny i ze střední a severní Moravy a Slezska) jsou dosti kusé a je jisté, že nějaká nocoviště zůstávají neznámá a unikají pozornosti.

Autor příspěvku bude vděčný za upozornění na existenci dalších nocovišť nebo jejich zadání do Avifu – faunistické databáze ČSO. Doporučuji posoudit možnou zranitelnost lokality (rušení, pronásledování dravců) a případně ji zadat utajeně.

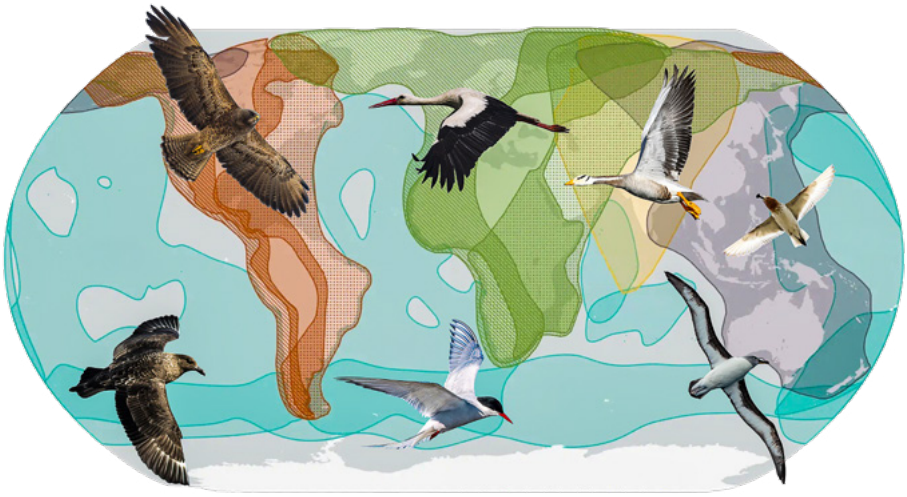
Rozlučme se ještě jednou citací z kultovní knihy autorů Špačka a Kováře *Dravci v letu*: „Kdo z vás ho neviděl v přírodě, ten nepoznal pravou krásu dravců.“ Ta by se dala parafrázovat také jako „Kdo z vás neviděl jejich nocoviště…“

David Horal | pracuje jako ornitolog a lesník v AOPK ČR, regionálním pracovišti Jižní Morava. Zabývá se především ochranou dravců. Nocoviště luňáků červených na jižní Moravě sleduje od roku 1993, kdy se tento fenomén poprvé objevil v oblasti Soutoku, a podnikl za nimi i několik cest do zahraničí, ať už na Balkán, nebo třeba do Walesu.

Stěhovaví poslové změn

Každý rok se miliardy ptáků vydávají na cesty mezi hnízdišti a zimovišti. Někteří překonávají stovky kilometrů, jiní celé kontinenty. Právě stěhovaví ptáci jsou tématem šestého vydání zprávy *State of the World's Birds*, kterou letos v září publikovala BirdLife International.

Tahové systémy světa a příklady druhů, které je využívají: americký (●) – káně bělohrdlá; africko-eurasijský (●) – čáp bílý; středoasijský (●) – husa indická; východoasijsko-australský (●) – jespák lžícozobý; mořské tahové systémy (●) – chaluha antarktická, rybák dlouhoocasý a albatros šedohlavý.

Zdroj mapy: BirdLife International

Foto: 57Andrew, Nick Athanas, Doug Greenberg, Hedera baltica, Wendy Miller, Thomas Noah, Imran Shah (CC BY-NC ND 2.0)

Migrace propojuje prakticky celý svět. Každoročně se 1 843 druhů ptáků vydává na cestu po jedné z migračních tras, které lze označit za skutečné ptačí dálnice na obloze. Suchozemští a sladkovodní ptáci přitom využívají čtyři hlavní tahové systémy, mořští ptáci dalších šest. Tyto trasy, které propojují hnízdiště, tahové zastávky a zimoviště, protínají mnoho různých států, a ochrana stěhovavých druhů proto závisí na úzké mezinárodní spolupráci.

Znepokojivé výsledky

Hlavní zjištění zprávy jsou varovná. Celkem 45 % tažných druhů vykazuje dlouhodobý pokles početnosti. Ještě horší situace panuje u tažných bahňáků, kde ubývá 54 % druhů. Zvláštní pozornost si zaslouží mořští ptáci, z nichž je 42 % druhů ohroženo vyhynutím a řadí se mezi nejohroženější ptačí skupiny světa. Za jejich úbytkem stojí kombinace několika faktorů: nadměrný rybolov, vedlejší úlovky v rybářských sítích, znečištění oceánů i dopady klimatické změny.

Stěhovaví ptáci jsou závislí na mnoha lokalitách rozesetých podél tahové cesty, a představují proto citlivé indikátory stavu planety. Více než polovina (58 %) z 1 099 klíčových oblastí biologické rozmanitosti, významných pro tažné druhy, je však ve špatném nebo velmi špatném stavu. Pokud zanikne vhodné prostředí na tradiční tahové zastávce, může to přitom ovlivnit populaci hnízdící tisíce kilometrů daleko. Dobře je to vidět například ve východní Asii, kde úbytek pobřežních mokřadů přispívá k poklesu mnoha druhů podél celé východoasijsko-australské tahové cesty. Patří mezi ně i jeden z nejohroženějších bahňáků světa jespák lžícozobý, jehož populace čítá už jen 100 až 120 hnízdních párů.

Obdobným problémům však čelí i „naše" druhy využívající africko-eurasijský tahový systém – dálkoví migranti v Evropě od roku 1980 ubyli o více než třetinu.

Sedm vyhynulých

Ani riziko vyhynutí se nevyvíjí příznivě. Zpráva zhodnotila stav všech 11 185 druhů ptáků světa a konstatuje, že stále více z nich se přesouvá do vyšších kategorií ohrožení na Červeném seznamu IUCN. Celkem 11 % všech druhů je v současnosti ohroženo vyhynutím. V případě tažných ptáků je to každý devátý druh a za posledních 150 let jsme potvrzeně nebo pravděpodobně ztratili už sedm z nich včetně kolihy tenkozobé (*Ptačí svět* 2/2025).

Ačkoli existují i pozitivní příklady druhů, jejichž populace jsou stabilní, nebo díky ochraně dokonce rostou, celkový trend ukazuje, že tlaky na přírodu sílí rychleji, než se je daří kompenzovat ochrannými opatřeními.

Neklesejme na mysli

Přesto závěry studie nejsou beznadějné. BirdLife shrnuje několik opatření, která mají prokazatelný přínos – ochranu klíčových lokalit pro tah a zimování, obnovu mokřadů, omezení invazních druhů, snížení nelegálního zabíjení ptáků nebo šetrnější hospodaření a rybolov. Tam, kde byla tato opatření uplatněna důsledně a dlouhodobě, se podařilo řadě druhů pomoci. Přesto je však současný pokrok po přijetí Globálního rámce pro biologickou rozmanitost z Kunmingu a Montrealu v roce 2022 bohužel stále příliš pomalý na to, aby byly cíle do roku 2030 splněny.

Letos 11. září proto partnerské organizace BirdLife včetně ČSO podepsaly Nairobskou deklaraci o tahových cestách, která spojuje vlády, vědce, ochranáře i přední mezinárodní rozvojové banky s cílem zajistit systematickou přeshraniční ochranu kritických biotopů. Deklaraci provází i historický finanční závazek ve výši 6 miliard dolarů na obnovu přírody.

Tah ptáků patří k nejpozoruhodnějším přírodním jevům na Zemi, nová zpráva ale ukazuje, že jeho budoucnost není samozřejmostí. Potřebná opatření přitom známe, a pokud se nám je podaří prosadit, mohou z nich těžit nejen stěhovaví ptáci, ale i celé ekosystémy, na nichž jsme všichni závislí.

Online shrnutí zprávy najdete na sowb.birdlife.org, kde se nachází i plná verze zprávy (obojí v angličtině).

Alena Klvaňová

Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)

Vzácný novoroční host

Objektivem Jana Pokludy

Původně to měla být jen klidná povánoční dovolená v podhůří rakouských Alp, nakonec mi však přinesla jedno z nejneobvyklejších setkání, jaká jsem během fotografování divokých zvířat zažil. Jeho hlavním aktérem byl tetřev hlušec, který ztratil přirozenou plachost a na čas se zabydlel v alpské vesnici nedaleko našeho ubytování. Během týdne jsem pořídil více než šest tisíc snímků, z nichž některé byly později nominovány v soutěži Czech Nature Photo a vystaveny na Pražském hradě.

Všechno začalo na Nový rok. Když jsme se vraceli podél lesa k ubytování, moje žena se zadívala mezi stromy a prohlásila: „Hele, ten pařez vypadá trochu jako tetřev." Pařez se však vzápětí pohnul – a tak jsme se poprvé setkali s Hansem, jak tetřeva později na mou počest pojmenovali místní. Překvapilo mě, jak klidně se choval a jak blízko mě nechal přijít. Tetřevy jsem už dříve fotografoval u norsko-švédské hranice, tamní ptáci si však od člověka udržovali mnohem větší odstup. V tu chvíli jsem ještě netušil, že naše krátké setkání je teprve začátkem většího příběhu.

Tetřev na krmítku

Navečer jsem se vrátil na místo prvního pozorování, ale Hanse jsem tam nenašel. Vzápětí mi přišla zpráva od manželky, že tetřev sedí na krmítku přímo u našeho ubytování. Bylo to k neuvěření. Jeden z našich nejvzácnějších lesních ptáků se procházel po zahradě našeho ubytování, ozobával pupeny okrasných dřevin a bezstarostně posedával na krmítku. Podle majitele se na zahradě objevil vůbec poprvé. Zpočátku jsem se Hanse snažil fotografovat tak, aby na snímcích nebyly patrné stopy civilizace. Brzy mi však došlo, že mnohem cennější bude zachytit divokého ptáka, který se rozhodl využívat prostředí vytvořené člověkem. Fotografování zvířat v blízkosti lidských sídel bývá označováno jako *urban wildlife*. Tomuto žánru jsem se dosud nevěnoval, ale tentokrát se vyloženě nabízel. Přece jen – komu se poštěstí začít s takto unikátním ptačím druhem?

Život ve vesnici

V dalších dnech jsem Hanse opakovaně pozoroval mezi domy a na okolních zahradách. Vesnici si zřejmě nevybral náhodou. Ukázal se jako potravní oportunista; navštěvoval ptačí krmítka a ozobával pupeny túji i chvojí z vánoční výzdoby. Nacházel zde více potravy než v zimních horách a zároveň byl lépe chráněn před predátory – pozoroval jsem, že i místní psi a kočky si od mohutného ptáka udržovali uctivý odstup.

Nejaktivnější býval ráno a před soumrakem. Jedné ze sousedek po ránu opakovaně klepával na okno, na jehož parapetu krmila pěvce. Noci trávil v korunách stromů nebo na střechách domů, po kterých se procházel i během dne a využíval je jako pozorovatelny a místa k mezipřistání.

Ztráta plachosti se u tetřevů občas objevuje, obvykle však v období toku. Mimo něj není takové chování běžné. Takto habituovaní ptáci navíc někdy bývají vůči lidem agresivní. Hans se naproti tomu choval pozoruhodně klidně a ruch vesnice ho téměř nevyváděl z míry.

Poslední setkání

Po našem odjezdu zůstal Hans ve vesnici přibližně do poloviny ledna a potom zmizel. Když jsme se do oblasti vrátili v březnu, nikdo z místních ho prý už téměř dva měsíce neviděl. Proto pro mě bylo velkým překvapením, když se mi ho podařilo znovu objevit. Tentokrát už si častěji hledal potravu přirozeným způsobem, například ozobával pupeny maliníků u lesa.

Večer před naším odjezdem přiletěl na střechu našeho ubytování, zrovna když si u okna hrála moje žena s dcerou. Tehdy jsem ho viděl naposledy. Přestože jsem oblast od té doby navštívil ještě několikrát, Hans se už neukázal a jeho další osud mi zůstal neznámý.

Na několik zimních a jarních dnů tak vstoupil do života horské vesnice pták, který se choval zcela jinak, než bychom od jeho druhu očekávali. Díky němu jsem mohl vytvořit fotografie, o nichž jsem už při jejich vzniku tušil, že nic podobného nejspíš nikdy znovu nezažiju.

Jan Pokluda | je psychoterapeut, fotograf a cestovatel. Zaměřuje se především na fotografování divokých zvířat, evropské přírody a vysokohorské fauny Alp a Karpat. Jeho snímky uspěly v řadě domácích i mezinárodních soutěží a byly opakovaně vystaveny na Pražském hradě.

Slavíku modráčkovi se v ptačí oblasti Rožďalovické rybníky daří

Slavík modráček středoevropský je méně známý příbuzný slavíka obecného. Přestože je zpěv modráčků bohatý na motivy a v ještě tichých dubnových jitrech se poslouchá velmi příjemně, přece jen není tak pestrý a zvučný jako zpěv slavnějšího jmenovce. O to více ho ale modráček předčí svým vzhledem. Neméně zajímavá je také jeho populační dynamika.

Slavík modráček na Horním Holském rybníku; 29. 5. 2020 | Foto: Lukáš Kadava

Samečci modráčků jsou díky modrému hrdlu s bílou skvrnou uprostřed bezesporu jedněmi z našich nejkrásnějších ptáků. Ještě v 70. letech minulého století byste však hnízdo těchto obyvatel litorálních porostů u nás hledali marně. Od jejich prvního prokázaného hnízdění na Domažlicku v roce 1980 se ale modráčci šíří, obsazují nové lokality a jejich početnost se zvyšuje. V ptačí oblasti Rožďalovické rybníky na pomezí Nymburska a Jičínska byl modráček poprvé zjištěn jako hnízdící druh v roce 1998. V letech 1998–2002 se jeho početnost pohybovala mezi jedním a dvěma páry, v letech 2008–2010 mezi dvěma a pěti páry a výskyt byl, až na výjimky, vázán hlavně na rybník Zrcadlo. Výrazný nárůst byl zaznamenán v roce 2020, kdy bylo v rámci cíleného monitoringu v ptačí oblasti zjištěno celkem 20 hnízdních okrsků na osmi lokalitách a obsazenost tu dosáhla 33 %. Také letošní monitoring modráčků přinesl zajímavá zjištění.

Slavík modráček středoevropský hnízdí na Rožďalovicku především v porostech rákosu, a to jak v zaplavených, tak v terestrických rákosinách, od velkých, několikahektarových porostů, jako například na rybníku Zrcadlo, až po menší a řídké rákosiny podél drobných vodotečí. Oproti roku 2020, kdy byli modráčci nejčastěji zaznamenáváni v podmáčených rákosinách s hloubkou vody 10–50 cm a v terestrických rákosinách pouze vzácně, jich letos výrazně přibylo v suchých rákosinách. Je to zřejmě dáno výrazně srážkově chudou jarní sezonou, kdy řada jindy zaplavených ploch zůstala bez vody, což modráčkům patrně nevadí; ostatně podobná prostředí obývají i v severních Čechách. Na Rožďalovicku dosahují nejvyšších hustot na rybnících s rozvinutými rákosinami, obklopených zemědělskou krajinou (Zrcadlo, Vražda), ale nevyhýbají se ani rybníkům částečně nebo zcela obklopeným lesy (Lohovský, Komárovský). Přesto lze v ptačí oblasti stále nalézt i potenciálně vhodné lokality, kterým se modráčci doposud vyhýbají (Pilský rybník, rybník Hasina).

První modráček byl letos zaznamenán na rybníku Zrcadlo již 6. března, což je zatím nejčasnější termín příletu. Celkem bylo v hnízdní sezoně zjištěno 42 zpívajících samců na 13 lokalitách. Z tohoto počtu bylo 33 teritorií (tedy opakovaných záznamů, popř. dalších okolností, které nasvědčují hnízdění). U devíti samců se buď jednalo o nespárované jedince, nebo se již v průběhu dalších kontrol neozvali. Od roku 2020 se počet teritorií zvýšil o 65 %. Klíčovými lokalitami v ptačí oblasti jsou rybníky Zrcadlo a Vražda, na nichž se shodně nachází po devíti teritoriích, přičemž na rybníku Vražda byl výrazný nárůst počtu teritoriálních samců zjištěn teprve loni. Zajímavostí letošní sezony je i poměrně vysoký počet modráčků, kteří byli zaznamenáni podél drobných vodotečí a potoků – například podél potoka Stříbrle u Budčevse a u Břístve či podél bezejmenné vodoteče na lokalitě Poručník u Mlýnce.

Hnízdění bývá prokazováno pravidelně pouze na rybníku Zrcadlo, čemuž mimo vysoké lokální hustoty napomáhá i pravidelné letní kroužkování, kdy jsou odchytáváni tohoroční ptáci. V letech 2015 a 2020 bylo prokázáno hnízdění také na Horním Holském rybníku. Hnízda ale nejsou aktivně vyhledávána a ptáci jsou v rámci monitoringu co nejméně rušeni. Přestože se početnost slavíka modráčka zvyšuje v celé republice, je strmý nárůst početnosti na Rožďalovicku až na dnešních 35–40 hnízdních párů překvapením.

Ptačí oblast Rožďalovické rybníky

Ptačí oblast byla vyhlášena nařízením vlády v roce 2004 na rozloze 6115 ha. Nachází se na rozhraní Královéhradeckého a Středočeského kraje v bývalých okresech Nymburk a Jičín. Zahrnuje soustavu více než dvaceti rybníků obklopených celistvým pásem lesních, především dubohabrových

Na Komárovském rybníku byl teritoriální samec slavíka modráčka zjištěn letos poprvé | Foto: Lukáš Kadava

Modráčci obsazují i drobné rákosiny podél vodotečí; na snímku potok Stříbrle pod Budčevsí | Foto: Lukáš Kadava

a smrkových porostů, táhnoucích se od Dětenic na severozápadě až po Městec Králové na jihovýchodě. Mírně zvlněná krajina s průměrnou nadmořskou výškou 220 m tvoří přechod mezi Jičínskou pahorkatinou a poděbradským Polabím. Charakter zdejšího území a skladba i kvalita místních biotopů, vodních nádrží, mokřadů, lesních komplexů a zemědělské krajiny vytvářejí z hlediska výskytu ptačích druhů cenné území. Předmětem ochrany tu jsou dva ptačí druhy, uvedené v příloze I směrnice o ptácích: moták pochop a jeřáb popelavý.

Poddruhy slavíka modráčka v Česku

U nás se můžeme potkat se dvěma poddruhy modráčků. Slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*) má větší červenou skvrnu zvanou hvězda, menší modré pole a menší hnědé pole než slavík modráček středoevropský (*L. s. cyanecula*), který nosí bílou hvězdu. U obou poddruhů jsou ale i výjimky ve zbarvení, a tak můžeme například v populacích středoevropských modráčků na Třeboňsku vzácně pozorovat jedince bez hvězdy nebo s hvězdou částečně, ale i zcela červenou. Charakteristickým znakem modráčků obou poddruhů – samců, samic i jejich letuschopných mláďat – je rezavá báze rýdovacích per a jejich černo-hnědý koncový lem.[1] Zatímco populace slavíka modráčka tundrového je omezena pouze na vrcholové partie Krkonoš a jeho početnost

1 Chutný B. & Pavel V. 2009: *Živa* 3: 129–131.

Zpívající samec slavíka modráčka středoevropského na rybníku Vražda; 4. 4. 2025 | Foto: Lukáš Kadava

dlouhodobě klesá, u slavíka modráčka středoevropského naopak stále narůstá.

Skutečně modráčci ve zpěvu zaostávají za slavíkem obecným?

Modráčci zpívají vsedě na vegetaci i za letu, během dne především v ranních, dopoledních a večerních hodinách. Typické je zrychlování úvodních slabik, po nichž následuje rozmanitá strofa, která se může mezi jednotlivými samci dosti lišit. Nezřídka napodobují zpěv jiných druhů ptáků a zařazují ho buď přímo do svého zpěvu, nebo osamoceně. V letech 2008 a 2009 se zpěvu modráčků v Českém ráji podrobně věnoval Vojtěch Šťastný a zjistil v něm imitace 26 druhů ptáků. Autor píše, že „mezi zajímavé pasáže patřilo časté napodobování pěvušky modré spojované s hlasem brhlíka lesního nebo pozorování, kdy po slétnutí k potůčku zaměnil svůj zpěv protkaný imitacemi budníčka menšího za zpěv s imitacemi hlasu vodouše kropenatého, jako by snad chtěl přizpůsobit hlas prostředí typickému pro napodobovaný druh.“[2] Chcete-li vědět víc nejen o zpěvu modráčků a jejich životě, ale o slavících obecně, navštivte blog Pavla Kverka „Zaměřeno na slavíky“ na pavelkverek.cz.

2 Šťastný V. 2009 In: Paclík M.: *Panurus* 18: 87–94.

Lukáš Kadava | je amatérský ornitolog, jehož oblastí zájmu je avifauna středního Polabí se zvláštním přihlédnutím k Rožďalovickým rybníkům.

Jak se daří ptákům v Brně?

Mnoho ptačích druhů osidluje lidská sídla a postupně také přibývá odborných článků i atlasů městských ptáků. O procesu synantropizace již tedy leccos víme. Příběh ale nekončí – po osídlení měst se ptačí populace dále vyvíjejí. Jak jejich vývoj souvisí s trendy početnosti v okolní krajině či v celém Česku? Na tyto otázky jsme alespoň částečně hledali odpovědi při mapování ptáků v Brně.

Mapování v letech 2025 a 2026 ukázalo téměř úplné vymizení šoupálka krátkoprstého z Brna (mládě z předchozího mapování v letech 2011–2016)
Foto: Jiří Esterka

Měli jsme na co navázat. V letech 2011–2016 proběhlo mapování ptáků Brna, které organizovala Jihomoravská pobočka ČSO (*Ptačí svět* 2/2023). Katastr města byl rozdělen na 152 kvadrátů, ve kterých byla zjišťována průkaznost hnízdění a početnost jednotlivých druhů. V Brně tak bylo zjištěno celkem 131 hnízdících druhů (z toho 112 s prokázaným hnízděním).

Díky podpoře dvouletého projektu Ptáci kolem nás vznikla příležitost zhodnotit vývoj populací vybraných druhů po deseti letech. U více z nich bylo jasné, že populace stoupají. Zatímco výrazný nárůst počtu holubů hřivnáčů, drozdů kvíčal nebo vran šedivek jsme zaznamenali už v průběhu prvního mapování, později v Brně nově zahnízdili například vlha pestrá, morčák velký, luňák červený, sokol stěhovavý nebo výreček malý. Náš aktuální průzkum se však zaměřil na vzácnější druhy, u kterých lze během dvou sezon zmapovat změny jejich rozšíření. Celkem 11 vybraných druhů (viz tabulku) jsme mapovali ve 108 kvadrátech, kde jsme věděli o jejich výskytu v minulosti.

Výsledky ukázaly, že rozšíření všech sledovaných druhů s výjimkou dudka chocholatého se oproti letům 2011–2016 zmenšilo. Tyto změny mohou mít více příčin včetně zkreslení způsobeného nižším počtem sledovaných let oproti minulému mapování (dvě oproti šesti). To by se mohlo týkat především druhů, u nichž byl pokles v počtu kvadrátů spíše malý a u kterých k velkému zmenšení brněnského areálu nemuselo dojít (koroptev polní, moták pochop). U koroptve je vzhledem k celorepublikovým i evropským trendům potěšitelné, že v Brně stále žije stabilní populace. U pochopa stav spíše odpovídá stabilním populacím jinde.

U zbylých osmi druhů je jejich mizení z Brna poměrně jednoznačné. Brněnský trend nejčastěji kopíruje trendy v širším areálu výskytu. To se týká nápadného poklesu hrdličky divoké, lindušky lesní, cvrčilky říční i cvrčilky zelené. U ostatních druhů je však třeba se hlouběji zamyslet.

U křepelky je klesající trend shodný s celosvětovým, avšak v Česku a Evropě je hodnocen jako nejistý, resp. fluktuující. Aby to nebylo tak jednoduché, v posledních letech křepelky přibývají v severní Evropě. U bramborníčka černohlavého se projevuje pokles početnosti především v nížinných oblastech, což je i případ Brna, zatímco ve středních a vyšších polohách přibývá. Podobně se tento druh šíří spíše v severní a východní Evropě, zatímco v její jižní části ubývá. V nižších polohách je zemědělské hospodaření intenzivnější, což zřejmě způsobuje úbytek vhodného prostředí.

Pěnice vlašská zmizela z poloviny brněnských kvadrátů, což je sice v rozporu se stabilním trendem v Evropě (v Česku je trend nejistý), v Brně ale šlo i dříve o vzácný druh. Nejzajímavějším výsledkem je vývoj brněnské populace šoupálka krátkoprstého. Z 28 kvadrátů se zjištěným hnízdním výskytem v letech 2011–2016 zbyly dodnes jen dva, a druh je tak v Brně na pokraji vymizení. I v rámci republiky má klesající trend; v Evropě se situace regionálně liší, ale celkově naopak přibývá. Zatím nevíme, jak si tento nesoulad vysvětlit.

Jaké faktory tedy na ptáky ve městech a jejich rozšíření působí? Můžeme vycházet i z toho, co víme o jejich příchodu do měst. Ten může souviset se zvýšením velikosti populací i areálu rozšíření, ale i s rozmanitou nabídkou potravy, hnízdišť či klimatickými faktory. Příčiny úbytku či vymizení druhu tedy obdobně můžeme hledat ve výkyvech v početnosti a areálu i v negativních vlivech v měnícím se městě. Z pohledu (nejen) Brna lze zmínit zánik pozvolné suburbie s ruderálními stanovišti a postindustriály, které vytvářely specifické prostředí dnes mizejících druhů, jako je běločelo šedý, chocholouš obecný či zmíněná pěnice vlašská.

Ať už ve městech některé druhy přibývají a jiné ubývají, jedna věc je jistá. Sledovat ptáky v nich stojí za to. Máme je zde totiž přímo pod nosem. A tak se může stát, že si ve městě můžeme všimnout některých změn v ptačích populacích dříve než v okolní krajině.

Článek byl zpracován v rámci projektu Ptáci kolem nás (č. 403201DYY1, Interreg Slovensko – Česko 2021–2027).

Kryštof Horák a Jan Sychra

Mapované druhy a jejich trend početnosti podle různých zdrojů

Druh	Počet kvadrátů		Brno 2026	ČR (AOPK 2024)	Evropa (Červený seznam 2021)
	2026	2016			
dudek chocholatý	17	12	↑	↑	–
moták pochop	19	20	–	–	–
koroptev polní	20	23	–	↓	↓
pěnice vlašská	6	12	↓	S	↑
linduška lesní	8	20	↓	↓	↓
cvrčilka říční	1	14	↓	↓	↓
křepelka polní	16	30	↓	–	↓
bramborníček černohlavý	3	21	↓	–	↓
cvrčilka zelená	7	25	↓	↓	↓
šoupálek krátkoprstý	2	28	↓	–	↑
hrdlička divoká	30	62	↓	↓	↓

– stabilní ↓ pokles ↑ nárůst

Poznáte nové druhy naší avifauny?
2. díl

V tomto díle se zaměříme na dravce. I v této impozantní skupině totiž najdeme několik druhů, které u nás dříve byly mimořádně vzácné, ale dnes se postupně šíří.

Mladý samec motáka stepního, Vítonice, Jihomoravský kraj; červen 2023 | Foto: Pavel Štěpánek

Velmi zvláštním příkladem je **motáк stepní** (*Circus macrourus*). Jeho obvyklý hnízdní areál se nachází nejblíže v evropské části Ruska, v Kazachstánu a teprve odnedávna hnízdí malá populace také ve Finsku. Na našem území šlo dříve o zcela výjimečného zatoulance, avšak po roce 2010 nastal rychlý skok a nyní je pravidelně protahujícím druhem, byť si z našich čtyř druhů motáků stále s rezervou drží status toho nejvzácnějšího. V roce 2020 bylo u nás dokonce zaznamenáno první hnízdění, které však dodnes zůstává ve středoevropském měřítku velkou výjimkou. Samce motáka stepního poznáme velice snadno, protože je na motáka nezvykle světlý a na křídlech má pouze velmi malý tmavý klín v oblasti nejdelších ručních letek. V letu připomíná spíše racka, a to zbarvením a někdy i oproti ostatním motákům rychlejším stylem letu. Samice a mladí ptáci se odlišují obtížněji. Zaměřte se na čtyři prodloužené ruční letky ve špici křídla namísto pěti u motáka pilicha a dále na velmi výrazný světlý „obojek“ v kontrastu k tmavším tvářím u mladého ptáka. Dospělá samice pak vypadá zhruba jako mezistupeň mezi motákem lužním a pilichem. Na spodní straně loketních letek má pouze jeden výrazný světlý pruh a obvykle ještě jeden hůře viditelný. Samice motáka lužního má oproti tomu loketní letky pravidelně pruhované. Pro jisté určení samice je nicméně velmi žádoucí konzultace se zkušenějším pozorovatelem.

Orlík krátkoprstý (*Circaetus gallicus*) je dravec s velmi zajímavou potravní strategií. Specializuje se na lov hadů, kteří tvoří podstatnou část jeho potravy. U nás jde nejčastěji o užovky. Dříve býval mimořádně vzácný, ale dnes se v letních měsících objevuje již každoročně. Je možné, že první hnízdění v naší zemi přijde již v následujících letech. Identifikace tohoto druhu je jednoduchá. Úchvatná je jeho velká hlava se žlutým okem. Spodinu křídel má tento dravec téměř bílou s jemným proužkováním, křídla jsou široká, plachtění je pomalé. Dospělý jedinec má tmavou hlavu a krk. Typické je pro něj dlouhé třepotání na jednom místě a také vysedávání na vrcholcích elektrických sloupů. Obojí z něj vzhledem k jeho velikosti dělá velmi nápadného ptáka.

Jako hnízdící druhy se na naše území v uplynulých desetiletích (znovu) nastěhovaly také dva druhy orlů rodu *Aquila*. **Orel královský** (*A. heliaca*) je nížinným druhem lužních lesů a již několik desetiletí hnízdil velice vzácně na jižní Moravě. V posledních letech se však zřejmě šíří i do dalších nížin naší země. V šatu mladých ptáků je poměrně světlý, vnitřní ruční letky vytvářejí zespodu dojem světlého „okénka“ a na svrchní straně jsou křídla lemovaná dvěma řadami světlých lemů krovek. Dospělý je naopak tmavý, má zlatavou hlavu s tmavým hrdlem a na dálku viditelné světlé skvrny na zádech.

Také **orel skalní** (*A. chrysaetos*) se na naše území opětovně vrátil v posledních desetiletích a začal hnízdit nejprve v Oderských vrších. Pomalým tempem se od té doby šíří i do okolních horských oblastí. Jde rovněž o středně velkého orla s delšími, vzadu trochu „vypouklými“ křídly, delším ocasem a v šatu mladého ptáka bílým kořenem ocasu i bílými skvrnami u kořene ručních a loketních letek. Horní polovina hlavy je podobně zlatavá jako u orla královského, avšak kontrast s hrdlem je tam často o něco méně výrazný.

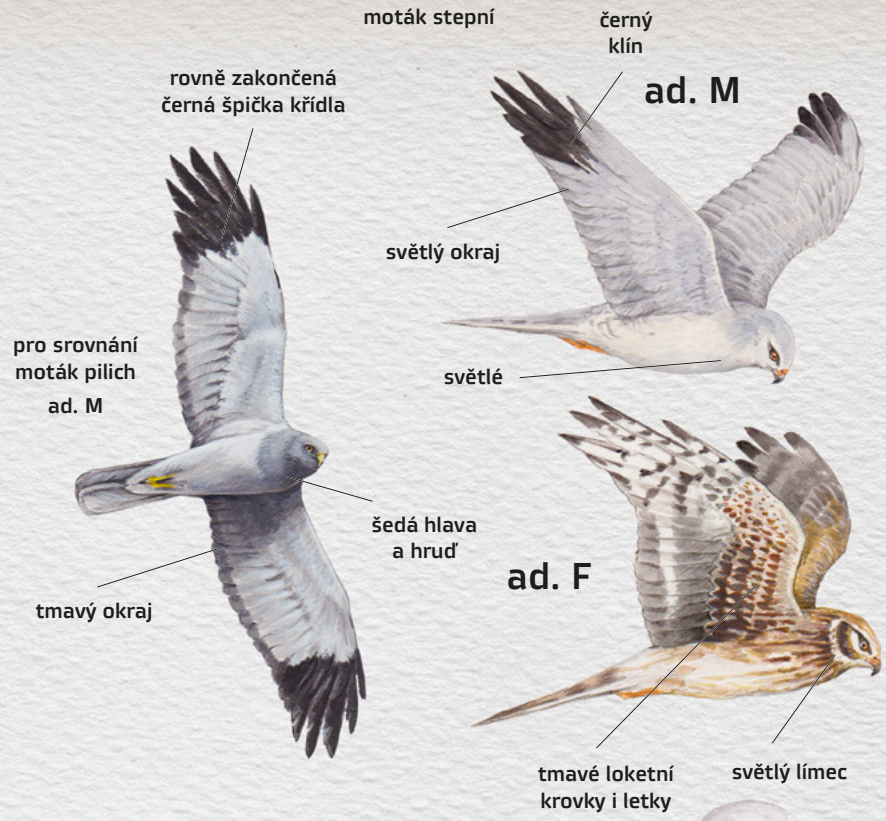

Jan Studecký | pozoruje a chrání ptáky především ve středních Čechách, ale nic mu nerozproudí krev víc, než když se kdekoli v Česku objeví velká rarita. Od roku 2019 je členem Faunistické komise ČSO a také kroužkovatelem. Jeho oblíbenci jsou slučka, skřivan lesní a motáci.

Nové druhy naší přírody II

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan Hošek

Moták stepní

Circus macrourus

Velikost: 40–50 cm

Rozpětí křídel: 97–118 cm

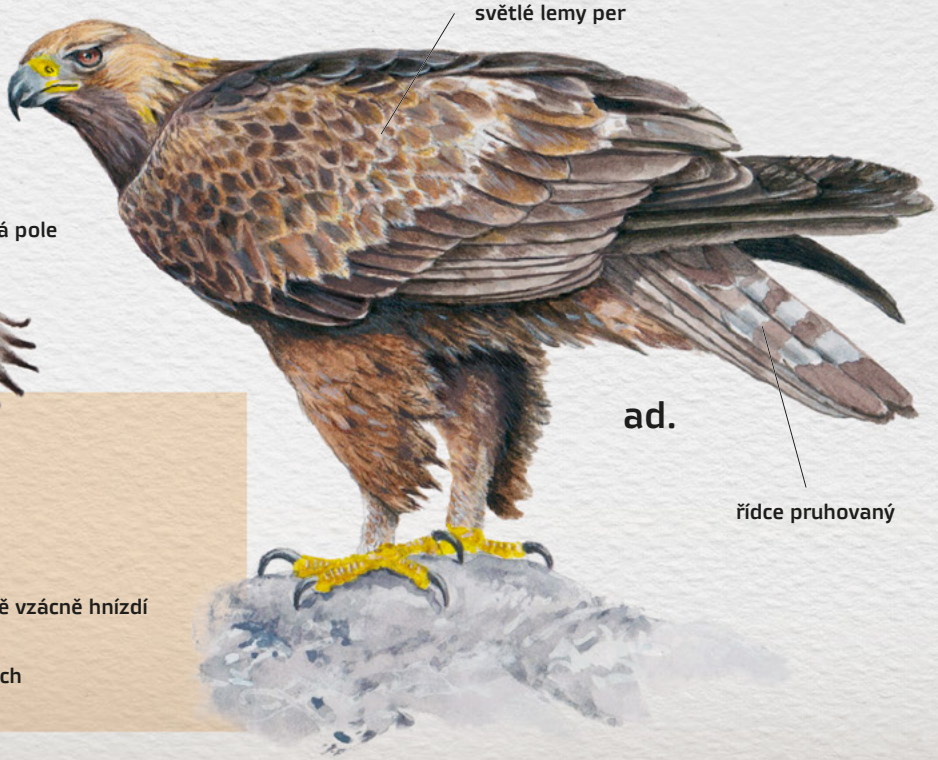
Výskyt v ČR: pravidelně protahuje; jednou vzácně zahnízdil

Prostředí: otevřená zemědělská krajina, stepi, na severu i lesy

Zimoviště: J Asie a Afrika

Orel skalní

Aquila chrysaetos

Velikost: 80–93 cm

Rozpětí křídel: 190–225 cm

Výskyt v ČR: celoročně; na východě vzácně hnízdí

Početnost v ČR: 2–7 párů

Prostředí: lesy v horských oblastech

Orlík krátkoprstý

Circaetus gallicus

Velikost: 62–69 cm

Rozpětí křídel: 162–178 cm

Výskyt v ČR: pravidelně, ale nepočetně v létě zaletuje

Prostředí: otevřená krajina, křovinaté stepi, u nás často rybníky

Zimoviště: Afrika

Orel královský

Aquila heliaca

Velikost: 70–83 cm

Rozpětí křídel: 175–205 cm

Výskyt v ČR: celoročně; vzácně hnízdí

Početnost v ČR: 6–24 párů

Prostředí: lužní lesy, nížiny

Literatura

Svensson L., Mullarney K. a Zetterström D., 2024: *Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého východu.* Třetí vydání. Překlad Robert Doležal. Ševčík, Plzeň

Vinicombe K., Harris A., Tucker L., 2016: *Příručka k určování ptáků se zaměřením na podrobný popis snadno zaměnitelných druhů.* Překlad Robert Doležal. Ševčík, Plzeň

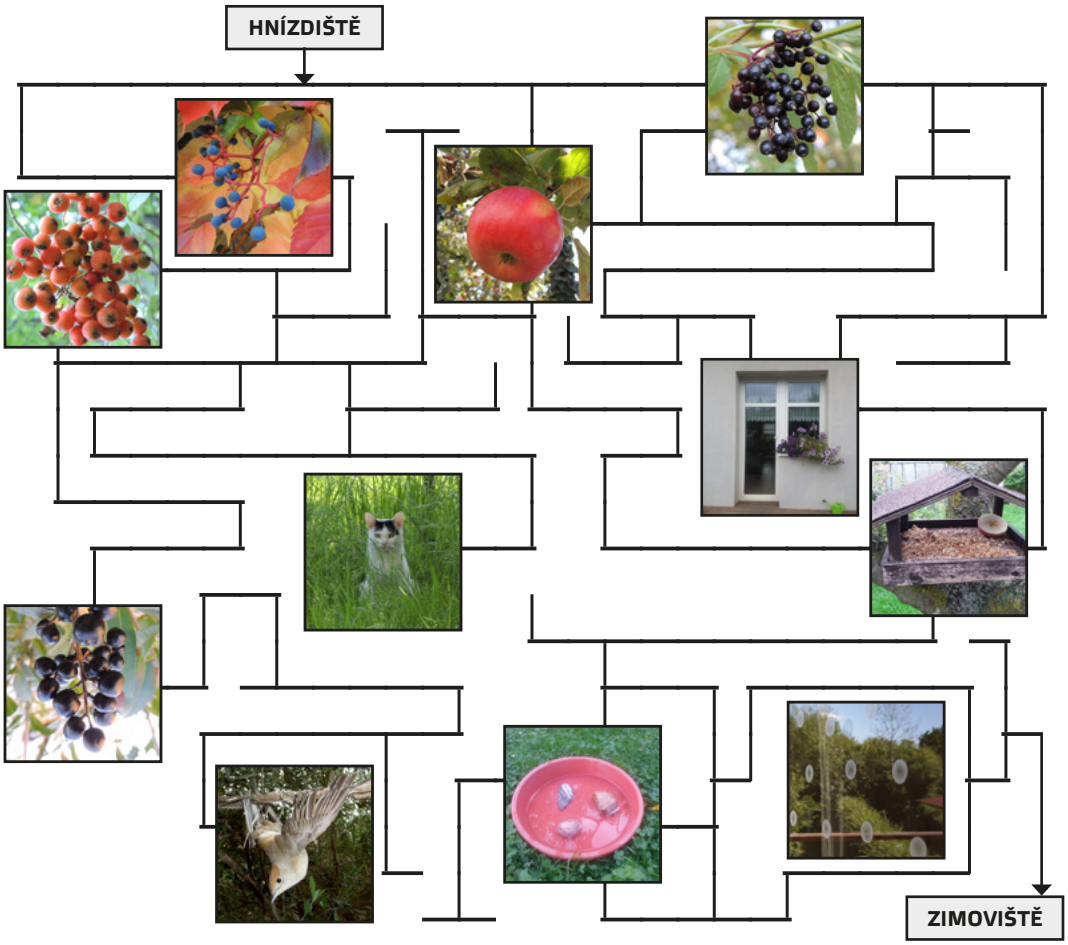
datazone.birdlife.org

Odhad početnosti v letech 2019–2024 podle AOPK ČR

Krutihlavovy hlavolamy

aneb Nad čím krutihlav kroutil hlavou

Milé děti,
jsem tu zas. A tentokrát mám na vás prosbu. Když se začala blížit doba mého odletu, měl jsem plnou hlavu starostí a obav. Jaké nástrahy budu muset překonávat tentokrát? Z chmurných myšlenek mne vytrhla rodinka černohlávků. Proplétali se ostružiním a krmili se bobulemi. Uvědomil jsem si, že na tom nejsem tak zle. Vždyť mám zkušenosti! Ale ta letos vyvedená mláďata nikoli. Ta drobotina vůbec netuší, co ji čeká. To aby jim rodiče povyprávěli, na co si mají dát pozor a co jim pomůže. Naštěstí mají zimoviště blíže než já, tak jim snad stihnou dát rady na cestu. Napadlo mne, že vás požádám, abyste jim pomohly šťastně najít trasu, na níž by se mladí černohlávci vyhnuli nebezpečí a nezabloudili. Zkusíte to?

Zamotala se vám z bludiště hlava a marně si ji lámete? Potřebujete poradit? Sledujte tahové cesty (čáry). Tam, kde narazíte na nebezpečí, cesta končí. Tam, kde naopak najdete něco, co černohlávkům pomáhá, cesta buď pokračuje za obrázkem, nebo ukazuje, kudy lze zrádnou situaci obletět.

Mějte se dobře a děkuji vám za pomoc pro mé ptačí přátele.

Váš Krůťa

Připravila Vlaďka Sládečková

Poleť se mnou do přírody

Tipy na aktivity pro rodiny s dětmi

Milí kamarádi,
většina černohlávků již odlétla. Každý rok se mezi nimi ale najde pár otužilců, kteří u nás zůstanou alespoň na počátku zimy. Zkusíte po nich pátrat? Až půjdete venku kolem loubince (také se mu říká psí víno) nebo jiného keře s bobulemi, možná uvidíte, že se v něm něco pohybuje. Zastavte se a pozorujte. Bude to černohlávek? Rehek? Nebo někdo úplně jiný? Ať tak, či tak, jistě to bude pěkné pozorování.

Možná se vám do zimního chladu nebude chtít a dáte přednost pozorování ptáků na krmítku. Nabídněte jim rozkrojené jablíčko a pár bobulí (bezinek nebo jeřabin) a sledujte, komu tím uděláte radost. Možná k vám zavítá některý ze severských zimních hostů, kteří k nám přilétají trávit zimu, protože ve své domovině by nenašli dostatek potravy. Znáte pěnkavu jikavce, čečetku nebo brkoslava? Pokud ne, dobře si je prohlédněte. Právě je můžete na krmítku při troše štěstí zahlédnout!

Držím palce, ať to štěstí opravdu máte.

Váš Krůťa

Pozorně si prohlédněte vzácné zimní hosty. Objevíte je na krmítku? Pěnkava jikavec (vlevo), brkoslav severní (nahoře), čečetka zimní (vpravo). | Foto: Canva

Připravila Gabriela Dobruská

Červenka – posel radosti a naděje z vánočních pohlednic

Čtenáři *Ptačího světa*, kteří se rádi zabývají přípravami oslav vánočních svátků, určitě dobře znají červenku obecnou jako častý a oblíbený motiv z britských vánočních přání. Jak se drobný pěvec z čeledi lejskovitých (český pták roku 2016) stal neoficiálním národním ptákem Spojeného království a jedním ze symbolů severoevropských Vánoc? Příhodné téma k vyprávění pro dlouhé, temné a chladné večery na rozhraní podzimu a zimy…

↑↗ Na vánočních pohlednicích z počátku 20. století jsou červenky umístěny do zimní krajiny, kde pomáhají vytvořit dojemně hřejivou atmosféru. Sedí v blízkosti osvětlených obydlí, často na zasněžené větévce nebo na keři cesmíny, která je jedním z nejstarších symbolů věčného života (celoročně se zelená), ochrany před zlými silami, zimního slunovratu a Vánoc. | Zdroj: eBay

→ K nejpůsobivějším zobrazením červenky patří iluminace z liturgického rukopisu, pocházejícího shodou okolností také z Anglie. Okraje pergamenových stránek tzv. Sherbornského misálu (The Sherborne Missal) z počátku 15. století zdobí několik desítek věrně vypodobněných ptačích druhů, symbolizujících radostný chór k oslavě božího stvoření. | Zdroj: Pinterest

Celkově nenápadné, zároveň výrazně zbarvené, roztomile působící, přitom bojovné a teritoriální. V části roku samotářské, po zbylý čas vzorně „rodinné“, místy placháe, jinde oportunisticky smělé červenky.

V zasněžené krajině poutají pozornost nejen svou ohnivě zářící maskou a náprsenkou, ale i tím, že jako jeden z mála ptačích druhů během zimy zpívají. Protože se kvůli snazšímu získávání potravy (např. z čerstvě rozrytých zahrad) často vyskytují blízko lidských obydlí, staly se v nevlídných mrazivých dnech zdrojem radosti a potěšení, a dokonce bývaly vnímány jako poslové duší zesnulých. Lidé proto v červenkách spatřovali znamení ochrany, naděje, znovuzrození slunce v zimní temnotě – stručně řečeno nositele dobrých a šťastných zpráv.

Připomeňme také zajímavost, která dokládá starodávný původ pojmenování červenky. Evropané ve středověku neznali slovo „oranžová“, ustálené až během 16. století po rozšíření dovozu pomerančů. Do té doby barvu považovali za pouhý odstín červené.

Popularita červenek byla po příchodu křesťanství přetavena do několika legend, vysvětlujících příčinu jejich rezavě oranžového zbarvení. Červenka je měla získat (stejně jako stehlík a hýl) v důsledku utěšování umírajícího Krista na kříži, kdy se při vytahování trnů z jeho čela potřísnila krví. Další příběh praví, že když v betlémské jeskyni uhasínal oheň, červenka jej máváním křídly rozdmýchala ve snaze Jezulátko zahřát. Při tom se ale popálila a oranžová tvář i hruď jí už zůstaly.

Právě v této legendě došlo ke spojení červenky, výstižně symbolizující neohroženou sebeobětavost, s vánočním příběhem. Není proto divu, že když se po roce 1843 v Británii masově rozšířil zvyk rozesílání vánočních přání, začali lidé viktoriánským listonošům, oblečeným do nově zavedených červených uniforem, přezdívat „Robins“ – červenky (anglický název pro červenku European robin dříve zněl Robin Redbreast a souvisel s tamním středověkým zvykem dávat známým zvířecím druhům lidská jména). Tím se nechali inspirovat tvůrci vánočních pohlednic, kteří namísto elegantních postmanů svěřili doručování radostných vzkazů přímo samotným červenkám.

V odvěké symbolice červenek se tak propojila obliba vánočních svátků, tradice posílání pozdravů a přání všeho dobrého blízkým přátelům stejně jako předkřesťanská i křesťanská naděje v obnovu světla uprostřed temnoty a těžkých, smutných časů.

S optimistickou vírou ve šťastné a radostné události roku 2027 se proto v letošním roce loučíme verši z dávné vánoční pohlednice:

Though the wind blows cold,
And snow bestrews the ground,
May pleasant thoughts be with you still,
And peace and love abound.

Ačkoli fouká studený vítr
a sníh pokrývá zem,
kéž vás stále provázejí příjemné myšlenky
a hojnost míru i lásky.

Daniel Razím

Všechny fotografie archiv Václava Hlaváče

Vztah k přírodě mě provází od dětství

Rozhovor s Václavem Hlaváčem

Celý život působíš ve státní ochraně přírody. Co tě na tuto dráhu přivedlo?
Vztah k přírodě mě provází od dětství. Zásadně mě ovlivnil táta, který se zajímal o ptáky už od svého mládí a do České společnosti ornitologické vstoupil v roce 1941 v sedmnácti letech. Ptákům jsme se věnovali společně, kam mi paměť sahá. Doma jsme fungovali trochu jako dnešní záchranná stanice, lidé nám nosili nalezená zvířata a my je odchovávali a vraceli do přírody. Moje cesta k ochraně přírody z toho vyplynula celkem přirozeně.

Jak se na to dívala maminka?
Byla velmi tolerantní. Rodinné dovolené se často točily kolem ptáků. Jezdili jsme na východní Slovensko kroužkovat mandelíky a vlhy, každé jaro na Nymbursko za slavíky a v létě na Šumavu na skorce a ledňáčky. Všechen volný čas byl podřízený ptákům. Měl jsem to přitom jednodušší než táta, který si musel všechno osvojit sám. Když slyšel neznámý hlas, běhal s knížkou v ruce a snažil se zjistit, kterému druhu patří. Já jsem se to už naučil od něj.

Já jsem pak vystudoval lesní inženýrství, a když se v roce 1986 uvolnilo místo na okresním pracovišti ochrany přírody, nastoupil jsem tam. A už jsem zůstal.

Zažil jsi tedy i předlistopadovou ochranu přírody. Jak vypadala?
Řešili jsme především plošné odvodňování a rekultivace. Odvodňovaly se obrovské plochy a často jsme se snažili zachránit alespoň zbytky mokřadů a dalších cenných míst. Když dnes krajinou projíždím, vidím řadu lokalit, které se tehdy podařilo uchránit, a mám pocit, že ta práce měla skutečný smysl. Ne že bych si přál návrat do těch dob, ale výsledky byly vidět přímo v terénu i bez množství administrativy, která nás svazuje dnes.

Proč se tehdy tolik prosazovalo odvodňování krajiny?
Byla to součást státní politiky zúrodňování půdy. Vedle meliorací fungovaly i takzvané náhradní rekultivace, kdy se za každý zabraný hektar zemědělské půdy musely vytvořit dva nové. Kvůli tomu mizely i cenné krajinné prvky, například skalní výchozy, přestože jejich přeměna na zemědělskou půdu nedávala ekonomický smysl.

Václav Hlaváč

** 1960, Havlíčkův Brod*

Vystudoval Fakultu lesního inženýrství VŠZ v Brně a od roku 1986 působí v ochraně přírody na Vysočině. Vedl krajské středisko AOPK ČR, Správu CHKO Žďárské vrchy, dnes stojí v čele regionálního pracoviště AOPK ČR pro Vysočinu. Stál u zrodu Stanice ochrany fauny v Pavlově a podílel se na záchraně řady ohrožených druhů, dlouhodobě se věnuje problematice fragmentace krajiny i ohrožení živočichů dopravou a elektrickým vedením, a to jak na domácí úrovni, tak i v rámci mnoha zahraničních projektů.

Záleželo tedy hodně na tobě jako jednotlivci, abys zabránil škodlivým zásahům. Jaké byly hlavní priority státní ochrany přírody, když ptáků bylo více než dnes a krajina měla jinou podobu?
Žádná ucelená strategie tehdy neexistovala. Hodně záleželo na nadšení a argumentačních schopnostech jednotlivých pracovníků. Spolupracovali jsme s kolegy z jiných regionů a snažili se využít každou možnost. Když se ze sta hektarů plánovaného odvodnění podařilo uchránit třeba dva hektary cenného území, byl to úspěch.

Všímal sis už tehdy u některých ptačích druhů výrazných populačních poklesů?
Ano, v podstatě u všech ptáků zemědělské krajiny. Typickým příkladem je koroptev, jejíž ústup začal už v padesátých letech. Poklesy byly patrné, ale nevěnovala se jim větší pozornost. Hlavní bylo plnění plánu v zúrodňování.

A když tedy přišel rok 1989, co to znamenalo pro ochranu přírody?
Byla to doba velkého nadšení. Ochrana životního prostředí patřila k prioritám revoluce, protože po letech kyselých dešťů a devastace krajiny bylo zřejmé, že je potřeba změna. Výsledkem byl i zákon o ochraně přírody a krajiny, který byl na začátku 90. let velmi pokrokový i v evropském kontextu. Podařilo se využít porevoluční atmosféru a vytvořit kvalitní právní základ ochrany přírody.

Díky otci se můj vztah k přírodě a zvlášť k dravým ptákům tvořil už od dětství – zde ve čtyřech letech s mladým ostřížem

A vydrželo to po celý život…

Co bylo první, do čeho ses po revoluci pustil?

Já jsem se již od roku 1987 intenzivně věnoval vydře říční, která byla u nás v té době na pokraji vyhynutí. Proto jsme v Pavlově u Ledče nad Sázavou začali budovat stanici pro její záchranu. To mě tehdy naplňovalo, bylo to tak trochu moje dítě, kterému jsem od začátku prošlapával cestu. Stanice si i díky kolegovi Aleši Tomanovi, který tam nastoupil, záhy vydobyla významné postavení i na evropské úrovni. Zde jsme také krátce po revoluci rozjeli záchranné programy pro sokola a raroha, které jsem pak řadu let koordinoval. Rád vzpomínám, jak se nám dařilo spojovat ochranáře, sokolníky i ornitology. Začali jsme v době, kdy vyder bylo 200 nebo 300, sokol tady nežil vůbec a během pár let začali přibývat, takže jsme byli nadšení, jak se nám daří. Dneska je jasné, že naše aktivity se časově překrývaly se zásadními změnami, jako byl zákaz používání polychlorovaných bifenylů a DDT. Přesto to nebyla zbytečná práce, protože nás učila porozumět přírodním procesům i komunikovat se zastánci jiných přístupů.

A proč sis zvolil právě sokola a raroha?

Ke dravcům jsem měl blízko od dětství a sokol byl vždy můj srdeční druh. Když se záchranný chov sokolů a rarohů přesunul z Milotic na jižní Moravě do Pavlova, nechtěl jsem zůstat jen u chovu. Spontánně tu vznikl poradní sbor, který se pravidelně scházel a významně přispíval k formulování priorit v ochraně obou druhů.

Vydra i dravci jsou také konfliktní druhy. Jak se ti daří vycházet s myslivci?

Ten konflikt je dlouhodobý a v některých lidech hluboce zakořeněný. Později jsem se začal více věnovat jestřábovi, kolem nějž jsou spory možná ještě vyhrocenější. Nelegální pronásledování dravců a šelem řešíme na Vysočině dlouhodobě a důsledně. Založením jsem ale člověk, který se snaží více hledat to, co spojuje, než to, co rozděluje. I mezi myslivci, rybáři nebo chovateli je mnoho lidí, se kterými lze vést věcnou debatu. Důležité je pracovat právě s touto většinou a dostat nelegální praktiky na okraj společnosti.

Daří se to?

Případů travičství bohužel výrazně neubývá. Na druhou stranu se zvýšila intenzita osvěty i ochranářské práce, včetně psí jednotky vedené Klárou Hlubockou, a ve společnosti je znát větší povědomí o tom, že podobné jednání je nepřijatelné. Právě otevřené pojmenovávání těchto případů a práci s veřejností považuji za správnou cestu.

V poslední době ses podílel také na záchranném programu pro sýčka. Jak se rozhoduješ, kterým druhům věnovat pozornost?

Hlavní kritérium spočívá určitě v tom, zda jsme schopni odhalit příčiny, které druh přivedly na pokraj vyhynutí, a zda je dokážeme odstranit. Tato úvaha je vždy zásadní. Na druhou stranu ale nepopírám, že u mě vždy hrál důležitou roli i osobní vztah k určitým druhům, který vznikl pozorováním a zážitky v přírodě. Právě ty mi vždy dodávaly motivaci udělat víc, než co je běžná pracovní povinnost.

Dnes ubývají zejména polní ptáci. U řady druhů jsou příčiny natolik rozsáhlé a spojené se změnami hospodaření, že neexistuje jednoduché řešení. V této souvislosti se někdy diskutuje i o rostoucích populacích dravců. Je podle tebe možné, že se u některých ubývajících druhů mohou dravci stát dalším významným tlakem?

To je hodně složitá otázka. Před pár lety jsem pomocí fotopastí sledoval pár koroptví na malém záhumenkovém políčku u zemědělského areálu. V době, kdy koroptev vodila kuřata, objevovali se tam všichni možní predátoři: kuna, liška, straky, jestřáb i ježci. Přesto koroptev odchovala do vzletnosti sedm kuřat, protože prostředí bylo ideální. Tím nechci říct, že predátoři nehrají roli. U koroptve je predace jedním z rozhodujících faktorů, který ale úzce souvisí se stavem krajiny. Pokud bude krajina pestrá a kvalitní, koroptev si s ním dokáže poradit mnohem lépe.

Kam tedy napřít úsilí ve zlepšování stavu krajiny, aby mělo co největší efekt?

Právě tato otázka mě dlouhodobě zajímá. Dokonalým indikátorem stavu zemědělské krajiny je právě zmíněná koroptev. Právě proto jsme ve spolupráci s místní pobočkou ČSO na Vysočině připravili projekt na pod-

Při Vítání ptačího zpěvu v Havlíčkově Brodě, které se zde koná každoročně již od roku 1993

Nejen ptáci – mezi vyvolené druhy patřila také vydra, jejíž ochraně jsem zasvětil mnoho let života

poru koroptve polní. Jedenáct zemědělců poskytlo šestnáct hektarů půdy, na nichž jsme navrhli hospodaření odpovídající nárokům koroptve, hlavně v době reprodukce.

Projekt je zatím na začátku, ale už nyní je zajímavé sledovat, jak koroptve reagují. Ještě letos plánujeme s Miroslavem Šálkem z ČZU využít telemetrii, abychom mohli sledovat jejich pohyb v okolí vytvořených políček. Cílem je zjistit, jak koroptve jednotlivé prvky využívají, a následně tyto zkušenosti využít při formování plošných zemědělských dotací.

Hnízdění začíná u koroptví na začátku května, slepička nejdřív přibližně 20 dní snáší a poté asi 25 dní sedí na snůšce. Kritické období proto připadá právě na květen a červen, kdy probíhá většina sečí a dalších zemědělských prací. Pokud je hnízdo zničeno, často následuje náhradní hnízdění a citlivé období se ještě prodlužuje. Neméně důležitá je potrava. Kuřata jsou první dva měsíce života prakticky výhradně hmyzožravá, a proto potřebují meze, travnaté pásy a další neobhospodařované plochy, kde se vyskytují mravenci, saranče a další bezobratlí. Právě pestrost prostředí je podle mě jedním z klíčů ke zlepšení stavu zemědělské krajiny a k návratu mnoha ubývajících druhů ptáků.

Když mluvíme o opatřeních pro koroptve, narážíš také na to, že některé dobře míněné zásahy nemusejí přírodě pomáhat. Kde dnes nejčastěji děláme chybu?

V ochraně přírody někdy předpokládáme, že čím více opatření uděláme, tím lépe. Jenže bez znalosti potřeb konkrétních druhů můžeme někdy nadělat více škody než užitku.

Některé věci bohužel běží setrvačností, aniž bychom si průběžně ověřovali, jestli skutečně fungují. Příkladem mohou být biopásy. Myšlenka je výborná, ale záleží na provedení. Pokud je například možné biopás v červnu obnovit nebo posekat, může se stát, že do něj koroptve nalákáme k hnízdění a ve chvíli, kdy sedí na vejcích nebo vodí malá kuřata, dojde k zásahu, který jejich snahu zmaří. Pak opatření míjí svůj účel.

Podobně citlivým tématem jsou výsadby stromů. Veřejnost je často vnímá jako automaticky prospěšné, ale v otevřené zemědělské krajině to nemusí být pravda. Souvislé aleje poskytují stanoviště strakám, vránám i dravcům, zatímco koroptve i další lesostepní druhy se jim vyhýbají. Navíc mohou zanikat cenné travnaté meze s bohatou nabídkou hmyzu, které jsou naopak pro koroptve zásadní. Proto bychom se neměli ptát jen „co udělat“, ale hlavně „pro koho a za jakým účelem“.

Jak tento zažitý pohled na přínos stromů v otevřené krajině změnit?

Je potřeba víc vysvětlovat, že rozhodující není počet vysazených stromů, ale jejich umístění. Nevhodně navržené výsadby mohou biodiverzitě i škodit. Sám jsem se s tím setkal při přípravě pravidel pro výsadbu dřevin. Téměř dva roky trvalo prosadit zásadu, že nové výsadby nesmějí vznikat na úkor biologické rozmanitosti. Dnes se tento princip postupně dostává do praxe, ale byla to dlouhá cesta. I u stromů platí, že bychom měli vždy přemýšlet o jejich skutečném přínosu pro přírodu.

Pokud víme, že některá opatření skutečně pomáhají, jak zajistit jejich širší uplatnění? Je klíčem k úspěchu promítnout poznatky do dotačních programů?

Dotace jsou dnes jedním z hlavních nástrojů, jak ovlivňovat podobu zemědělské krajiny. Jejich nastavení ale často vzniká jako kompromis mezi různými zájmy a z pohledu biodiverzity pak nemusí být ideální. Vedle nich existují menší programy zaměřené přímo na ochranu přírody, díky nimž vznikají pestré louky, tůně, mokřady a další cenné biotopy.

Zkušenosti ukazují, že v zemědělské krajině chybí především drobné, extenzivně využívané plochy, křovinaté stráně a další lesostepní prvky. Právě na ně jsou vázány mnohé druhy hmyzu, plazů, ptáků i dalších živočichů otevřené krajiny. Dnes ale převládá tendence všechny nevyužívané plochy osázet vysokými stromy, které považujeme za nejvyšší hodnotu. Jenže druhům, jako jsou skřivani, čejky, koroptve nebo strnadi, další stromy nepomohou. Tyto druhy naopak potřebují otevřený prostor a pestrou mozaiku stanovišť.

Jak by tedy měly vypadat vhodné krajinné prvky?

Velký potenciál mají polní cesty, ať už ty stávající, nebo ty, které zůstaly alespoň v katastrálních mapách jako majetek obcí. Právě podél nich lze vytvářet prvky, které krajině skutečně prospívají, jako jsou rozptýlené výsadby šípků, hlohů a dalších keřů, střídané volnými plochami. Součástí takových výsadeb mohou být i ovocné stromy, které do naší krajiny historicky patřily.

Ideální je, pokud se podél polní cesty podaří vyčlenit několik metrů pozemku pro přírodu. Vznikne tím prostor pro skupiny keřů, ovocné stromy, části pravidelně sečené i plochy ponechané bez zásahu, které mohou působit neuspořádaně nebo zanedbaně. Právě taková „stařina“ a nevyužívané plochy jsou pro mnoho druhů klíčové. I tady v okolí Havlíčkova Brodu máme několik takovýchto ukázkových prvků, kde se krátce po jejich založení objevili ťuhýci, strnadi, koroptve i mnoho dalších. Bohužel i v chráněných krajinných oblastech se ale stále častěji setkáváme se snahou nahradit původní polní cestu s mateřídouškovými mezemi asfaltovou cestou lemovanou výsadbou lip nebo javorů. Je velmi důležité posilovat osvětu, aby tyto prvky byly vnímány jako stejně potřebné jako například stromy.

Při kroužkování mláďat orlů mořských

Hodně se také věnuješ fragmentaci krajiny a antropogenní mortalitě způsobené dopravou nebo elektrickými vedeními. Jak ses k těmto tématům vlastně dostal?

Byla to celkem zákonitá cesta. Při řešení záchranného programu pro vydru jsme narazili na problém silniční mortality, kterou způsobují nevhodně řešené mosty. Ty totiž nutí vydru i další živočichy opustit břeh toku a pokusit se přeběhnout silnici. Začali jsme proto řešit mosty a propustky, kudy mohou zvířata bezpečně procházet, a postupně jsme zjistili, že nejde jen o vydry, ale o mnohem širší problém.

Podobné to bylo u sokola a raroha. Mortalita na sloupech sice nebyla hlavní příčinou jejich vymizení, ale představovala významný faktor. V době obnovy populací byl každý uhynulý jedinec citelnou ztrátou. Bylo tedy přirozené, že mě obě témata provázejí celou profesní dráhu.

Zatímco u sloupů a vedení se zdá, že díky spolupráci ochranářů a energetiků existují funkční řešení, doprava je z hlediska ochrany přírody mnohem složitější výzvou, že?

Ano, doprava je bezpochyby složitější problém. U dálnic alespoň víme, jak postupovat. Komunikace lze oplotit a doplnit ekodukty nebo zelenými mosty, které umožňují migraci živočichů. Je tu ale množství starších dálnic, které současné požadavky nesplňují. Problém představují také silnice nižších tříd, kde dochází k většině úhynů a kde zároveň dlouhodobě roste intenzita dopravy. Na rozdíl od elektrických vedení zde zatím neexistuje účinné řešení. Testují se různé systémy, od pachových ohradníků po zařízení reagující na projíždějící vozidla, ale žádné se zatím neukázalo jako dostatečně účinné. Určitou naději představují technologie přímo ve vozidlech, například termokamery nebo systémy upozorňující na zvěř v okolí silnice. Ani ty však nedokážou problém zcela odstranit. Problém fragmentace navíc není tak viditelný jako zvířata usmrcená provozem, na populace může mít přitom ještě významnější dopad. Dobře to ilustruje los evropský. Toto ikonické zvíře se ještě na přelomu 80. a 90. let u nás vyskytovalo v počtu 70–100 jedinců. Dnes je tento druh prakticky na vymření. Hlavní příčinou je právě přerušení migračních tras a izolace jednotlivých populací. U některých druhů je silniční mortalita významným limitujícím faktorem. Typickým příkladem je vydra. Přestože se desítky let snažíme prosazovat bezpečné průchody pod mosty a komunikacemi, stále na silnicích každoročně hyne 10 % populace.

Doprava představuje pochopitelně problém i pro ptáky. Mohli bychom dlouze mluvit o problému transparentních stěn a jejich zabezpečování, vegetačních úpravách, které mohou ptáky lákat do blízkosti silnic, usmrcování dravců a mrchožravých ptáků, kteří se snaží sbírat živočichy usmrcené na silnici, atd.

Na závěr by mě zajímalo, jestli máš ještě nějaký konkrétní druh, který bys rád viděl zpátky v naší krajině.

V tomhle směru se mi moje dětské sny vlastně naplnily. Když jsem byl kluk, vyšla v časopise ABC výzva, aby děti napsaly své největší přání. Napsal jsem, že bych chtěl vidět v přírodě sokola a vlka. A je krásné, že se to díky ochraně přírody opravdu podařilo. Dnes sokoli hnízdí ve Žďárských vrších, hnízdo orla mořského mám kousek od domova, vlčí smečku vzdálenou 15 km a bobra hned za chalupou.

Pokud bych si měl něco přát dnes, pak je to návrat života do zemědělské krajiny. Jako dítě jsem vnímal, kolik bylo kolem motýlů, cvrčků, ještěrek a vůbec všeho živého. Ten úbytek je obrovský a právě obnova pestré a živé krajiny je podle mě největší výzvou do budoucna. Doufám, že snad máme aspoň šanci to ovlivnit nastavením agroekologických opatření a projekty ochrany přírody, jestli tedy ještě nějaké vůbec budou. Návrat velkých druhů nám dává naději, že ani tohle není ztracený příběh.

Za rozhovor děkuje Alena Klvaňová.

Podívejte se na podcast Ptačí řeči s Václavem Hlaváčem:

Terén #13: Ptačí pasti. Proč ptáci umírají na elektrickém vedení?

Sleva pro členy ČSO
na eshop.birdlife.cz.

ZAMĚŘENÍ NA PODSTATNÉ

WARRANTY 10 YEARS ON OPTICS & MECHANICS

Designed & Engineered in Germany

Řada pozorovacích dalekohledů PASSION™ od společnosti GPO kombinuje špičkový optický výkon se sofistikovaným designem – je ideálním řešením pro náročná pozorování přírody v jakémkoli prostředí. Ať už se jedná o delší pozorovací výlety, nebo mobilní použití, oba modely – kompaktní PASSION™ 16–48×65 a výkonný PASSION™ 20–60×85 APO – zaujmou ostrým, vysoce kontrastním obrazem, vysokou intenzitou světla a robustní konstrukcí. Díky nejmodernější technologii čoček, prvotřídní povrchové úpravě a praktickým funkcím jsou perfektními společníky pro ornitology i milovníky přírody.

Napište nám: info@gp-optics.com
Více na: www.gp-optics.com

GPO
GERMAN · PRECISION · OPTICS

Sčítáme ptáky v hejnech

„Páni, těch špačků! Kolik jich bylo?“
„Dva tisíce dvě stě.“
„Jak jsi to tak rychle spočítal?“
„Normálně, spočítal jsem křídla a vydělil dvěma.“

Počítání ptáků v hejnech, či lépe řečeno odhadování početnosti hejn, je dovednost, kterou by měl umět každý sčitatel. Ať už sčítáme ptáky v rámci Liniového sčítání druhů, zimního sčítání vodního ptactva, či jakéhokoli jiného důvodu, stane se, že potkáme menší, větší, nebo dokonce obrovské hejno, kde zkrátka není možné spočítat jedince. Pak přicházejí na řadu odhady.

Menší hejna lze za určitých okolností přesně spočítat nebo poměrně přesně odhadnout. U větších hejn a obzvláště těch rychle se pohybujících (typicky například špačků) se od skutečnosti odchýlíme zřejmě více, ale naším cílem je vždy co možná nejpřesnější odhad.

Existuje několik způsobů, jak odhad zpřesnit. Pokud je to jen trochu možné, pokusme se skutečně spočítat jednotlivé ptáky. Sčítejme například po dvojicích a počítejme do dvaceti a (třeba na prstech) držme počet dvacítek. Takto se dají celkem dobře a přesně spočítat i větší hejna pomalu letících a hezky seřazených ptáků (husy nebo kormoráni letící ve formaci).

U větších, neorganizovaných hejn pomůže následující postup. Zkusme co možná přesně spočítat nějakou (malou) část hejna, například 20, 100 nebo i 1000 jedinců. Následně tuto pomyslnou část promítněme do zbytku hejna. Kolikrát se vešla? Vynásobením dostaneme přibližný počet ptáků v hejnu. Mějme ale na paměti, že ptáci zpravidla nejsou v hejnu rozmístěni rovnoměrně – uvnitř hejna bývá hustěji než při krajích. Jako „referenční“ část bychom tedy měli vybrat průměrnou část hejna, kde se ptáci nevyskytují příliš nahusto ani příliš řídce ve srovnání se zbytkem hejna. Operativně lze také zvětšovat nebo zmenšovat velikost naší pomyslné skupiny při jejím promítání do zbytku hejna. Tento způsob je použitelný pro ptáky sedící i letící včetně opravdu velkých hejn.

Velice dobrým pomocníkem může být mechanické počítadlo, zvláště na větších nocovištích nebo na místech tahu, kde letí po dlouhou dobu velké množství ptáků. V takových situacích je složité až nemožné držet počty v hlavě či je rovnou zapisovat, počítadlo je však udrží za nás.

Nemáme-li na „skupinovou metodu“ čas, hejno si co nejlépe prohlédneme a odpovíme na dvě otázky. Kolik nejvíce ptáků v hejnu zcela jistě je? Kolik nejméně ptáků už v hejnu zcela jistě není? Tak dostaneme alespoň přibližný odhad počtu, ne tak přesný jako první metodou, ale za jistých okolností přijatelný (ptáci přeletí velmi rychle). Důležité je, že i takto zjištěný počet „od do“ lze zadat do Avifu.

Vyvarujme se také toho, že započítáme tytéž ptáky vícekrát, anebo naopak některé nezapočítáme vůbec. Pozor například na „přelévající se“ hejna špačků nebo neustále se potápějící kachny.

Zkušenosti ukazují, že obecně máme tendenci počet ptáků v hejnech spíše podhodnocovat, a to i velmi výrazně. Tady nám určitě hodně pomůže praxe. Čím déle a pečlivěji se budeme počítání ptáků věnovat, tím přesnější by měly být naše výsledky.

Velice dobrým pomocníkem je fotografie. Je-li to jen trochu možné, zkusme hejno vyfotografovat a následně přesný počet jedinců zjištěný ze snímku porovnat s naším odhadem z terénu. Díky tomuto tréninku budou naše odhady přesnější a můžeme předejít i zmíněnému podhodnocování (ale také nadhodnocování).

K tréninku sčítání pak lze doporučit místa, kde se ptáci vyskytují ve větších počtech, koncem léta například rákosiny větších rybníků sloužící jako nocoviště (nejen) špačků, v zimě pak větší vodní plochy jako shromaždiště vodních ptáků a především tahové lokality – u nás typicky horská sedla, v zahraničí pak místa jako Gibraltar, Bospor nebo švédské Falsterbo. Na takovýchto lokalitách je pak ideální počítat ve dvou nebo i více lidech, kdy jeden pouze zapisuje hlášené počty.

Mějme ovšem na paměti, že ani při nejlepší vůli se nám vždy nepodaří počet jedinců rozumně odhadnout, neřkuli zjistit přesně – pozorovací podmínky to někdy zkrátka neumožní. V tom případě je i široký odhad rozptylu (od do) lepší než konkrétní, ale chybné číslo.

Jakub Hlaváček

V tomto smíšeném hejnu jespáků bojovných a břehoušů černoocasých je přesně 538 ptáků. Rozdělením hejna získáme pomyslné skupiny a spočítáme ptáky uvnitř jedné z nich. Vybíráme část hejna se střední hustotou ptáků, tedy ne okrajové ani středové části. Zde jsme spočítali část označenou písmenem A, která má přesně 60 jedinců. Vynásobením počtem skupin dostaneme (v tomto případě velmi přesný) odhad 540 ptáků v hejnu. | Foto: Ondřej Belfín

Vlaštovčí dům v Havlíčkově Brodě: od nápadu k prvním zkušenostem

Vlaštovky odedávna patřily k lidským sídlům. Toto tradiční soužití se však v posledních desetiletích stává stále složitějším. Se zánikem drobných hospodářství mizí chlévy a stáje, které poskytovaly podmínky k hnízdění. Kritická je pak situace ve městech, kde jsou vlaštovky nuceny hledat si náhradní místa v garážích, pod přístřešky obchodních center, benzinových pump nebo zastávek. Často ale narážejí na další překážku – neochotu lidí přijmout je za své sousedy.

Zatímco v chlévech vlaštovky bývaly vítány, ve městech lidé jejich hnízda shazují nebo jim zavírají vletové otvory. Dalším problémem je tu i nedostatek bláta pro stavbu hnízd.

Když vlaštovky přijdou o hnízdiště

I když vlaštovka obecná patří mezi zvláště chráněné druhy, možnosti ochrany jejích hnízd v soukromých objektech jsou velmi omezené. Postup vlastníka obvykle nelze kontrolovat či omezovat – vlaštovky jsou odkázané jen na toleranci majitelů objektu. Složité je to i v případě likvidace hnízdišť při rekonstrukcích. Jen těžko si lze představit, že orgán ochrany přírody bude kvůli hnízdišti vlaštovek nutit vlastníka zachovat starou stáj s blátivou cestou místo nové výstavby. Podobnou situaci jsme řešili loni v Havlíčkově Brodě. Na místě nevyužívaných hospodářských budov měly vzniknout nové domy. Vzhledem k tomu, že v budovách určených k demolici hnízdilo několik párů vlaštovek, byl v rámci biologického hodnocení uplatněn požadavek vybudovat „vlaštovčí dům“ za účelem poskytnutí náhradního hnízdiště.

Rozhodnutí však bylo jen prvním krokem na dlouhé cestě. Povinnost vybudovat objekt byla uložena investorovi, který neměl tušení, jak by měl vypadat. Důležitá ale byla jeho ochota spolupracovat. Neznámých bylo na začátku hodně, od vhodného místa přes rozměry až po vnitřní uspořádání objektu. Zaznívaly i otázky: Můžeme skutečně předpokládat, že vlaštovky objekt najdou a obsadí? Co když dům zůstane i po několika letech prázdný? Kdo bude zodpovědný za zbytečně vynaložené prostředky? I přes pečlivou přípravu a konzultace s odborníky jsme se nevyhnuli chybám, kterým bylo možné předejít. Rád bych se proto podělil o zkušenosti z výstavby a prvního roku provozu vlaštovčího domu, které by mohly být využity i jinde.

Projekt vlaštovčího domu

Prvním krokem bylo najít vhodné místo. Vybrali jsme pozemek vzdálený 300 m od původního objektu, který vlastní město. To se záměrem souhlasilo a projevilo vůli objekt následně spravovat. Záměr jsme od počátku vnímali jako „testovací“ a hledali jsme jednoduché a finančně co nejúspornější řešení, které nebude vyžadovat stavební povolení. Postupně jsme dospěli k půdorysu 4 × 7 m a výšce 5 m. Budova měla být rozdělena stropem na suterén o výšce 2,5 m, určený pro hnízdění vlaštovek, a půdu (2 m), která měla spolu s vnějšími stěnami sloužit jako prostor pro netopýry. Projektant navrhl jednoduchou trámovou konstrukci, stěny a střechu z OSB desek, střešní lepenkovou krytinu, podlahu a strop mezi přízemím a půdou ze silných fošen. Celý objekt měl být usazen na betonových panelech. Suterén byl uvnitř ve dvou třetinách podélně rozdělen příčkou, aby vznikly vizuálně oddělené prostory umožňující hnízdění více párů. Do tohoto prostoru byly umístěny tři vletové otvory; dva o rozměrech 60 × 15 cm, třetí nad vstupními dveřmi o rozměrech 80 × 40 cm.

Průběh stavby

Stavba byla zahájena koncem března 2026, těsně před očekávaným příletem vlaštovek, a 10. dubna byla z velké části hotová. Dokončovací práce jsme pozastavili, aby vlaštovky měly šanci objekt nalézt a obsadit. Na trámech pod stropem jsme rozmístili deset umělých hnízd a objekt jsme důkladně zabezpečili proti predátorům, především potkanům, kočkám, kunám a v okolí všudypřítomným kavkám, které jsou schopny vniknout dovnitř i malým otvorem. Souvislá podlaha ze silných fošen má zabránit přístupu podhrabáním, plech pod vletovými otvory zase kočkám a kunám v pokusu vyskočit do otvoru ze země. Vletové otvory jsme po obvodu obehnali ohradníkovým lankem, které slouží jako psychologická zábrana proti kunám a kavkám. V těsné blízkosti objektu (5 m od něj) jsme vybudovali kaluž s blátivými okraji. I když byla vyložena fólií, odpar vody byl za slunečných dnů značný a bylo nutné vodu pravidelně doplňovat (10–20 l denně).

Od 10. dubna jsme na střechu umístili reproduktor s vlaštovčím zpěvem, druhý pak uvnitř objektu u vletového otvoru. Zpěv se ozýval jen od 6 do 19 hodin. Jako zdroj energie jsme využívali powerbanky, později také autobaterii, která zajistila bezobslužný provoz po několik dnů. Rozmístili jsme i fotopasti, které měly zaznamenat případné vlétnutí vlaštovky.

↑ Vlaštovčí dům vznikl jako kompenzace zbouraného hospodářského stavení, které bylo tradičním hnízdištěm vlaštovek | Foto: Václav Hlaváč

↗ Mláďata z druhého hnízdění těsně před vyvedením | Foto: Václav Hlaváč

↖ Přestože jsme vlaštovkám nabídli několik umělých hnízd, daly přednost stavbě vlastního hnízda | Foto: Václav Hlaváč

První vlaštovky

Během dubna a počátkem května jsme několikrát pozorovali vlaštovku, která zareagovala na zpěv, ale do objektu nevlétla. Po většinu času se vlaštovky v okolí nevyskytovaly. Až 10. května ráno vlétl opakovaně do objektu sameček, postupně se uvnitř zdržoval delší dobu a hlasitě zpíval – doslova se překřikoval s reproduktorem. Naděje na obsazení domečku však záhy poklesly – samec se po čtyři dny vůbec neobjevil. Vrátil se až 15. května a druhý den přiletěl i se samičkou. Zaznamenali jsme opakované páření, a proto jsme vypnuli reproduktory. V následujících dnech fotopast opakovaně zachytila vlet dalšího samce, domácí pár ho však nekompromisně vyhánět. Vlaštovky začaly zaletovat k připravené kaluži a lepit bláto na trám. Nevyužily tedy umělá hnízda a upřednostnily stavbu vlastního hnízda, které dokončily 29. května. Následující den samička snesla první vejce. Kolem 20. června se vylíhlo pět mláďat, která zdárně rostla.

Příští dny ale přinesly nečekaný zvrat. Koncem června zasáhla Česko rekordní vlna veder, která se nevyhnula ani Havlíčkovu Brodu, kde teploty atakovaly čtyřicítku. Stejně jako na mnoha hnízdech v okolí i ve vlaštovčím domě neopeřená mláďata vedra nepřežila a ráno 30. června ležela mrtvá pod hnízdem. Kolem prázdno, dospělé vlaštovky nikde.

Zklamání bylo veliké. Hlavou se honily myšlenky o chybách a zbytečnosti záměru. Po týdnu od úhynu mláďat jsem se ráno vydal objekt zkontrolovat. Po otevření dveří mě čekalo překvapení – samička seděla na původním hnízdě a právě snášela první vejce. Vlaštovky nám tak daly druhou šanci ověřit, zda vlaštovčí dům může fungovat.

Náprava chyb

Ukázalo se, že limitujícím faktorem je teplotní režim objektu. Od chladné země izolovaná dřevostavba má v horkých dnech sklon k přehřívání a podmínky jsou v ní velmi vzdálené jeskynnímu mikroklimatu kamenných chlévů, stájí nebo i přízemních garáží. Ověřili jsme si, že především neodvětrávaný půdní prostor se ve slunných dnech silně přehříval, teplota zde přesahovala i 55 °C. Zajistili jsme proto odvětrání půdy dvěma otvory v protilehlých stěnách, strop jsme izolovali polystyrenem a v severní stěně jsme u země vyřízli otvor k nasávání chladnějšího vzduchu. Všechny nové otvory jsme zabezpečili pletivem proti vnikání predátorů. Již tato jednoduchá opatření přinesla významné snížení denních teplot v objektu.

Ve druhé snůšce snesly vlaštovky šest vajec, z nichž se vylíhlo pět mláďat. Ještě během snášení jsme v objektu instalovali dataloggery k měření teploty (u země a pod stropem v blízkosti hnízda). Vzhledem k tomu, že po vylíhnutí mláďat předpověď počasí avizovala další vlnu veder, umístili jsme na podlaze u otvoru v severní stěně ventilátor tak, aby proud vzduchu směřoval ke hnízdu. Termostat byl nastaven na sepnutí při 33 °C a vypnutí při 32 °C (jako zdroj energie byla použita silná

autobaterie, která umožnila asi 70 hodin provozu). K ventilátoru jsme navíc umístili káď s vodou, do níž jsme ponořili prostěradlo tak, aby se vzlínající voda odpařovala a ochlazovala okolí. V horkých dnech jsme průběžně vlhčili podlahu vodou.

Když se vrátila tropická vedra, venkovní teplota vystoupala až na 39 °C. Pomocí popsaných opatření však teplota u hnízda nepřesáhla 35 °C a mladé vlaštovky tentokrát přežily. Poslední srpnové týdny byly za odměnu. K vyvedeným mláďatům se často přidaly i vlaštovky z okolí a stávalo se, že jich do vlaštovčího domu zaletovalo najednou i 15. Ale vše hezké jednou končí a čas odletu se rychle blížil. Se svým domovem se vlaštovky rozloučily 1. září, kdy celá rodina ještě nocovala uvnitř. Večer se ale už nevrátily.

Může vlaštovčí dům nahradit zaniklá hnízdiště?

Krátce: ano, při dodržení určitých podmínek. Popsaný objekt byl již v prvním roce obsazen párem vlaštovek, který úspěšně odchoval pět mláďat. Předpokládáme, že v příštích letech se počet hnízdících párů zvýší na 2–3. Podmínkou je ale tepelná izolace střechy a stěn budovy, která zabrání přehřívání objektu v době letních veder. Optimální je podlaha tvořená zeminou, která vnitřní prostor ochlazuje, je ale nutné ji zabezpečit proti podhrabání potkany. Aby byl vlaštovčí dům v případě zániku hnízdiště vhodným řešením, je zásadní nejen **vhodné umístění**, ale také **zajištění optimálního teplotního režimu uvnitř objektu**. Tento požadavek by daleko snáz splnil zděný objekt než dřevěný. Důležitá je také **ochrana proti predátorům** a v prvním roce i **aktivní lákání** ptáků do objektu pomocí nahrávky zpěvu. ◢

Václav Hlaváč | je ornitolog a ředitel regionálního pracoviště Vysočina AOPK ČR. Více než 40 let se věnuje ochraně přírody, záchraně ohrožených druhů a ochraně ptáků na elektrických vedeních. Podílel se na záchranném programu pro sýčka či na návratu sokola a raroha na naše území.

Kolik je v Česku kormoránů velkých?

Počátkem letošního roku se kormorán velký stal mediální hvězdou. V důsledku dlouhodobých klimatických změn a aktuální povětrnostní situace se kormoráni vyskytovali na městských či příměstských úsecích našich řek ve vysokých počtech. Ve veřejnoprávních médiích se objevily reportáže z Prahy či Plzně, jež dokumentovaly vysoké koncentrace kormoránů, kteří byli zároveň označováni jako největší nepřátelé rybářů.

Karlovarský deník pak popisoval situaci titulkem „Nebývalá podívaná téměř jak od Hitchcocka“. Jiná reportáž ČT se v dubnu 2026 zabývala širší problematikou expanze kormoránů, což dokládá i název pořadu: „Kormorán: zrcadlo krajiny“. Expanze kormorána velkého poutá pozornost ornitologů, ochránců přírody, rybářů i širší veřejnosti po řadu posledních desetiletí. Ačkoliv intenzivní využívání přírody často vede k úbytku a ústupu mnohých druhů ptáků, v případě kormorána velkého jsme naopak pomohli vytvořit optimální podmínky pro druh, který je „konkurentem“ člověka.

Jednotlivé evropské státy i celoevropské instituce se expanzí kormoránů zabývají již od jejího počátku v 80. letech. V září 2025 pak proběhla rozprava v evropské Radě pro zemědělství a rybolov zaměřená na opatření umožňující lov kormoránů v evropském měřítku. Tuto i další podobné iniciativy podporuje i Česká republika, což nejnověji dokládá např. tisková zpráva MŽP ČR ze dne 7. 10. 2026.

Kormoráni velcí jsou dlouhodobě předmětem vědeckých studií a iniciativ. Již v roce 1993 byla v rámci IUCN/Wetlands International založena Skupina pro výzkum kormoránů (Cormorant Research Group), do jejíchž aktivit jsou zapojeni i čeští ornitologové. Skupina se zabývá výzkumem biologie kormoránů, ale i socioekologických aspektů interakcí mezi kormorány a člověkem. Její výsledky byly publikovány v desítkách publikací a také ve výstupech projektu INTERCAFE (Interdisciplinary Initiative to Reduce Pan-European Cormorant-Fisheries Conflicts), jehož cílem byla redukce konfliktů, které rostoucí počet kormoránů vyvolává.

Pod záštitou této skupiny proběhla letos v únoru v Praze na Fakultě životního prostředí ČZU i konference *Ecology of Cormorants in a Changing World*. Jedním z často diskutovaných problémů byla potřeba aktuálních co nejpřesnějších údajů o početnosti kormoránů, a to jak v době hnízdění, tak v době zimování. Dosud poslední provedené sčítání hnízdících párů zjistilo v roce 2012 v západním palearktu přibližně 370 000 párů.

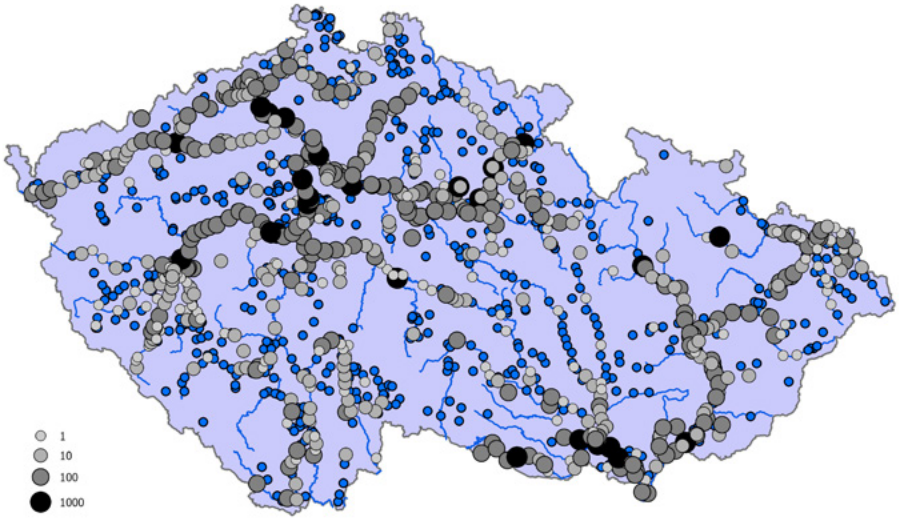
Kormoráni v Česku

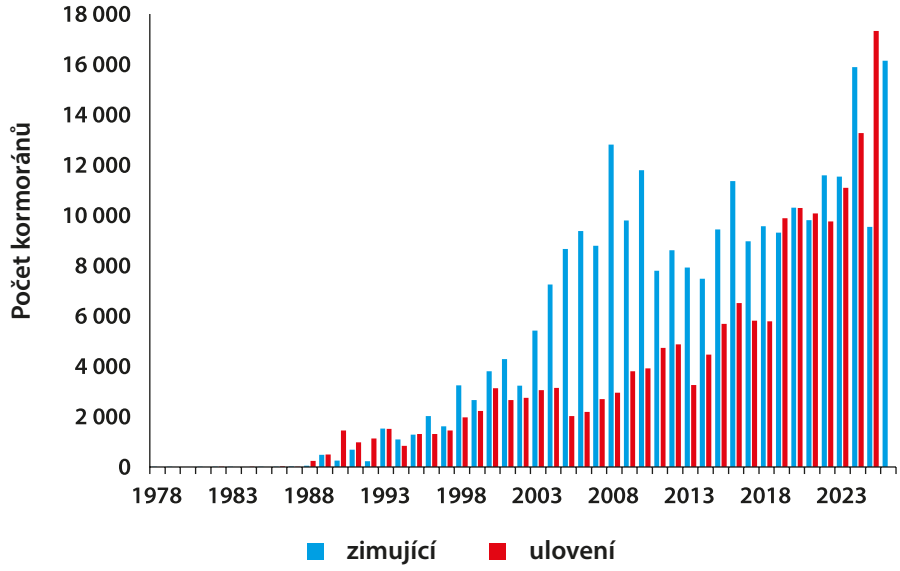
Kormorán velký hnízdí na našem území pravidelně od 80. let 20. století. Na jižní Moravě vznikla první hnízdní kolonie (32 párů) v roce 1982 na vodním díle Nové Mlýny. O rok později začali kormoráni hnízdit v jižních Čechách. Počet hnízdících párů nejprve strmě narůstal a kulminoval v letech 1990 až 1992, kdy u nás hnízdilo 612 až 682 párů. V následujících letech ale došlo k poklesu, a to jak v důsledku prosychání až zřícení odumřelých hnízdních stromů, tak i vlivem odstřelu v období před i po hnízdním období. V letech 2021 až 2025 bylo na území Česka prokázáno hnízdění 286 až 334 párů kormoránů velkých v sedmi hnízdních koloniích.

Daleko vyšší počty kormoránů velkých se ale u nás objevují v období jarního a podzimního tahu a zimování. Kormoráni u nás pravidelně zimují od roku 1985 a od té doby jejich počet neustále narůstá. V období let 2001–2025 se počty zimujících ptáků pohybovaly mezi 12 000 a 20 000 jedinců.

Předběžné výsledky z posledního lednového Mezinárodního sčítání vodních ptáků (2026) dokládají opět zimování více než 16 000 jedinců na 289 lokalitách po celé republice. Celkovou početnost v lednu 2026 lze odhadnout na 20 000 až 21 000 jedinců. Proti tomu ale stojí odhady tzv. kmenových stavů zvěře publikované v myslivecých statistikách, které pro období dubna 2025 až března 2026 udávají pro území ČR 50 914 kormoránů velkých.

V myslivecých statistikách se počty odstřelených kormoránů každoročně objevují již od roku 1986 a od té doby jejich počet narůstá. K výraznému navýšení došlo pak v roce 2019, kdy počet ulovených kormoránů velkých přesáhl 9 500. V roce 2024 bylo odstřeleno 13 272 kormoránů a v roce 2025 již 17 328 kormoránů. Na těchto vysokých počtech se podílí i vyplácení zástřelného, kdy Ministerstvo zemědělství ČR platí příslušným myslivecým sdružením za

†† Počty zimujících kormoránů velkých v České republice podle výsledků Mezinárodního sčítání vodních ptáků v letech 2016 až 2025. Modré body reprezentují lokality bez kormoránů. Na škále šedých až černých bodů jsou pak zachyceny průměrné počty zjištěných kormoránů.

† Počty zimujících kormoránů (podle výsledků lednového Mezinárodního sčítání vodních ptáků) a počty odstřelených kormoránů (podle Mysliveckých statistik MZe ČR za období dubna až března následujícího roku)

↖ Opuštěná hnízdní kolonie kormoránů velkých na rybníku Ženich v CHKO Třeboňsko; 23. května 2026
Foto: Petr Musil

každého uloveného kormorána částku 500 Kč. Ulovení kormorána dokládají členové mysliveckých sdružení odříznutou horní polovinou zobáku.

I přes tento intenzivní lov kormoránů nedochází k poklesu jejich počtu. Odstřelení a vyplašení kormoráni jsou nahrazováni jinými kormorány, kteří ochotně obsadili naše mokřadní lokality, jež v celoevropském měřítku představují optimální potravní stanoviště.

Konec hnízdění kormoránů v Čechách?

Hnízdní kolonie kormoránů jsou každoročně sledovány, přičemž provádíme sčítání počtu hnízd a pomocí stativového dalekohledu i počtu vzrostlých mláďat. Dne 23. května 2026 jsme proto navštívili kolonii na rybníku Ženich (CHKO Třeboňsko), kde jsme zjistili 110 hnízd, ale pouze 3 dospělé ptáky. Předchozí kontrola prováděná pracovníky CHKO Třeboňsko na této lokalitě v dubnu 2026 ale zjistila obsazená hnízda a nic nenasvědčovalo neobvyklému vývoji. Později byla na Třeboňsku nalezena ještě menší hnízdní kolonie (5 hnízd) na 4,5 km vzdáleném rybníku Starý Hospodář a severně od Třeboňska pak hnízdní kolonie na rybníku Starý u Soběslavi (24,5 km od rybníka Ženich), kde bylo zjištěno 43 hnízd. V obou těchto případech se ale opakovala situace z rybníku Ženich. Hnízda zůstala prázdná bez mláďat a dospělí kormoráni brzy lokalitu zcela opustili. Pod hnízdy nebyly nalezeny stopy svědčící o predaci ani o likvidaci mláďat člověkem. Skutečností ale zůstává, že na koloniích v Čechách (resp. v jižních Čechách) nebylo v roce 2026 poprvé od roku 1983 vyvedeno ani jediné mládě kormorána velkého.

Pomůžete nám zjistit co nejpřesnější údaje o počtu kormoránů velkých?

Skutečně věrohodné údaje o distribuci hnízdních kolonií, počtu hnízdících párů, produktivitě mláďat i početnosti a distribuci zimujících kormoránů potřebují nejen ornitologové, ale i orgány ochrany přírody v našem i evropském měřítku.

Proto připravuje Mezinárodní skupina pro výzkum kormoránů ve spolupráci s Evropskou komisí celoevropské sčítání kormoránů velkých, a to:

1) sčítání zimujících kormoránů v polovině ledna 2027 s důrazem na sčítání na nocovištích;
2) sčítání hnízdních kolonií na jaře 2027.

Sčítání zimujících kormoránů, včetně sčítání na nocovištích, bude u nás probíhat v rámci Mezinárodního sčítání vodních ptáků, na které se můžete přihlásit na www.waterbirdmonitoring.cz/programy/registrace.

Sčítání hnízdních kolonií bude u nás omezeno na několik málo lokalit, které jsou pravidelně sledovány a kde často platí i omezení vstupu vyplývající z ochranného statusu těchto lokalit. Je však možné, že některé menší hnízdní kolonie mohou naší evidenci unikat. Uvítáme tedy zadávání všech náznaků či dokladů hnízdění kormoránů velkých do databáze Avif, případně i zaslání informace na e-mail p.musil@post.cz. V této souvislosti je třeba zmínit, že i v hnízdní době mohou kormoráni vytvářet početnější shromaždiště nehnízdících ptáků, která nemusejí být důkazem existence hnízdních kolonií.

Petr Musil | působí na Fakultě životního prostředí ČZU v Praze. Zabývá se změnami početnosti, rozšíření a migrace ptáků, ekologií mokřadů i vztahy mezi člověkem a přírodou. Podílí se na projektech managementu rybníků a ochrany vodních ptáků. Je členem pracovních skupin IUCN a zástupcem ČR v EBCC.

Nezvaný host z pevniny

Orkneje jsem měl na seznamu vysněných míst už řadu let. Jako milovníka historie mě lákaly především neolitické památky, kamenné kruhy a stopy dávných civilizací rozeseté po těchto ostrovech. Současně jsem však věděl, že jde o jedno z nejzajímavějších ptačích území severního Atlantiku, kde lze během jediného dne pozorovat mořské kolonie, bahňáky na mokřadech i vzácné migranty.

Během několika dnů jsem navštívil neolitickou vesnici Skara Brae, kamenný kruh Ring of Brodgar i pobřežní útesy Brough of Birsay. Překvapivě nejsilnějším příběhem, na který jsem během cesty narazil, však nebylo hnízdění mořských ptáků ani ochrana historické krajiny; byl jím hranostaj.

Malá šelma, velký problém

Poprvé jsem se s tímto problémem setkal v muzeu v Kirkwallu. Místní malé muzeum nabízí pozoruhodný průřez dějinami Orknejí. Vedle neolitických artefaktů, vikingských nálezů a připomínek obou světových válek zde návštěvník narazí i na témata, která se týkají současnosti. V expozici je zde představen jeden z největších současných ochranářských projektů ve Spojeném království. Hranostaj (*Mustela erminea*), běžný a původní druh ve většině Evropy, totiž na Orknejích nikdy nežil. Objevil se teprve kolem roku 2010 a rychle se rozšířil na všechny hlavní ostrovy. Dodnes není zcela jasné, zda sem byl zavlečen náhodně, nebo úmyslně. Pro místní přírodu to však představovalo zásadní problém. Ostrovní ptačí společenstva se po tisíce let vyvíjela bez podobného suchozemského predátora a řada druhů hnízdí přímo na zemi. Ohroženi byli zejména bahňáci, moták pilich či kalous pustovka, ale i další druhy.

Kamkoliv jsem na Orknejích přijel, narážel jsem na rozmístěné pasti. Byly u silnic, na pastvinách, podél pobřeží i v okolí mokřadů. Zpočátku působily téměř rušivě, postupně jsem si ale uvědomil, že právě ony představují jednu z nejdůležitějších součástí ochrany místní přírody. Jejich množství ukazovalo, jak vážně místní obyvatelé i ochranáři situaci vnímají. Projekt Orkney Native Wildlife Project, vedený ve spolupráci s organizacemi NatureScot a RSPB Scotland a místními samosprávami, si vytyčil ambiciózní cíl: úplné odstranění hranostajů z ostrovů. Při plánování projektu čerpali ochranáři zkušenosti také z Nového Zélandu. Právě tam totiž vznikly některé z nejúspěšnějších světových programů na eradikaci invazních predátorů v ostrovních ekosystémech. Novozélandské zkušenosti s biologickou bezpečností, monitorováním a odchytem predátorů tak pomohly vytvořit metodiku, která je používána i na Orknejích.

†† Vodouš rudonohý je jedním z druhů, které jsou aktivně monitorovány v rámci projektu Orkney Native Wildlife. Na rozdíl od kolih velkých zatím k zotavení místní populace nedochází. | Foto: Zdeněk Valeš

† Brough of Birsay je malý přílivový ostrov na severozápadním pobřeží Orknejí, přístupný pouze během odlivu po kamenné cestě odhalené mořem. Je to jedno z nejznámějších místních hnízdišť mořských ptáků. Až sem se hranostaj také dostal. | Foto: Zdeněk Valeš

Šťastný konec

Po několika letech intenzivní práce, během nichž bylo rozmístěno 8 000 pastí, bylo odchyceno několik tisíc hranostajů a projekt vstoupil do závěrečné fáze. Současně se objevují první známky zotavení některých populací bahňáků a dalších druhů ohrožených predací. Například hustota hnízdních párů kolih velkých se od zahájení eradikace zvýšila o 21 %.

Pro českého ornitologa je tento příběh zajímavou připomínkou, že ochrana přírody je vždy otázkou místních souvislostí. Hranostaj je u nás přirozenou součástí krajiny, na Orknejích však představuje invazní druh, který v průběhu několika let změnil fungování celého ekosystému. Během několika dnů jsem na ostrovech navštívil stavby staré pět tisíc let. Přesto největší úsilí místních ochranářů nesměřuje k zachování těchto památek, ale k odstranění živočicha, který se tam objevil teprve před šestnácti lety.

Zdeněk Valeš

Divoká příroda Albánie: od přehrad přes letiště po plameňákovou revoluci

Laguna Narta v deltě řeky Vjosa v Albánii ukrývá přírodní krásy, ale také řadu dramatických příběhů | Foto: Joni Vorpsi, PPNEA

Albánská příroda čelí rostoucímu tlaku přehrad, letišť a luxusních turistických resortů. Příběhy řeky Vjosy a laguny Narta však ukazují také mimořádnou sílu občanské společnosti. Místní obyvatelé, ochránci přírody a evropské organizace společně bojují za to, aby Albánie při cestě k prosperitě neztratila své nejcennější přírodní bohatství.

V Albánii se nacházejí jedny z posledních kousků divoké přírody evropského kontinentu, ať už se jedná o vysokohorské masivy, které hostí druhy z poslední doby ledové, nebo prastaré listnaté lesy skrývající rysa balkánského. Jedním z hlavních fenoménů, jenž tento fakt dokládá, je však přítomnost posledních velkých řek, které ještě nebyly zahnány do umělých koryt nebo přehrazeny přehradami. Přirozená dynamika říční krajiny zde byla na řadě míst zachována v původním stavu až po ústí v Jaderském moři a tomu odpovídá i přítomnost řady druhů a stanovišť, které bychom na zbylých evropských řekách hledali jen marně.

Řeka Vjosa (albánsky Vjosë) je nazývána poslední divokou řekou Evropy. Pramení v Řecku, kde nese jméno Aóos a kde se také na začátku jejího toku nachází i jediná významnější překážka v podobě přehrady, ale mimo tuto vadu na kráse nerušeně pokračuje 270 km až do delty na albánském pobřeží, kde se nachází velkolepá laguna Narta.

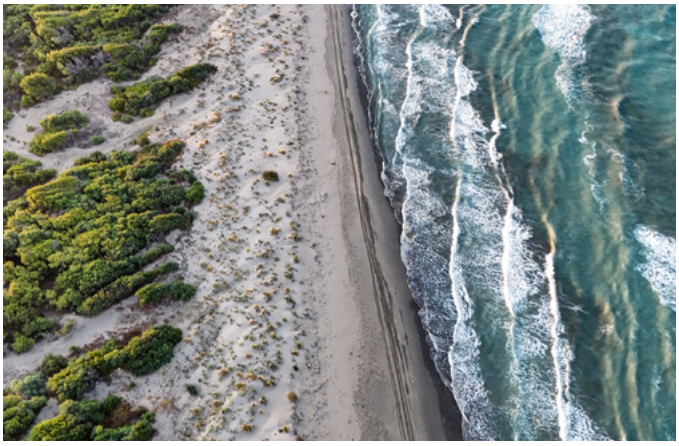
Vjosa a Leonardo DiCaprio

První příběh má šťastný konec. Snahy postavit na Vjose vodní elektrárny se objevily už na konci devadesátých let, a postupně se dokonce uvažovalo o výstavbě až 45 přehrad. To však vyvolalo obrovské vzedmutí občanské společnosti. Environmentální nevládní organizace se spojily s lokálními komunitami, vědci i zahraničními aktivisty za jediným cílem: místo stavby vodních elektráren vyhlásit první národní park v Evropě, který ochrání divoký charakter řeky. Toho se díky účasti známých jmen, jako jsou firma Patagonia nebo herec Leonardo DiCaprio, v březnu 2023 podařilo dosáhnout a zdá se, že samotný tok řeky v současnosti není ohrožen. To se bohužel nedá tvrdit o Nartě.

Poslední divoké pobřeží

Širší okolí delty řeky Vjosa, které pokrývá plochu větší než 250 km², je považováno za jedno z nejzachovalejších pobřeží v celém Středomoří. Najdeme tu mimořádně pestrou mozaiku stanovišť, od větších i menších lagun, solných polí – tzv. salin – a pobřežních mokřadů přes písečné duny až po staré bory. V rámci klasifikace podle evropské směrnice o stanovištích zde bylo popsáno 18 typů

↑↑ Plameňáci v rukou demonstrantů ukazují, co bylo spouštěčem protestů | Foto: PPNEA

↑ Část poloostrova Zvërnec, na které se má stavět turistický resort | Foto: Motrat Paja, Trivet

↗↗ Divoké albánské pobřeží u laguny Narta | Foto: Arsen Roshi

↗ Plot na poloostrově Zvërnec odstartoval první občanské protesty, které nakonec vedly k jeho odstranění | Foto: PPNEA

přírodních stanovišť, z nichž šest patří mezi ta prioritní, tedy celoevropsky nejcennější a nejohroženější. Celkem je z oblasti známo přes 2 300 druhů organismů, včetně 770 cévnatých rostlin a 916 živočichů, třeba karety obecné, která se na zdejších plážích rozmnožuje, nebo vzácného tuleně středomořského.

Obrovský význam má oblast také pro ptáky. Leží na tzv. jadranské tahové cestě („Adriatic Flyway“), jedné z nejdůležitějších migračních tras Evropy, po níž každoročně putují ptáci mezi hnízdišti v Evropě a zimovišti v Africe. Bylo tu zaznamenáno více než 200 druhů a laguna Narta s navazujícími mokřady tak patří k nejvýznamnějším místům v Albánii pro zimování i tah vodních ptáků, mezi kterými nelze nezmínit charismatické plameňáky růžové nebo pelikány kadeřavé. Mělkou vodu, všudypřítomné ostrůvky a saliny využívají k hnízdění také druhy vázané na otevřená pobřežní stanoviště, například tenkozobec opačný, kulík mořský či rybák malý. Neméně důležitý je pak starobylý les, který lagunu Narta zčásti ohraničuje. Ze zdejších písečných dun, které samy o sobě představují evropsky významné stanoviště, vystupují rozsáhlé porosty borovic, jež poskytují úkryt milionům ptáků na tahu.

Kontroverzní letiště

Další dramatický příběh se už týká přímo delty Vjosy. V roce 2019 albánská vláda oznámila plán výstavby mezinárodního letiště u města Vlorë. Stavba byla zahájena v listopadu 2021, a to přímo v chráněném území Vjosa-Narta. Také v tomto případě se zvedla vlna kritiky. K situaci se opakovaně vyjadřovaly i mezinárodní instituce, jako Evropská komise nebo Stálý výbor Bernské úmluvy, především kvůli nedostatečnému posouzení vlivů na životní prostředí. Výstavba však pokračovala a 8. května 2025 zde přistál první let. Letiště přitom dosud není dokončeno ani nezískalo potřebná povolení k běžnému provozu. Environmentální organizace ve svém úsilí pokračují, zejména proto, že provoz může mít na okolní přírodu větší dopad než výstavba letiště.

Tento případ dosud představoval nejkřiklavější příklad netransparentního postupu, který navíc ohrožuje jedny z nejcennějších přírodních lokalit nejen v Albánii.

Pětihvězdičkové hotely v chráněných územích

Pro kontext je nutné uvést, že v roce 2024 albánský parlament narychlo změnil zákon o chráněných územích a otevřel tak dveře luxusní výstavbě v chráněných lokalitách. Zákon nyní doslovně vyjímá z omezení „stavby výjimečné kvality, s pěti hvězdičkami a více“. Evropská komise tuto změnu označila za problematickou a pravidelně na ni upozorňuje v rámci jednání o přistoupení Albánie k EU. Zdejší legislativu komentoval regionální ředitel BirdLife Europe Ariel Brunner slovy: „Jde o jeden z nejbrutálnějších legislativních textů, s jakými jsem se za svou kariéru v oblasti ochrany životního prostředí setkal.“

Když se prodává ráj

Poslední a zatím nejbouřlivější příběh z této série se rozhořel na jaře 2026 kvůli developerskému záměru, který se týká nedalekého

ostrova Sazan a významné části laguny Narta, konkrétně poloostrova Zvërnec a jeho navazujících částí, jež lagunu oddělují od moře. Právě zde najdeme nejrozsáhlejší písečné duny, vřesoviště, pláže a starý borový les. V plánu je přeměnit tyto lokality na luxusní turistický resort s hotely, vilami a přístavem, což by zdejší krajinu změnilo k nepoznání. Pikantní je, že jedním z hlavních aktérů stojících za projektem je zeť amerického prezidenta Donalda Trumpa Jared Kushner. V době zveřejnění vizualizací projektu samotným Kushnerem však albánské veřejnosti nebyl představen žádný oficiální projekt ani jeho hodnocení z hlediska vlivu na životní prostředí a tato situace trvá. To však nezabránilo tomu, aby se začalo se stavebními pracemi.

Destrukce na vlastní oči

Na začátku května 2026 jsem měl v rámci setkání Nature Climate Task Force pořádaného BirdLife Europe možnost navštívit zmíněná místa právě v době, kdy začínaly stavební práce. Spolu se zástupci ostatních partnerských organizací jsme sledovali, jak před námi vznikají zpevněné cesty, betonují se základy pro plot s ostnatým drátem a kácí se starý borový les. To vše za přítomnosti těžké techniky a stále bez projektu, bez EIA a bez jakéhokoli povolení. Provázeli nás zástupci organizace PPNEA (Protection and Preservation of Natural Environment in Albania), která je nejčerstvějším přírůstkem do evropské rodiny BirdLife. Zvláště pro ně bylo zdrcující sledovat, jak dochází k tomu, proti čemu bojovali.

BirdLife za albánské plameňáky

Tato zkušenost nás intenzivně motivovala, abychom se situací něco udělali, a právě tehdy jsem si uvědomil, jakou sílu může BirdLife vyvinout. Ještě v Albánii došlo k oficiální schůzce vedení BirdLife Europe s albánským ministrem životního prostředí, po které následovala i tisková konference. Někteří zástupci partnerských organizací začali pohotově domlouvat schůzky s příslušnými velvyslanectvími v Tiraně a především začala vznikat komplexní strategie, jak dále postupovat, abychom byli co nejvíce prospěšní zástupcům PPNEA a hlavně albánské přírodě.

Po návratu se rozběhla řada koordinovaných akcí, kterých se aktivně účastnila i ČSO. Šlo o komunikaci s ambasádami, vydávání tiskových zpráv, sdílení příspěvků na sociálních sítích, ale také o komunikaci s europoslanci. Evropský parlament totiž v rámci přístupových protokolů hlasoval o tzv. Albania Report, v němž bylo zásadní, aby byla aktuální situace důsledně reflektována. Nad rámec toho se podařilo shromáždit i podklady pro dopis, který europoslanci adresovali Evropské komisi s žádostí, aby k situaci zaujala jasné stanovisko. Na těchto aktivitách se podílelo nejméně dalších 11 partnerských organizací BirdLife a nespočet environmentálních organizací z celé Evropy.

Bezesporu i tyto aktivity přispěly k tomu, že byly stavební práce na lokalitě pozastaveny a ploty s ostnatým drátem odstraněny. To neznamená, že mají plameňáci a tuleni vyhráno. Ostatně i podle vyjádření albánského premiéra Ediho Ramy, který projekt od začátku podporuje, příběh zdaleka nekončí. V albánské společnosti však rozpoutal něco dosud nevídaného.

Plameňáková revoluce

Popsané události se staly silným impulzem k protestům, které začaly na konci května přímo na poloostrově Zvërnec. Místní

Počátek stavebních prací na plážích poloostrova Zvërnec v květnu 2026 | Foto: PPNEA

obyvatelé a ochránci přírody se pokusili zabránit pokračování stavebních prací. Při následném střetu navíc došlo k fyzickým útokům ze strany soukromé bezpečnostní služby vůči protestujícím, což následnou mobilizaci ještě výrazně posílilo. Z lokálního odporu proti jednomu developerskému projektu se tak během několika dnů stal fenomén, který překročil hranice ochrany přírody a postupně se přenesl do ulic Tirany. K původním požadavkům se přidala témata korupce, netransparentního rozhodování, způsobu rozvoje cestovního ruchu i celkového fungování státu. Právě to je jeden z nejinspirativnějších aspektů celého příběhu, protože ukazuje, jak silným impulzem pro celospolečenské dění může být ochrana přírody. Symbolem hnutí se stal právě plameňák, jeden z nejvýraznějších obyvatel zdejších mokřadů, jehož podobizny se objevily na transparentech v rukou demonstrantů.

Plameňáková revoluce pokračuje i po více než stovce dnů každodenních protestů a v září 2026 se demonstranti stále scházejí v ulicích Tirany. Do událostí se po celou dobu aktivně zapojuje také PPNEA, která vedle odborných, právních a komunikačních aktivit pomáhá organizovat protesty. Podala například trestní oznámení kvůli zásahům v oblasti a v září znovu vyzvala albánský parlament ke zrušení změn zákona o chráněných územích. Původně lokální konflikt tak přerostl v problém, který dnes řeší i evropské instituce. Ochrana přírody se přitom stala jedním z témat, která budou hrát roli i v dalším průběhu přístupových jednání s EU.

Albánie má dnes před sebou obrovskou příležitost rozvíjet cestovní ruch, aniž by opakovala chyby, které před ní udělala řada středomořských zemí a které vedly k zástavbě původně divokého pobřeží. Albánská příroda je přitom tím nejcennějším, co může země v rámci udržitelného turismu nabídnout, nikoli překážkou, kterou je potřeba odstranit. A přestože výsledek celého příběhu zatím neznáme, jedna věc je zřejmá. Albánská občanská společnost otázky ochrany přírody výrazně vnímá, dokáže se za ně postavit a v řadě případů už dosáhla úspěchů. Nezbývá než Albánii držet palce, aby dokázala najít vlastní cestu k prosperitě a přitom si uchovala svou divokou přírodu.

Viktor Bečvář | se v rámci studia na PřF UK věnoval mokřadním ekosystémům a vodním ptákům v podmínkách současného hospodaření v krajině. Je specialistou ČSO na obnovu přírody, ale věnuje se i dalším aktivitám spojeným s ochranou přírody i v evropském kontextu.

Češi milují „sýkorky“. A jaký je jejich vztah k ČSO?

Modřinka je oblíbeným ptákem skoro poloviny Čechů | Foto: Pavel Machala, Flickr ČSO

Jaký vztah mají Češi k ptákům? Kolik lidí je pozoruje, pomáhá jim nebo podporuje jejich ochranu? A jak dobře veřejnost zná Českou společnost ornitologickou? Odpovědi přinesl první průzkum veřejného mínění, který pro ČSO uskutečnila výzkumná agentura Ipsos.

V roce, kdy slavíme 100 let od založení ČSO, jsme navázali nové dlouhodobé partnerství s výzkumnou agenturou Ipsos, jednou z největších společností zabývajících se výzkumem trhu a veřejného mínění na světě. Ipsos, který v Česku působí již více než 30 let, poskytuje ČSO své služby zdarma. Díky této spolupráci budeme moci lépe poznávat vztah české veřejnosti k ptákům a jejich ochraně, sledovat jeho proměny v čase a získané poznatky využívat při plánování našich aktivit.

První průzkum proběhl na jaře 2026. A co nám prozradil?

73 % Ptáci nám dělají dobře

Češi mají k přírodě převážně kladný vztah (77 %) a více než polovina (57 %) pozitivně vnímá také ptáky ve svém okolí. Nezůstává přitom jen u sympatií. Z lidí, kteří mají k ptákům pozitivní nebo neutrální vztah, je 59 % alespoň občas pozoruje a 36 % jim aktivně pomáhá, například zimním přikrmováním nebo vyvěšováním budek.

Průzkum přinesl ještě jedno potěšující zjištění: 73 % Čechů vnímá pozorování ptáků nebo poslech jejich zpěvu jako prospěšné pro svou psychickou pohodu a zmírnění stresu. Ptáci tedy nejsou jen důležitou součástí přírody, ale také každodenního života a duševní pohody lidí.

30 % ČSO zná téměř každý třetí Čech

Českou společnost ornitologickou dokáže bez nápovědy jmenovat 7 % Čechů. Když jim ale nabídneme její název, pozná ji již 30 % populace.

Ještě známější jsou některé naše aktivity. O programech Čapí hnízda a Ochrana ptáků před nárazy do skel slyšela nebo se do nich dokonce zapojila přibližně polovina populace.

40 % Čtyři z deseti Čechů finančně podporují neziskové organizace

Ochrana přírody patří mezi oblasti, na které lidé přispívají. Z těch, kdo finančně podporují neziskové organizace, směřuje své dary na ochranu přírody 12 %. Mezi lidmi, kteří znají ČSO, ji 11 % nějakým způsobem podporuje – členstvím, dobrovolnickou prací nebo finančním darem.

Průzkum ale také ukázal, co některé lidi od darování odrazuje. Nejčastěji je to obava, zda budou peníze využity transparentně a efektivně (22 % těch, kteří organizace chránící přírodu finančně nepodporují). Dalších 20 % se domnívá, že ochranu přírody by měl především financovat a zajišťovat stát.

40 % „Sýkorka“ je jasným favoritem!

A nakonec jedna ptačí hitparáda. Když měli Češi jmenovat své nejoblíbenější ptáky, s velkým náskokem zvítězila „sýkorka“ (druhově nerozlišená). Uvedlo ji 40 % respondentů. Druhé místo obsadil kos (20 %) následovaný čápem (14 %), vlaštovkou (12 %) a vrabcem (11 %).

Jak průzkum probíhal?

Průzkum realizovala agentura Ipsos v březnu 2026 na reprezentativním vzorku populace ve věku 18–65 let.
Celý průzkum je k dispozici na webu ČSO:

Zapojte se také do výzkumů Ipsosu

Chcete se vyjadřovat k důležitým společenským tématům a zároveň za své názory získat finanční odměnu? Ipsos rozšiřuje svůj panel respondentů pro další výzkumy.

- Za každý vyplněný online dotazník získáte finanční odměnu.
- Vše vyřídíte pohodlně z domova.
- Registrovat se může každý starší 16 let.

Přihlaste se na populace.cz.

Jste OSVČ nebo zástupce firmy? Zapojte se do panelu Business Connect, kde můžete sdílet své profesní zkušenosti. Kromě finančních odměn získáte také přístup k vybraným výzkumům a poznatkům Ipsosu zdarma.

Přihlaste se na businessconnect.cz.

Láska k ptákům, která přetrvá: dobročinné odkazy uchovávají přírodu pro budoucí generace

Česká společnost ornitologická si nesmírně váží důvěry všech, kdo myslí na budoucnost ptáků a jejich prostředí. Díky jejich štědré podpoře může chránit ptáky a obnovovat krajinu, kde se daří nejen jim, ale i vzácným rostlinám, živočichům a nám lidem.

V ptačích parcích mají k ptákům blízko všechny generace; čápi bílí na Josefovských loukách | Foto: Jiří Řehounek

Když naše pomoc pokračuje i po našem odchodu

Každá obnovená tůň a každý hektar krajiny, který dostane šanci znovu ožít a stát se útočištěm pro ptáky, jsou výsledkem práce mnoha lidí. Už celé století ČSO zkoumá a chrání ptáky a místa, která potřebují k životu. Generace ornitologů, členů spolku, dobrovolníků i dárců spojila snaha uchovat naši krajinu jako místo, kde bude i za sto let stále znít zpěv skřivana či švitoření vlaštovek. Mezi nimi mají výjimečné místo také ti, kdo se rozhodli podpořit ochranu přírody prostřednictvím odkazu ze závěti.

Více než 56 % mladých by cítilo hrdost na své příbuzné, kdyby ve svém odkazu pamatovali na dobročinnost. 61 % všech lidí pak považuje dar na dobročinnost ze závěti za správnou věc. To ukázal průzkum agentury Ipsos pro Koalici za snadné dárcovství v červnu 2026.

Takové dary nejsou jen finanční podporou. Jsou především silným vyjádřením vztahu k přírodě a přáním, aby krajina zůstala plná života i v budoucnu. Představují též hlubokou důvěru v podpořenou organizaci. S vděčností vzpomínáme například na paní Evženii Venzarovou, dlouholetou členku ČSO a velkou milovnici ptáků, která na ochranu přírody pamatovala i ve své poslední vůli. Její štědrý odkaz podpořil významné ochranářské projekty ČSO: vybudování Centrálního ptačníku a soustavy tůní v ptačím parku Josefovské louky, zavedení pastvy skotu v ptačím parku Kosteliska nebo rozšíření ochrany kriticky ohrožených sýčků obecných.

Díky výjimečným darům ze závěti může ČSO rozvíjet místa, kde dnes nacházejí útočiště ptáci, další živočichové i lidé, kteří chtějí přírodu poznávat a chránit. Příběh paní Venzarové ukazuje, že jeden lidský čin může mít dlouhodobý dopad na krajinu i osud mnoha živočišných i rostlinných druhů. Nesmírně si vážíme toho, že přibývá lidí, kteří se rozhodli zahrnout ČSO do své závěti.

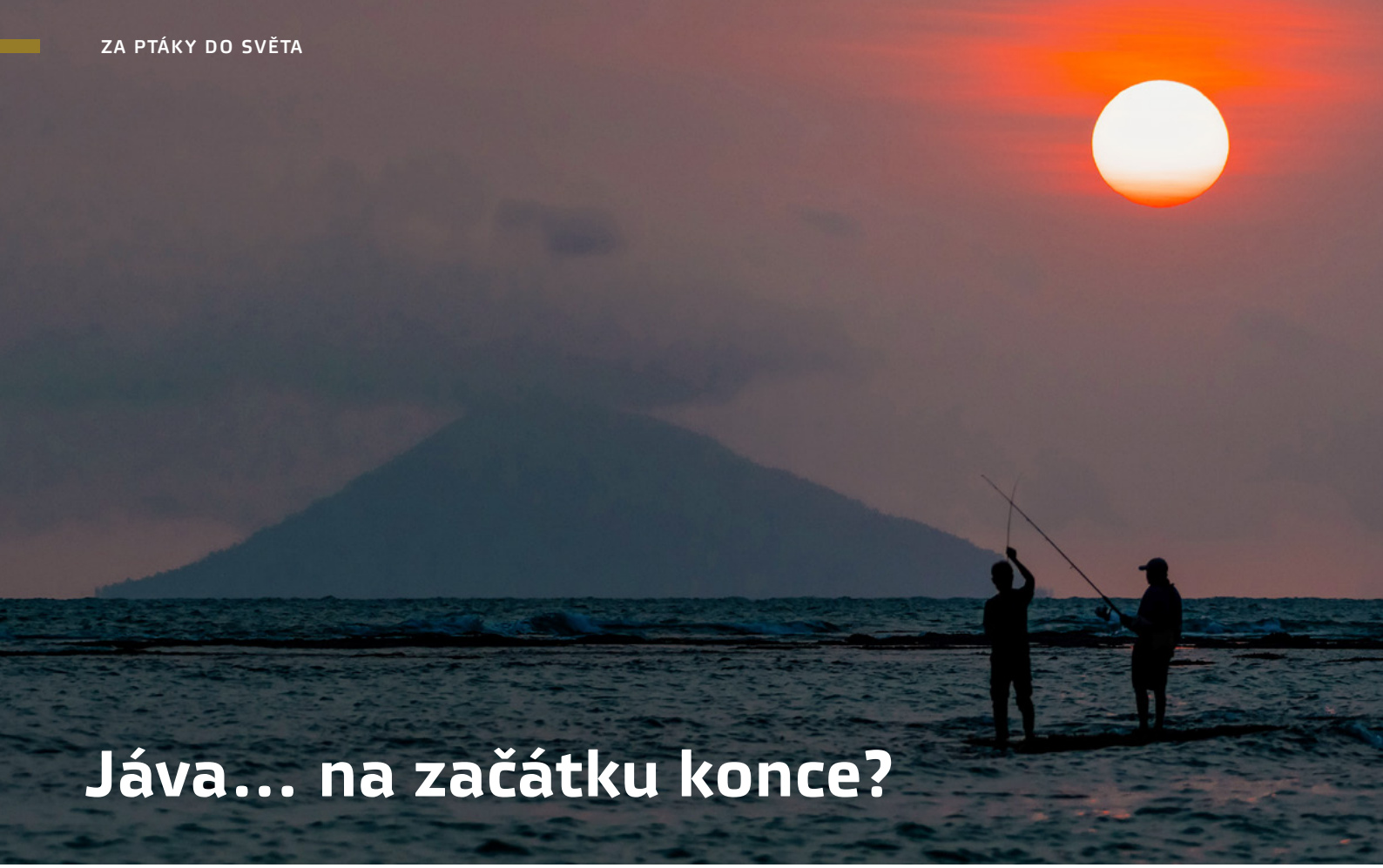
Důvěra, která pomáhá trvale

Pro ČSO představují dary ze závěti mimořádný závazek. Využíváme je především tam, kde mohou přinést trvalou hodnotu: při obnově mokřadů a dalších cenných stanovišť, péči o ptačí parky, ochraně ohrožených druhů nebo vracení vody a života do krajiny.

Důvody, proč se lidé rozhodnou podpořit ochranu přírody tímto způsobem, jsou různé. Jak se ukázalo v nedávném průzkumu, dobročinný odkaz bývá přijímán pozitivně i potomky. Sepsání závěti často přináší klid, pocit uspokojení i osobního přesahu. Někdo může cítit hrdost na vlastní rozhodnutí a jinému se uleví od obav o budoucnost přírody. Jedna z dárkyň ČSO, která se pro odkaz v závěti rozhodla před několika lety, nám své pohnutky popsala takto: „Děti už mají svůj život a jsou zabezpečené i dalším přislíbeným dědictvím v rodině. Proto jsem se rozhodla, že svůj nemovitý majetek přesměruji na bohulibé účely. Ornitologové jsou nadšení milovníci přírody, věřím, že jim svěřené prostředky použijí tak, jak bych i já chtěla. Vidím, že pracují úspěšně na projektech zachraňujících a obnovujících lokality, které byly dříve domovem zvířat, rostlin, a lidská hloupost je zničila."

Všem, kdo ochranu ptáků podporují pravidelnými dary, dobrovolnickou prací, členstvím v ČSO nebo kdo na ni pamatují ve své poslední vůli, patří upřímné poděkování. Díky jejich podpoře česká krajina postupně ožívá a ptáci v ní nacházejí trvalé místo i v době, kdy na přírodu působí stále větší tlak. Pokud uvažujete o pořízení závěti, která by pamatovala na ochranu ptáků, a zajímaly by vás jakékoli podrobnosti, můžete se na nás obrátit na e-mailu hoskova@birdlife.cz. Potřebné informace o možnostech uzavírání dobročinných závětí najdete také na webu birdlife.cz/zavet nebo na zavetpomaha.cz.

Lucie Hošková a Tereza Herdová

Jáva… na začátku konce?

Touto idylickou scenérií mě Jáva na sklonku dne přivítala. V pozadí silueta, jež je pro místní obyvatele také tak trochu symbolem začátku konce, nechvalně proslulá sopka Krakatoa; obec Carita.

Text a foto Lukáš Brezniak

Rudý kotouč se tiše noří do šedavého oparu a pomalu padá za horizont. Siluety rybářů přede mnou v posledních paprscích světla šermují svými pruty. Bosá chodidla jim mezitím omývají proudy zpěněné vody, jež si razí cestu skrz ostré útesy, až nakonec mizí v blankytných vlnách Indického oceánu. Celé scenérii vévodí stín sopky tyčící se vysoko k mlžným oblakům. Podobných vulkánů je za mými zády několik.

Utápějí se v moři rýžových polí, třtinových plantáží a štiplavých mračen výfukových plynů stoupajících z rušných vesnic. Jsou to poslední oázy tropického lesa a jediné kusy divočiny na celém ostrově, které se ještě nepodvolily lidské rozpínavosti. Právě tady nachází svůj domov většina zdejších ptačích druhů. Některé tak vzácné, že byste je ve strmých roklích a svazích hledali marně celé dny. Jiné nespatřilo lidské oko již několik let. A přesně do těchto roklí a svahů zítřejšího rána zamířím.

Proč právě Jáva?

Než se vydáme za ptáky do hlubin jávské džungle, dovolte mi samotný region zprvu krátce představit. Jáva je třináctým největším ostrovem světa a v rámci Indonésie zaujímá pátou příčku. Současně zastává roli ekonomického, politického, a především demografického centra tohoto státu. Sedm z deseti nejlidnatějších indonéských měst a zhruba 55 % populace se nachází právě zde. Na ploše o velikosti bývalého Československa se tedy tlačí bezmála 160 milionů lidí. A takto astronomická hustota obyvatel si samozřejmě vybírá svou daň. Na Jávě došlo za poslední desetiletí k extrémní ztrátě přirozeného prostředí. Mimo dálnici téměř nenarazíte na úsek cesty bez okolní zástavby, a pokud se vám to přece jen povede, místo starého zachovalého pralesa spatříte nekonečné lány tropických plodin. Nižší polohy napříč úplně celým ostrovem se proměnily v jedno enormní pole, které přitom jen s obtížemi produkuje dostatek úrody na to, aby uživilo obrovskou a stále rostoucí masu tamních obyvatel.

Má tedy smysl vydávat se za ptáky tisíce kilometrů daleko do takto zdecimované části světa? Určitě! Příroda tam naštěstí nezmizela úplně a tamější avifauna je zcela jedinečná. Díky opakovaným poklesům hladiny oceánu v dobách ledových byl tento ostrov spolu se Sumatrou a Borneem několikrát spojen odhaleným Sundským šelfem s pevninskou Asií, a tudíž dobře zásoben živočichy z Indočíny a Indie. Když šelf následně zmizel pod vodou, dokázala v několika případech pouze Jáva poskytnout vhodné podmínky pro další existenci asijských přivandrovalců. Ti se v izolaci postupem času vyvinuli v endemické poddruhy, či dokonce druhy, a finálním výsledkem je tedy výjimečná plejáda opeřenců, jejichž nejbližší příbuzné byste nezřídka našli například až v horách jižního Vietnamu či poloostrovní Malajsie. Přidejte zástupce australských čeledí, kteří doputovali z východu přes Malé Sundy, a dostanete pestrou ptačí směsici, jež nemá ve světě obdoby.

†† Pity jsou notoricky známé svou plachostí a nenápadností. Na tomto ostrově hnízdí pouze pita páskovaná, která je v nižších polohách místy poměrně běžná. Trvalo ale několik desítek minut, než si mě tento sameček přišel prohlédnout; rezervace Carita.

† Mlynaříky standardně naleznete v řadě zalesněných biotopů napříč severní polokoulí. Mlynařík jávský (*Aegithalos exilis*) v době ledové ale jako jediný přehopsal na druhou stranu rovníku a usídlil se vysoko v tropických mlžných lesích; botanická zahrada Cibodas.

↗↗ Rýžovník šedý (*Padda oryzivora*) se velice zalíbil chovatelům okrasného ptactva. Ti ho na oplátku vysadili na několika nepůvodních lokalitách po celém světě, od Filipín přes Fidži a Havaj až po Venezuelu. Ve svém původním regionu na Jávě a Bali ale paradoxně téměř vyhynul. Přežívá pouze díky budkám, například na hinduistických chrámech; chrámový komplex Prambanan, Yogyakarta.

↗ Lelek sundský (*Caprimulgus pulchellus*) je velmi vzácným nočním druhem Jávy, Sumatry a Jižního Kalimantanu. Největší šanci na jeho pozorování budete mít pravděpodobně na úpatí vulkánu Gede; NP Gunung Gede.

Kdy se vypravit na cestu?

Jáva leží přibližně sedm stupňů pod rovníkem, a zdejší klima je tedy ryze tropické, což znamená, že se zhruba každých šest měsíců střídá období monzunů a sucha. Byť je ostrov ornitologicky zajímavý po celý rok, většina pozorovatelů sem proudí až od května, kdy srážky pomalu ustupují, a s příchodem sílících říjnových dešťů odsud zase rychle odjíždějí. Jedná se tak o skvělou alternativu v případě, že byste se rádi seznámili s ptačími skupinami jižní Asie, ale na cestu se můžete vypravit pouze v letních měsících, kdy tuto část světa bombardují intenzivní lijáky.

Na co se připravit?

Téměř celá Indonésie – a pro Jávu to platí dvojnásob – je perfektní volbou pro cestovatele s bezmezně dobrodružným duchem, a naopak velmi omezeným rozpočtem. Obstojné ubytování tady seženete v přepočtu za pár stovek, plnohodnotné hlavní jídlo v restauraci pořídíte za zhruba 60 Kč a litr benzinu vás vyjde asi na třetinu této částky. Celý ostrov je pro turisty velmi bezpečný, místní jsou milí, přívětiví, a většina dokonce hovoří základní angličtinou nebo se o to minimálně pokouší. Zdravotní rizika jsou na Jávě minimální, žádné očkování není povinné ani nutné, zaskočit by vás mohla snad jen horečka dengue v některých příměstských oblastech.

Jediným vroubkem je pravděpodobně cestování. Sám jsem měl tu čest na ostrově řídit a mohu tento typ transportu vřele nedoporučit. Pokud vás někdy zajímalo, jak vypadá čistá dopravní anarchie, Jáva má odpověď. Předjíždění přes oba odstavné pruhy je standard, světla uprostřed noci i na dálnici přílišným luxusem, semafory mimo největší města neexistují. Dopravu na křižovatkách řídí podnikaví vesničané, kteří vás za malý úplatek milerádi pustí přednostně. Protože je celý ostrov přelidněný, průměrná cestovní rychlost nepřesahuje úmorných 30 km/h. Fakt, že se to celé odehrává na levé straně vozovky, je jen třešničkou na dortu. Čili ve zkratce: sežente si raději taxi a obrňte se dávkou trpělivosti.

†† Páv zelený je nepočetným obyvatelem plání jihovýchodní Asie. Několik izolovaných populací ale žije tisíce kilometrů daleko v savanách východní Jávy; NP Baluran.

† Hezčí tečku za celou výpravou jsem si snad ani nemohl přát. Ledňáček modroprsý je jedním z nejvzácnějších ledňáčků světa a se mnou se přiletěl rozloučit hned celý pár (vlevo samec, vpravo samice); okolí obce Petungkriono.

↗ Kura zeleného najdete kromě Jávy i na Malých Sundách. Samečka na rozdíl od ostatních kurů rodu *Gallus* zdobí nádherný tyrkysovo-fialový hřeben; NP Baluran.

Střípky nížinné přírody

Konečně. Hukot motoru střídá líbezný ranní chorál tropického lesa a stín košatých korun mě provází parným ránem až ke vstupní bráně rezervace Carita. Jde o malý kousek původního nížinného porostu vedle stejnojmenného města zhruba 150 kilometrů západně od od indonéské metropole Jakarty. Podobných oblastí je na Jávě v těchto nadmořských výškách minimum. Kroky nejednoho ptáčkaře proto po výstupu z letadla směřují obvykle právě sem.

Chvíli mi trvá, než se v záplavě nových hlasů zorientuji, nakonec ale zdárně poznávám první zpěváky nepřehledného houští. Jak je v tropické Asii zvykem, vedení celého orchestru se ujímají nejrůznější druhy timálií; z dálky je mezitím tiše doprovází štěkání kulíška hnědokřídlého (*Glaucidium castanopterum*). Nadšení z ranního chorálu ale nesdílí lelkoun tečkovaný (*Batrachostomus javensis*) ukrytý vysoko v bambusu opodál, kterého náhlý hluk právě vzbudil. Já však upírám zrak zpátky do podrostu. Pátrám totiž po jiném, mnohem pestřejším opeřenci. Rezervace Carita je mezi birdwatchery proslulá mimo jiné díky vysokým počtům pity páskované (*Hydrornis guajanus*). No jo, ale zahlédnout tohoto žlutomodrého ducha není jen tak. Abych uspěl, musím se partyzánsky připlížit do jeho teritoria a dobře schovaný pak vše ponechat osudu. Po několika minutách číhání za mohutným kmenem se na mě nakonec přece jen usměje štěstí. Nejdříve zobák, pak hlava a nakonec z houští přihopsá na nekrytý plácek nesmělý sameček.

Jávské nížiny ale nepokrývá pouze hustý deštný les. Směrem na východ srážek ubývá a neprostupná džungle pomalu řídne, až se zcela promění v suchou savanu. Nejzachovalejší mozaika travnatých plání a roztroušených stromů se nachází na jihovýchodním cípu ostrova v národním parku Alas Purwo či o kousek severněji v lépe přístupné rezervaci Baluran. Úchvatné scenérii tady dominuje téměř 1300 metrů vysoký vyhaslý vulkán, pod jehož vrcholem se prohánějí stáda sambarů a kriticky ohrožených bantengů. Po ptačí stránce oblast skýtá také mnoho unikátů. Snad každý zná

indického páva korunkatého, málokdo ale slyšel o jeho mnohem vzácnějším bratránkovi z otevřených oblastí Indočíny a Jávy, o pávu zeleném (*Pavo muticus*). Toho zde navíc doplňuje další zajímavý hrabavý, indonéský endemit kur zelený (*Gallus varius*). Zelenou dvojici ovšem hravě trumfne hlavní lákadlo, kterým je majna černokřídlá (*Acridotheres melanopterus*). Dříve obývala celou Jávu a Bali, ale kvůli ztrátě habitatu se její populace extrémně smrskla a posledních dvě stě jedinců nyní doprovází skupiny kopytníků v chráněných oblastech kolem Balijského průlivu.

Tropické lesy i savany u moře dříve volně přecházely v mangrovy. Dnes tento gradient není tolik patrný, původní vegetaci totiž většinou nahradily saliny, rýžová pole a rybí sádky. Na severním pobřeží ale unikátní biotop místy stále ještě odolává lidskému vlivu a okraje solných plání a rybníků představují často jediný způsob, jak se do nepřehledného porostu dostat. Pokud si pak v čerstvě vybudované bahnité hrázi neutopíte celou nohu jako já, užijete si pozorování stovek východoasijských bahňáků, rybáků a volavek doplněné o zpěv bulbulů, střízlíkovců či pávíků a možná zaslechnete i tiché houkání vzácné a endemické kukačky dvoubarvé (*Centropus nigrorufus*).

S voňavým zábalem levého lýtka pohlížím na nekonečná rýžoviště. Kdo ví, možná se v nich stále ukrývají poslední čejky jávské (*Vanellus macropterus*), které jsou už bezmála 90 let zcela nezvěstné. Pátrat po nich ale nebudu. Mířím totiž do hor za dalšími jávskými klenoty.

Ve stínu vulkánů

Obydlenou rovinu střídají nedotčené svahy a mé odhodlání nahrazuje intenzivní sípání. Byť nepršelo, sápu se v poledním vedru do strmého svahu kompletně promočený. Mé počínání mezitím pobaveně sleduje modravec sundský (*Myophonus glaucinus*), který mi už pár desítek metrů dělá společnost. Ptáčkaření v horách je tady zkrátka trochu jiné, než na co bývá evropský birder zvyklý. Horská sedla a hřebeny zde vůbec neexistují, vyšší polohy jsou tvořeny pouze mladými a občas stále aktivními sopkami. Jediná cesta za zdejšími ptačími obyvateli proto vede do prudkého krpálu vzhůru a po stejné cestě zase zpět. Vulkánů je napříč celou Jávou spousta, lidé ale za ptáky obvykle cestují na následující tři: Ijen na samém východě, který je dobře přístupný i autem, Halimun na západě, jenž je i na dobře odpružené motorce téměř nedosažitelný, a mezi nimi Gede, na jehož úpatí se dá pohodlně ubytovat. Poslední jmenovaný ale zároveň slouží jako víkendová destinace pro obyvatele Jakarty. Jeho návštěvy mimo pracovní dny se proto rozhodně vyvarujte! Každý z vrcholů nabízí unikátní ptačí skladbu, a určitě proto neprohloupíte, rozhodnete-li se pro návštěvu všech tří.

Výše popsaný průběh výstupu možná zněl trochu dramaticky, odměna za něj však zaručeně nezklame. Bylo fascinující sledovat, jak se ptačí společenstva s nadmořskou výškou postupně proměňují. Početní vousáci plamenočelí (*Psilopogon armillaris*), drozdíci malí (*Brachypteryx leucophris*) a drobučké timálky bezocasé (*Pnoepyga pusilla*) se v určité fázi cesty vytratili a jejich místo zabraly o něco málo větší tesie jávské (*Tesia superciliaris*), lejsci bambusoví (*Ficedula hyperythra*) a smíšená hejna složená z nejrůznějších druhů timálií, bulbulů, pávíků a kruhooček, většina z nich samozřejmě unikátní pro Jávu. Korunu pak celému výšlapu nasadil vysněný a naprosto okouzlující trogon rudozobý (*Apalharpactes reinwardtii*).

Svahy vulkánu, v tomto případě Gede, mi ale zdaleka neodkryly vše. Abych našel skutečné duchy horského lesa, musel bych tady několik dní přespávat na nouzových nocovištích. Jedině tak bych měl šanci vystopovat vzácné sojkovce rezavočelé (*Garrulax rufifrons*), výrečky jávské (*Otus angelinae*) či téměř mystické sluky tmavé (*Scolopax saturata*). Největší skvosty si ale Gede nechává pro sebe. Nepolapitelná žluva rudoprsá (*Oriolus cruentus*) se do zorného pole binokuláru nachomýtne jen jednou za několik let, proto o ní také není známo v podstatě nic. A taková kraska krátkoocasá (*Cissa thalassina*), kterou si můžete prohlédnout třeba aspoň v pražské zoo, se vytratila úplně. Pokud nějaká malá populace stále přežívá, je nejspíš ukryta v těch nejdivočejších částech ostrova. Daleko od rušných údolí a hlučných stezek. Daleko od lidí… A má pro to pádný důvod.

Labutí píseň jávských ptáků

Krasce stejně jako mnoha dalším ptačím druhům zasadila hlubokou ránu nejen ztráta životního prostředí, nýbrž také černý trh se zvířaty. Klecový chov je v regionu nesmírně populární, má dlouholetou tradici a důležité postavení v indonéské kultuře. Zároveň výrazně podporuje lokální ekonomiku. Specializované organizace pořádají ptačí pěvecké soutěže, jež lákají davy diváků a hlavnímu vítězi mohou přinést v přepočtu až několik stovek tisíc korun. Obrovskou poptávku po pěvcích už ale pytláci nestíhají uspokojovat. Původní populace některých místních ptáků se totiž kvůli nesmírnému tlaku lovců dostaly na práh vymření, a některé jej dokonce překročily. Stále si živě vybavuji moment, jak jsem kdesi na předměstí Yogyakarty spatřil na terase jednoho z domů klec se špačkem jávským (*Gracupica jalla*). Jeho poslední divocí jedinci skončili v pastech v roce 2013 a od té doby přežívá tento černobílý vězeň pouze jako okrasa verand a zahrad zbohatlých chovatelů. Zda je špaček ojedinělým nešťastníkem, či první vlaštovkou začínající krize, to ukáže čas.

Mé třítýdenní putování mangrovy, savanami a horskými roklemi se pomalu chýlí ke konci. Cestou na letiště si ale nemohu odpustit poslední zastávku. Zaparkuji na kraji bezejmenného potoka, po vyšlapané pěšince slezu přímo k jeho korytu a následně si neohrabaně razím cestu mezi obrovskými balvany zhruba kilometr po proudu. Nakonec najdu, po čem pátrám. Na kamenech v tiché zátočině sedí dvojice ledňáčků modroprsých (*Alcedo euryzona*). Jde o jednoho z nejvzácnějších ledňáčků světa. Posledních zhruba sto párů osidluje několik málo horských bystřin napříč Jávou a já mám tu čest strávit s jedním z nich několik desítek krásných minut. Nakonec se oba zvedají, s hlasitým zapískáním se loučí a mizí. V tu chvíli se ve mně mísí emoce. Nadšení ze vzácného pozorování střídá nejistota. Budou tady ještě, až se jednou vrátím? Sleduji, jak pomalu odlétají pryč vstříc neprostupným horám. Horám, kde zpívají bájné žluvy a kde možná hnízdí poslední krasky. Horám, kde stále přežívá naděje v lepší zítřky. Tak sbohem a snad brzy na viděnou! A vy neváhejte a vyrazte taky – dokud Jáva ještě nedospěla k začátku svého konce.

Lukáš Brezniak | je studentem PřF UK a zároveň nadšeným ptáčkařem. Příležitostně provází na exkurzích za ptáky po Česku i Slovensku nebo o nich učí veřejnost na vzdělávacích akcích. Díky svému koníčku cestuje po republice i zbytku světa.

OBCHOD ČSO

E-shop České společnosti ornitologické

DO KRMÍTKA JEN TO NEJLEPŠÍ

Podzimní měsíce jsou pro ptáky náročné – potřebují víc energie, aby přežili chladné noci. Přikrmujme je s rozmyslem a vybírejme krmiva, která skutečně odpovídají jejich potřebám.

Česká společnost ornitologická doporučuje:

- Vybírejme krmivo s vyšší energetickou hodnotou.
- Dbejme na pestrost a kvalitu složení.
- Dejme přednost závěsným tubusovým krmítkům, na nichž se nehromadí zbytky potravy, trus a sliny.
- Pravidelně čistěme krmítko i prostor pod ním, abychom předešli šíření nemocí.
- Nezapomeňme nabídnout vodu a pítko pravidelně čistit.

EXTRÉMNÍ

PŘIBLÍŽENÍ Z RUKY

Nové dalekohledy se stabilizací obrazu jsou ideální pro pozorování ptactva na velké vzdálenosti

SLEVA PRO ČLENY ČSO
Členové České společnosti ornitologické u nás mohou ušetřit 10 % při nákupu na prodejně či v e-shopu s kódem „CSO10“

FUJINON TS-L

16×40, 20×40

Fujinon TS-L 16×40
Cena pro členy ČSO
31 490 Kč
Běžná cena 34 990 Kč

Fujinon TS-L 20×40
Cena pro členy ČSO
33 290 Kč
Běžná cena 36 990 Kč

FUJIFILM
FUJINON

Made in Japan

- Špičková elektronická stabilizace v rozsahu ±3⁰
- Precizní japonská optika – ED skla
- Víceprvkový povlak Fujinon Super EBC
- Technologie HYPER-CLARITY pro maximální kontrast
- Skvělá ergonomie a nízká hmotnost umožní ovládání jednou rukou
- Vhodný na pozorování ptactva a všech vzdálených detailů

Žhavá novinka z dílny japonského Fujinonu otevírá nové možnosti pro pozorování všech vzdálených cílů. Díky elektronické stabilizaci zcela odpadá problém chvějících se rukou. Kvalitní ED optická skla v kombinaci s víceprvkovým povlakem Super EBC zaručují dokonalý zážitek při pozorování ptactva či vzdálených detailů v přírodě. Stabilizátor obrazu v plné míře nahradí těžký a nepraktický stativ, a tyto dalekohledy tak dokážou prakticky zastoupit spektivy při pozorování na velké vzdálenosti.

FUJINON TS

12×28, 16×28

Fujinon TS 12×28
Cena pro členy ČSO
17 990 Kč
Běžná cena 19 990 Kč

Fujinon TS 16×28
Cena pro členy ČSO
19 790 Kč
Běžná cena 21 990 Kč

Dostaň se blíž i TY!

Svět dalekohledů s.r.o.

Největší specializovaná prodejna v ČR

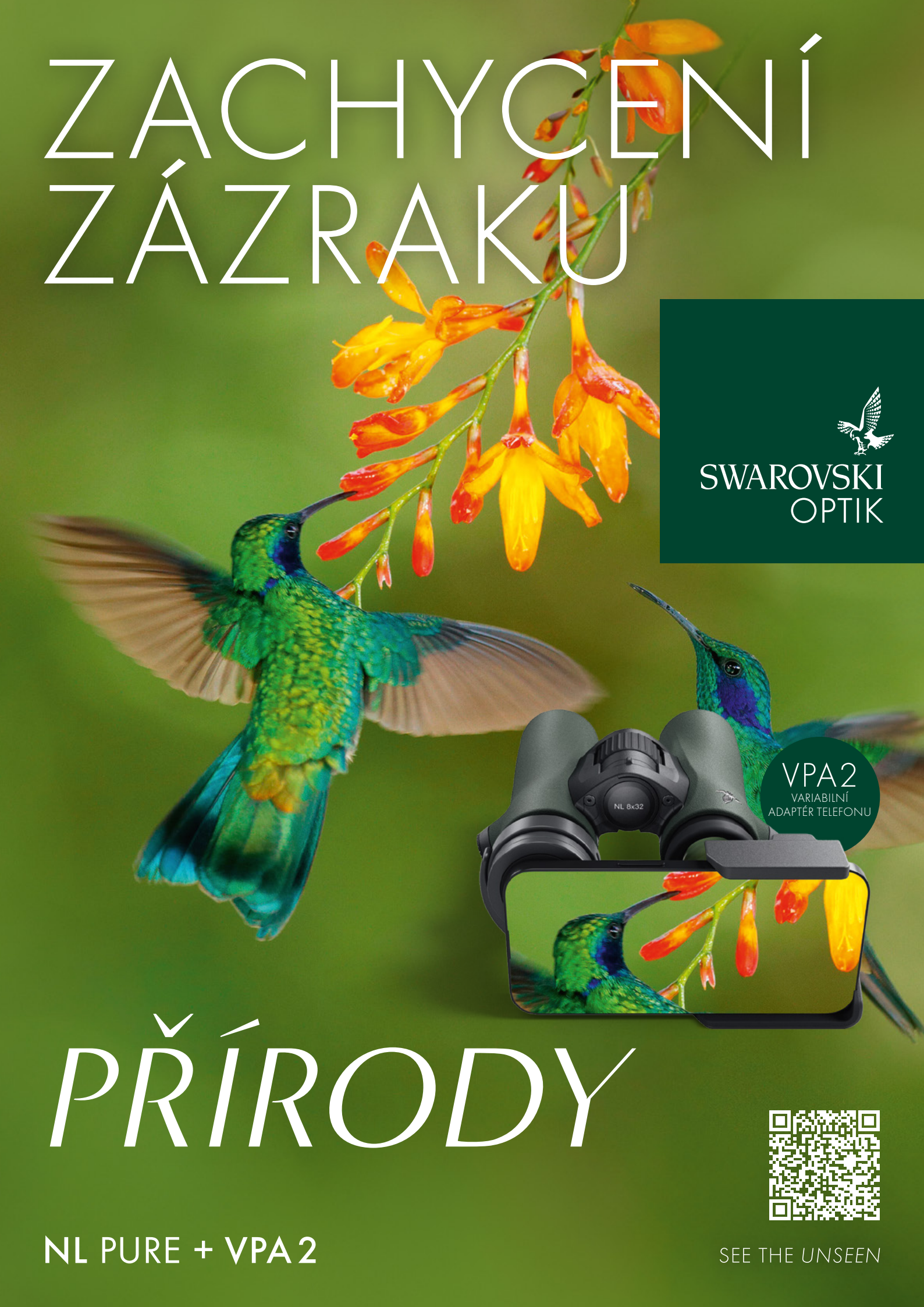
Senovážné náměstí 248/2, DK Metropol
370 01 České Budějovice, info@svetdalekohledu.cz
tel.: +420 608 983 660, +420 774 649 133

www.svetdalekohledu.cz
... s námi je vše blíže

Sledujte nás také na síti!
svetdalekohledu

ZACHYCENÍ ZÁZRAKU

SWAROVSKI OPTIK

PŘÍRODY

NL PURE + VPA 2

SEE THE *UNSEEN*